

H-8-17

~~10-60~~

129-8

15820
S V M M A,

SIVE AVREA

ARMILLA

BARTHOLOMAEI FVMI PLA-
centini, ordinis Prædicatorum, ac hæreticæ
prauitatis Inquisitoris,

Breuitèr strictimq; omnia continens, quæ in iure canonico apud
Theologos, & omnes Summas circa animarum curam
diffusè dispersèq; tractantur.

*Exregido con
forme el lx.
purgatorio
del año 1209.*

de Greg. Nave Calixto

LVGDVNI,

Apud Ioannem Frellonium,

1554.

REVERENDISSIMO

D. D. CA TELANO TRIVULTIO,

Episcopo Placentino, Comit'q; Fr. Barthol.

Funus, Vilauren. Placentinus, ordinis

Prædicatorum, ac hæreticæ præ-
uitatis Inquisitor,

S. P. D.

VMMVS ille rerum omnium artifex
Deus optimus, Reuerendissime Archimã-
drita noster, antequã vllas cõderet crea-
turas, in seipso sufficiens, omnem perfe-
ctionis plenitudinem, omnem excellen-
tiæ gradum, omnem denique entitatis (vt ita loquar)
modum perfectissimè complectebatur. Verùm quoniã
(diu attestante Dionysio) boni natura hæc est, vt sese
alijs communicet, mundum hunc multifarias rerũ spe-
cies continet, in quibus ipse orbis artifex multis mo-
dis suam ostenderet maiestatem, plasmare decreuit. Vnde
super mundanos primum illos spiritus, tribus Hæ-
rarchijs paritos, nouem pariter ordinibus discretos
protulit, in quibus inexhausta bonitatis specimen de-
pinxit, seq; ab eisde per intellectuilem cognitione participandum
exhibuit. Dehinc tornatiles cælorum glo-
bos, radiosum Solis iubar, pallentem Lunam, fulgentia
astra, mirabili imposuit harmonia, que omni proprijs
motibus perpetua lege, congruenter aptauit. Quatuor
postmodum finxit elementa, ignem videlicet, aërem,
pontum, & aridam, in quibus animantia quæq; præci-
puè hominè ad ipsius Dei optimi imaginem formatũ,
collocauit. At ne miserii mortales improba vrgerentur
fame deperirèntq; , lubricos vndis pisces, dulcicia arbo-
ribus poma, virentia campis gramina producere mãda-

uit. Sicque factum est, vt mundus iste ita examusim, & perpulchrè compactus fuerit, vt melius, rectiusque fieri nequiverit, quandoquidem superuacaneum, vel otiosum nihil sit reperiri, neque necessarium quiquam in eo deesse cōtingat. Vnde fit, vt creaturæ omnes, & quæ præsertim ratione vigent, autorem suum toto virtutis conamine studeant imitari: ita siquidem, vt gratiâ, & bonitatem, quam à Deo optimo gratis acceperunt, gratis impatiantur, ne cùm extremo vitæ termino ante tremendum Dei tribunal steterint, Vt quid pecuniâ meam in sudario repositam seruastis, audire cogantur. Igitur iuxta virium mearum mensuram aliquid cōmodi alijs afferre cupiens, laborem hunc haud paruum, humeris meis certè imparem, animarum me ardore stimulante, lubenter assumpsi. Conspiciens itaq; in enucleandis conscientiæ casibus summarum lata volumina, perplexas materias, opinionum varias sententias, multiplices distinctiones, infinitas Doctorum citationes, & prolixam disputationum seriem, legentium animos ad nauseam prouocare, quampluresve sacerdotes ipsutationibus non assuetos, à veritate icinuos relinquere, lasasque eorum mentes confundere, librum hunc, quem Armillam Auream appellare dignum duci, summo studio, nec minori labore edere curavi. Armillas in manibus mulieres Hebrææ, vt in Ezechiele legere est, Sabini verò in læuo brachio portare solebant: sic sacerdotes, & opus hoc in manibus per operis exercitium habere studeant. Hic profectò canones, & mensuras, quibus salubres animabus præparent medicinas breui calle inuenire poterunt. Prolixum volumè nequamquam connexui, neque ad eò breue, aut mutilum, vt opportuna ad animæ salutem miserim remedia, sed compendiosus truncatis, qui ad rem nō faciebant, apicibus, reiectis etiã multarum legum citationibus,

ac varijs

ac varijs doctorum opinionibus omisis, aliquibus tamen de sacrorum canonum capitibus, theologicis, necnon & physicis rationibus breuiter collectis, nudam, digestamque veritatem in ianuis patenter exposui, vt qui huic operi incumbere voluerint, veritate citius reperta, animosius prosequantur. Sufficiat enim sacris sacerdotibus animarū curam gerentibus synceram inuenisse veritatem, qua reperta, pœnitentiam corrigere, instruere, & iudicare valeant. Si qui autè ingenio præstantiores, hæc altius repetere voluerint, citatos in hoc volumine Doctores videant, legantque. Sat itaque mihi sit animæ negotium fideliter pertrastasse, & imbecillioribus, veluti edentulis pueris, digestū cibum subministrasse. Hos igitur Reuerendissime Antistes labores meos, quos multo sudore in hoc opere collocaui, ipsūque opus, humanissimæ amplitudini tuæ offero, dico, confero, humili supplicatione te vti patrem obsecrans, vt lætis supercilijs, & serena fronte volumen hoc (etsi tam dignū haud mereatur habere patronum) suscipias, amplectaris, nec despicias, vt sub tanti præsulis felici auspicio, in lucem prodire audeat. Ne quæso, optimè præsul, filij tui munus (etsi exiguū) reiciias, quandoquidem recta mente, æquòque animo offertur. Iam pridem solertissimè animarū pastor, Philotheam, laborum meorum veluti primitias, Reuerendissimæ D. tuæ obruleram, quæ immortalis animi dignitatem cōtinebat: nunc verò ipseus (si forsân ægrotauerit) salubrem medelam, & opportuna exhibeo remedia, quæ te præcipuè decent, cùm ob vitæ tuæ probitatem & morum honestatem, necnon ingenij præstantiam, ad Placentini gregis curam, Domino donante electus fueris, teque ad maiora ascensurum, annuente rerum auctoritate, speremus. Vale vrbs nostræ pater, & splendor.

REVERENDI PATRIS
FRATRIS BARTHOLOMAEI

FVMI, VILLAVREN. PLA-
centini, Prædicatoris & familiae professio-
ris, pravitatisque hereticæ
Inquisitoris,

AVREAE ARMILLAE
PRINCIPIVM.

- 1** Abbas debet annum vigesimum quintum incipisse, etc. generalis. de ætat. & qual. ordi. & esse presbyter extra, eo. tit. c. 1. & à monasterio, cui debet præesse, eligi, c. abbatem 18. q. 2. de eodemq; monasterio, si ibi sit persona idonea, eligi, alius de aliis monasteriis, eadem q. e. quàm sit. & Pa. in c. cum monasteriū, de elect. Non professus, vel alterius religionis, eligi nõ potest, quantum postulari. Debet à prelato immediate superiori confirmari, secundum Hoff. & ab episcopo diocesano benedicti, ne ante benedictionem debet ordinare. c. quoniam videmus. d. 69. si tamē consecuto est, quod benedicatur, secundum quosdam.
- 2** Abbas non potest præesse, vel pertinere simul ad duo monasteria, nisi vnum sit sub alio, vel ad aliud pertineat, de relig. dom. c. vit. fin.
- 3** Abbas potest facere, quæ ad officium suum pertinent, si episcopus tertio requisitus cum humilitate, recuset eum benedicere. de sup. negli. prel. c. 1.
- 4** Abbas non potest renunciare

exemptioni suæ. de arbit. ca. cum tempore.

5 Abbas potest absoluerè monachos suos ab omnibus peccatis, & censuris, nisi specialiter alteri de iure referentur, secundum Innoc. in c. nuper. de sens. excom. & Tho. in 4. senten. d. 18. q. 2. art. 1. q. 1. & Arch. flo. 3. parte, tit. 25. c. 77. Panor. tamē in c. monachi, de senten. excom. tenet contrarium, cetera communi op. prædicatorum, & aliorum multorum docto. Sunt etiam insipientiæ eorū privilegia super huiusmodi.

6 Abbas presbyter benedictus, vel recusat ab episcopo, potest conferre omnes ordines minores in suo monasterio, & suis monachis, seu illis, qui vt efficiantur monachi, illuc accesserunt, omnibus etiam secularibus, super quibus habet quæsi episcopalem iurisdictione, & etiam in alio monasterio, si est inuitatus ab eius abbate, & illud monasterium sit exemptum, potest conferre, alius non, secundum d. Ant. post Hoff. in cap. cum contingat. de æta. & qualita. ordi. & eadem ratio est de omnibus ordinib' minoribus secundum doc. & præcipue Arch. in can. quoniam. distin. 69. quia hoc privilegium latè interpre-

tandum est, quoniam alteri non præiudicat.

7 Abbas potest dispensare cum monachus super irregularitate, quam recipiendo ordines in excommunicatione contraxerunt, facti tamen memoriam, vel iuris peritiam nõ habentes, & factum non fuit enorme, secundum com muniter doc. in aliis autem irregularitatibus non potest de iure communi, secundum Panor. in c. illorum, de senten. excommu. nisi expressè ius commune concedat. Porcæ etiam dispensare in votis ante religionis ingressum factis, secundum glo. in c. noluit. 33. q. 3. facta vero in religione, irritate, & annullare. infra, Votum, 7. & 9. Sunt tamen videnda eorū privilegia super absolutione, quia multa habent, sed de iure cõmuni hæc dicta sunt.

8 Abbas potest cõsecrare ecclesias, vel altare, cõmeterium reconciliare, consecrare oleum ad infirmos, benedicere moniales, consecrare corporalia, benedicere vestes, & vasa, calices, & omnia, quæ ad Dei cultum appropriantur, si habeat a papa ex cõmissione, vel ex iure, vel ex privilegio, vel ex consuetudine scita, & approbata per papam, quia hæc non habent actum immediatè circa corpus Christi verū, sed circa corpus mysticum, ideo per papam possunt sacerdoti cõmitti, quia non sunt stricti ordinis episcopalis. Non tamen potest ex cõmissione papa, ordines sacros conferre, quia hoc circa corpus Christi verum, vel circa eius materiam, actum habet immediate, & est stricti ordinis episcopalis. Hæc eliciuntur ex Sanct. Tho. 4. senten. dist. 7. quæst. 3. art. 1. q. 1. ad. 3. & d. 23. art. 3. quol. vii. & ex

Pet. de pal. 4. d. 7. quannis mulier, vt Abb. in ca. quanto, de consue. Ang. ver. benedictio. & Ros. ver. co. diuina loquantur, quæ adducere lõgum esset. Multa alia potest iuxta sua priuilegia, quæ esse sent. inspicienda.

9 Abbas, seu alius prælatus, non potest sine cõsensu capituli officiale generale cum iurisdictione, vt gerat omnia ecclesie negotia, tam in iudicio, quam extra, facere, quia hoc cõputari potest inter ardua: nec talis potest esse laicus, vt in c. iudicatum. d. 89. & sic intelligitur, quod not. Innoc. c. edoceri. de rescrip.

10 Abbatè mortuo, officii prioris claustralis expirat, si ab ipso abbate fut. institutus, sicut mortuo episcopo, officium vicarij expirat, vt no. gl. in cle. fi. de procu.

11 Abbas non venit appellatione monachorum in materia odiosa, licet bene in materia fauorabili, secundum doct. in c. si. de simo.

12 Abbas teneat habere curam animarum sibi commissarum, & monasterij, & magna negligentia est mortalis, secundum glo. in c. ea que. de offic. Archi. & corrigere excessus subditorum, vt d. glo. de re. iu. c. penult.

ABBATISSA.

1 Abbatissa ante trigessimū annum nõ debet eligi. de elec. in 6. c. indemitatibus. Antiquitas tamen debebat esse sexagenaria. ca. iuuenicula. 20. q. 1. secus si postuletur. Et dicit Tho. 1. Tamo. 5. inordinatum esse, quod iuuenicula sit abbatissa. Debet etiam esse professã ordinè regularem.

2 Abbatissa non potest ordinare, nec clauem iurisdictionis, vel ordinis habere, sed ei committitur aliquis vsus clauium, sicut corrigere mulieres subditas, secundum

secundum Thom. 4. senten. distinc. 19. artic. 2. Et distinc. 25. q. 2. art. 1. quol. 1. ad secundum dicit, quod abbatissa non habent prelationem ordinarij, sed quasi ex cõmissione, propter periculum cohabitacionis virorum.

3 Abbatissa post confirmationem potest conferre ecclesias, beneficia, instituire clericos in ecclesijs ad sum monasterium pertinentibus, quæ sunt sibi pleno iure subiectæ, quo ad temporalia, & spiritualia, secundum Pano. c. dilecta. de ma. & obe. & sic videtur capax huius iurisdictionis spiritualis, quod intelligit ex cõmissione, & non ex ordinaria potestate: non dat tamen auctoritatem absoluedi, vel alia, quæ sunt clauium, quarum capax mulier non est.

4 Abbatissa potest aliquo modo suspendere ab officio, beneficio, & ordine, puta, subiectis præcipiendo ne celebrent donec satisfecerint, & similia: non tamen proprie potest suspendere, ita vt contrafacientes irregularitatem incurrant. Pano. in c. dilecta. de maio. & obe. & c. meminimus. de accu.

5 Abbatissa licet non possit excommunicare, nec ab excommunicatione absoluerè, vt in c. dilecta. tamen secundum Rod. vt recitat Asten. l. 6. tit. 26. suis presbyteris potest præcipere vt excommunicent, & absoluant moniales delinquentes, & illi teneant obedire, si tamen hoc habeat ex concessione speciali, vel generali episcopi, vel papa, si sit expta, vel ex antiqua, & approbata consuetudine, infra, Excommunicatione. 24.

6 Abbatissa potest in matutinis euangelium legere, non tamen

in missa, nec prædicare, aut publice docere, secundum glo. c. noua. de peni. & re. potest tamõ suas moniales, & sibi subditas monere, & hortari. Non potest velare moniales. 20. q. 2. cap. statutum. Non debet loqui cũ aliquo sola. 18. quæst. 2. c. diffinimus, neq; moniales mittere ad locutorum ad loquendum solas, secundum Archi. quia par, imò maior ratio est.

7 Abbatissa potest permittere monialibus, vt vixum, & lucra, quæ, quæ manibus acquirunt, in proprijs, & necessarijs vsus conuertant. not. Pano. c. edoceri. de rescrip. & Ioan. And. in c. cum ad monasterium de statu re.

8 In electione abbatissæ debet seruari forma. c. quia propter de elec. Vide ibi Dominicum de S. Gemi. & in c. indemitatibus. 5. sane. eod. tit. lib. 6. cum ibi dicatur via scrutinij, & subdit aliud spirituale in electione abbatissæ, quia potest fieri accessus, recedendo ab vna electione, transiundo ad aliam, sicut in electione ne papæ: debet tamen fieri extra-neo: earum diuerata decreta, & privilegia, si quia habent, debet in specij, & seruari. Qui verò ad eligendum eas in huiusmodi electionibus, quomodo incurrant excommunicationem, nisi abstineant ab his, per que discordia posita oriri, vide infra excommu nicatio. 88.

ABORSVS.

1 Aborsus inter maleficia computatur, & est contra naturam, quia etiã bruta fecerunt experiant: ideo procurans aborsum voluntarie, si fecerit formatum est anima rationali, versè est homicida, mortalitèrque peccat, & 8

sequitur effectus, irregularis est, secundum Tho. 4. sen. dist. 31. in li. 1. rra. Si autem factus non viuebat anima rationali, licet mortaliter peccet, non tamen efficiatur irregularis. Facit ad hoc ca. aliquando. 22. q. 2. Aliter autem potest, secundum leges civiles, tales puniuntur.

2 Dare medicinam pręgnantibus vt abortiantur, ad pręseruandum eas a morte, secundum Ioan. de Neapo. in 10. qul. si factus est animatus anima rationali, non licet sine mortali. Non enim debemus vni nocere, vt alter iuuetur. Si vero nondum erat, tali anima viuens, licet dare talem medicinam, vt mulierem pręgnantem a morte liberet, quia licet impediat talem animationem, non tamen est causa mortis hominis. Si tamen res dubia esset, videtur mortaliter peccare, secundum Archiflo.

3 Tempus animationis in masculo, est spatium dierum 40. in femina vero 80. vel circa. Panor. c. 6. quis. de homi. Penz corporalis procurantur abortum cum effectu ponuntur. ff. de pęn. l. si quis aliquid. c. qui abortionis.

ABROGATIO.

Abrogare est destruerre, vel in totum delere, vnde lex abrogata, id est, in totum subtrahitur, vel destruitur. Derogatur autem legi multipliciter. Primõ cõtraria consuetudine, quę est nota principi. d. 4. s. leges. Secundo, cõtraria constitutione. 31. di. ca. ante trienniu. Tertio, cõsolatione causę. c. neophytus. 61. di. Quarto, locorum varietate. c. aliter. 31. di. Quinto, nimio rigore canonis. 34. di. ca. fraternitatis. Sexto, propter malum inde sequens. d. 63. s. verum. Summitur ad tria re-

ABSENS.

ducunt, videlicet propter cõsuetudinem, propter disparem temporum successione, & propter emergentia mala, de quibus Tho. 12. q. 97. a. 1. 2. Hęc intellige de legibus humanis tantum.

ABSENS.

1 Absentes sine eorum culpa, vt quia sine exules, vel timent potentem tyranni, vocandi sunt, vt saltem cõstituant procuratorem. Inn. in c. 2. de no. oper. nun.

2 Absens si ab vniuersitate cõtinetur in actibus, in quibus debet vocari, vel legitimè non vocetur, debet ad eius petitionem adire tractari, quia legitimè gestus non est. de elect. c. bonę memorię. 2. l. Idem sentit Barto. l. omnes populi. ff. de iu. & iure.

3 Absentes vocandi sunt in actu electionis, vbi hoc dicitur cõsuetudo, vt not. glo. c. 2. de testi. in 6. Item in cõsolatione a diuinis, vt c. si canonici. de offic. ord. in 6. In cõsolatione prębendarum, vt in c. eum in ecclesiis. de pręben. in 6. In aliis casibus regulariter nõ sunt vocandi. Et dicitur absentes, qui non faciunt residentiam in loco vbi est ecclesia, vt in cap. hoc ius porculi. ff. de iur. Sed vbi occurreret casus similis in pondere prædictis tribus, debent absentes vocari, propter idem titatum rationis; vt in c. cum die. de de. de cõfirma. vt. vel in iur.

4 Absentare se ab ecclesia sine rationabili causa nõ debet prelati, vt in c. ne pro def. de de. elect. nec maritus ab vxore, cum non habeat sui corporis potestatem; in cap. manifestum. 33. q. 5. nisi propter votum subdij. ter. r. san. d. cap. ex multa. de vo. Ambasciatores dolose absentes plusquã expedit, & tenet sua voluntate, peccant, & veniunt re-

sistunt

ABSOLVTIO.

Rituere expensas mittere. l. qui data. ff. ex quib. cau. ma. ABSOLVTIO.

1 Absolutio id est, quõd vinculi ruperio, vel remotio impedimenti. Sed relicta absolutectione corporali, de spiritali loquamur, quę est duplex, scilicet iurisdictionis, & ordinis; & de ista scilicet ordinis, primõ dicendum est.

2 Absolutio ordinis, est de necessitate salutis illi, qui in peccato mortale cecidit, particeps hoc sacramentum fit, particeps passionis Christi, cuius virtute omne peccatum dimittitur, secundum Thom. 4. sen. dist. 18. q. 2. a. 2. q. quol. a. d. 17. q. 3. a. 1. quol. 1. In articulo necessitatis, sufficit absolutio in voto, vt d. id est Tho. 4. sen. dist. 5. q. 2. art. 1. quol. 2. ad secundum.

3 Absoluerre potest solus sacerdos, & omnis sacerdos est capax huius potestatis secundum eundem, vbi supra vbi dicit, qd nõ est hæc absolutio de lege naturę, sed diuina a Christo instituta.

4 Forma huius sacramenti, consistit (vt in consilio Florentino sub Eugenio legitur) in his verbis, Ego te absoluo. Nec aliud de necessitate requiritur; Tho. 3. parte. q. 84. a. 5. Iy ego, non est de necessitate, sicut nec in forma baptismi, quia subintelligitur in ly absoluo, secundõ Caie. In summa, ver. absolutio. Neque impositio manuum vper caput est necessaria. Est etiam decens dicere illud, Dominus noster Iesus Christus, &c. Et illud, Passio domini nõ frõi, &c. secundõ Caie. ibi. Et si absolvens dicat, nos absolui mus te, vel vos, causa honoris, secundum Caie. ibi, tenet absolutio, quia ex accommodatione

ne vsus, idem significatur. peccatamen fit faciens, quia a verbis per ecclesiam determinatis in forma huius sacramenti declinat.

5 Absolui debet quis prius ab excommunicatione minori, & maiori, si est ligatus, quam a peccatis, vt ferre omnes theologi dicunt, & præcipue Thom. 4. sen. dist. 19. q. 1. art. vlti. quol. 2. ad 2. quia quando quis est excommunicatus, non potest recipere aliquod ecclesie sacramentum. Hanc opinionem sequitur Pet. de pa. 4. d. 17. quę 6. in conclusionẽ 2. vbi expressè dicit, quõd excommunicatus, etiam ignorans suam excommunicationem, tenetur reiterare confessionem post absolutectionem, quando ei innotescit, quia talis absolutio nulla fuit, sicut si eligeretur etiam ignoranter, electio nulla esset. Hoc idem tenet Archid. Flor. & communitate omnes. & qui oppositum faciunt, mortaliter peccat, quia contra legem agit. de sent. excom. c. a nobis. e. l. 2. & qui participat eum excommunicatum in sacramentum. 24. q. 1. c. quicunq;. Caie. tamen ver. absolutio, videtur tenere contrarium. Dicit enim prius, quõd absolutio non tenet quantum ad præteritum fructum, & sacris legibus absoluitur committit. Secundo, quõd si excommunicatus recipit absolutectionem ignoranter, tali videlicet ignoranti, quæ potest excusare, vt puta iuris, vel facti, & est vere penitens, tenet absolutio, etiam quantum ad præteritum fructum, & licet tenetur postmodum querere, & obtinere absolutectionem ab excommunicatione, non tamen a peccatis, & propterea dicit, poterit multos

multos scrupulosos consolari. Hoc dicitur esse contra Pe. de pal. ubi supra. Tertio dicitur quod absolutio impenia excommunicata, tenet, quia licet sit iure prohibita, & illicita, non tamen dicitur quod sit nulla. Afferitur simul inuentionem de excommunicato ordinem suscipiente, quia licet peccet, ordo tamen tenet. A simili de sacramento penitentiae. Et dicitur, licet tunc absolutus non recipiat penitentiae effectum, quia perseuerat in peccato, tamen recedente peccato habebit effectum. Haec opinio videtur esse contra S. Tho. qui dicit, quod excommunicatus non potest absolui a peccatis, tamen non dicit Tho. quod si absoluitur, non tenet absolutio. multa enim non possunt fieri, si licet de iure, quae si fiunt, tenent. Qui ergo dicitur non posse absolui, intelligitur de iure, vel sine peccato mortali, quia illa dicitur posse, quod de iure, & iure potest. Propterea licet haec opinio sit contra Pe. de pa. & Arch. non tamen video quod sit contra Thom. securior tamen est prima opinio.

6 Absolutio facta sub conditione de futuro, non tenet, vt puta, si solueris, tunc, quia talis non est simpliciter absolutus: de re. iul. 6. cap. actus. Secus de praeterito, quia non est proprie conditio, secundum Pa. c. de quibus. de baptis. Condicio enim de futuro, suspendit actum vsq; ad aduentum conditionis, & ex consequenti, cum desinant verba prolata adueniente conditione, non poterit operari. Nec sub inhabitatione tenet, quia res pendet, licet vocet fiat, potest enim irritari. Cõstitutio non esse in potestate absolutentis conferre nunc sacramen-

tum, & suspendere effectum illius in tempus future ratificationis, secundum Caie. ibi, & exponere discrimini, vt sit nullum, si irritetur. Nec debet fieri sub conditione de praesenti, vt dicendo, si promissis refruere, vel superiori te praesentare, ego te absoluo. Facta tamen, ex tante conditione, tenet. Si tamen dubitat de absolute, potest absolueri hoc modo, Si non es absolutus, ego te absoluo, sicut de baptizante. Quod si reiteret absolutorem, nisi hoc modo, peccat, iniuriam facies sacramento. Vnde si alicui sit commissã a superiori potestas absoluedi ab aliquibus casibus referuatis, sub aliqua conditione, vt puta, qd faciat talẽ elemosynam, debet penitentem talem penitentiam acceptantẽ absolute simpliciter, & absolute, quia nulla commissio potest alterare formam sacramenti, secundum Caie. ibi. Et si nõ facit penitẽs, peccat quidem, non tamen tenetur reiterare confessionẽ, quia verẽ fuit absolutus, sed de hoc peccato consisti. Per hoc patet opinio quã recitat Rosel. in versu. Absolutio, quinto. quae dicit, qd praeterea potest committere ea, quae ad ipsum pertinent, sub hac conditione, videlicet, Cõmitto tibi audire confessiones, & absolue de talibus casibus, quando absens fuero, sub tali conditione, qd mihi eadem contineatur, quando fuero reuertus, nõ esse securam, quam non prosequor, quia sufficienter rationes adducit.

7 Absolueri potest sacerdos ante satisfactionem, & inunctionem penitentiae, dummodo satisfactio precedat in preparatio- ne animi: aliter non esset capax absolutiois, vt habetur in glo. in ver.

in ver. audire. per e. dudum de sepul. melius tamen est, vt imponatur prius penitentia, quam si acceptet, absoluit. si autem accipere nolit, quid fiet? vide infra, Confessio. §. 29. Satisfactio. §. 2.

Absolueri non potest vnus, & alius audire, ne sacramentum diuidatur. ar. can. quorundam. 23. d. Secus esset in foro exteriori, scilicet in excommunicatione. Neq; plures in foro penitentiae simul absolueri, neque aliqui, eadem ratione possunt.

8 Quando quis habet multa peccata, quaedam reseruatã, quaedã non, debet omnia vni sacerdoti confiteri, vt confessio sit integra: & hic absoluetur a quibus poterit, de aliis verò ad superiores remittet, cui dicitur se confessum omnia peccata, sed de talibus non potuit absolui, ideo petere absolutorem. Sed melius est, qd primò vadat ad superiores, & petat licentiam vt possit absolui, & obtenta licentia, confiteatur de omnibus. Haec dicitur à Tho. 4. sentent. d. 17. quest. 3. a. 4. quol. 2. ad 4. Et hic vltim seruat ecclesiam, secundum Pe. de Pa. ar. 33. questio. 2. c. latorem. Quod si absoluerit ab omnibus sacerdos, etiam de quibus non potest, non est absolutus, nisi de his, de quibus potuit: de aliis si a superiori fuerit absolutus, nõ tenetur amplius reconstitui, neq; redire ad primum, quia non vitiatur quille per iniuriam, nec oportet, vt omnia cõfiteatur secundo, si omnia confessus est primo.

9 Si solus sacerdos, secundum Thom. 4. sentent. d. 17. quest. 3. ar. 3. quol. 1. potest absolueri in foro penitentia, sequitur quod non sacerdos, & si in articulo mortis possit audire, non tamen absol-

uere a peccatis, secus de excommunicatione, vt infra, §. 39. & si absoluat vt sacerdos, secundum aliquos est irregularis, sicut si celebrat, hoc tamen est dubium, quia non est expressum in iure, sicut de celebrante ideo non videtur irregularis, cap. is qui de sentent. excom. lib. 6. infra Irregularitas. §. 65. 66.

10 Absolutio à proprio sacerdote obtinenda est, quia ad absolutio- nem non sufficit ordo, sed requiritur iurisdic- tio, & per capit. omnis vniuersi- que. de po. & re. Et quilibet sacerdos potest audire, & absolueri de licentia Papae, vel episcopi, etiam contra voluntatem proprii sacerdotis parochialis, secundum Thom. quol. 12. a. 31. Vnde dicentes quod contentes fratris habentibus licentiam generale audiendi confessiones, tenentur eadem peccata reconstitui proprio sacerdoti, & quod Romanus Pontifex statim statuto capit. omnis vniuersi que. de po. & re. non potest facere quod parochiani non consentant peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, id est, suo curato, imò quod Deus hoc non potest facere, & quod papa non potest dare licentiam generalem, seu potestatem audiendi confessiones, sunt cõdemnati tanquam haeretici, in extraua. Ioan. 22. quae incipit, Vas electionis, &c.

11 Multi sunt proprii sacerdotēs, vt d. Pa. in d. cap. omnis, ver. proprio sacerdoti, sed quia haec die sunt quasi infiniti religiosi, qui per privilegia possunt audire & absolueri, nõ me extendam vltra.

12 In articulo necessitatis quilibet sacerdos dicitur proprius, quando probabiliter imminet mortis

mortis periculum, & aliquis de propriis sacerdotibus haberi non potest, qui sacerdos potest quilibet de quolibet peccato audire, & absolvere, & de omni excommunicatione, vt tenet glo. in cap. pastoralis. de offi. ord. quam sequuntur communiter doct. ita qd. de prædictis peccatis non oportet amplius confiteri, nec absolui: nec etiam de excommunicationibus quantumcumque referuntur, secundum Inno. in c. nuper. de sen. excom. de excommunicatione tamen post ea rationem periculii, oportet se presentare ei, qui poterat absolvere, non vt absoluat, sed ne reincidat, vt in c. eos. de sen. exc. in 6. & secundum Archie. 7. parte. tit. 14. c. 18. conditione 15. & hoc intellige, de quolibet hæc ord. sue sit præcisus, hæreticus, suspensus, vel excommunicatus, dummodo intendat absolvere, & non sit periculum subuersionis, quia necessitas legi postulat non subiacet, & propter charactèrem semper est sacerdos. Articulus autem necessitatis extreme est, quando vt in pluribus accidit mors, & superior, qui possit absolvere, non adest, glof. capitu. pastoralis. de offi. ord. Et hic nomine casuum non veniunt dispensationes, vel commutationes, quæ non sunt peccata.

13 In articulo necessitatis deficiente sacerdote, potest quis laico confiteri: non tamen (secundum viorem opinionem) tenetur, & secundum Archie. tertia parte, tit. 24. c. 18. post Gul. & Pe. de Pa. bene tamen facit, si confiteatur, quia hæc confessio ex desiderio sacerdotis est quasi sacramentalis, secundum Thom. 4. sent. d. 17. qd. 3. a. 3. quol. 1. Tamen si eua-

dit, oportet postmodum sacerdoti vero confiteri de eisdem, vt sacramentum sit perfectum, secundum eundem. An autem possit laicus absolvere ab excommunicatione, vide infra, §. 19.

14 Prælati exempti, vt Abbates, priores, guardiani, ministri, vicarij generales qui superiorem in domo non habent, possunt sibi eligere conf. locum, sicut episcopi picardiales autem non episcopi, neque legati, non, neq. priores sub abbate. Et prædicti potest absolui ab omnibus Papæ non referuatis vbiuicque sint. Hæc omnia probantur in capitu. vel. de penitentia, & remis. & rationem adducit Thom. 4. sent. d. 18. dist. 17. vbi supra quia prælati dispensare sacramenta incumbit, ideo mundi esse debent. Omnis sacerdos proprius, qui iure ordinario potest confessiones audire, quia habet causam meri in perij, potest committere audientiam confessionis, secundum Pe. de Pal. 4. dist. 17. & quilibet per electionem, & confirmationem habens curam animarum, quia est ordinarius, secundum Panor. mita. capitu. cum ab ecclesiast. de offi. ord. potest dare licentiam cultibet subdito suæ cura.

15 Absolutionis actus non potest committi excommunicatis, suspensis, & interdictis, nisi prius impedimentum auferatur, quia executionem ordinis penitentialis non habent, nisi in periculo mortis, vt supra 12. §. secundum Panor. in d. c. omnis. neque religiosi, sine licentia suorum superiorum, quia non habent velle, neque nolle: etiam si Papa alicui daret licentiam posse eligere in confessorem, quem vellet relig

religiosum, dummodo non nominaret aliquem in particulari, nõ deberet religiosus sine licentia prælati sui cum absolvere: si tamen absolveret, teneret absoluitio, licet male faceret. Quando autem sunt habitati à prælatis, potest eis committi.

16 Vagabundi qui non habent domicilium certum vel habitacionem, vel si habitacionem habent cum vxore & filiis, continuè tamè sunt in motu, vt in pluribus, ita quod etiam in Paschate confueuerunt inueniri extra: hi qui volunt possunt cõfiteri, nõ enim est maior ratio de vno, quàm de alio, cum nulli sint subiecti, secundum Archie. & Caic. ver. absolutio.

17 Presbyteri omnes inferiores episcopis, qui non sunt prælati exempti, debent confiteri suis prælatis, vel alteri de eorum licentia: & vnus sacerdos parochialis non potest alium absolvere, secundum Gul. sine licentia superioris generali, vel specialiter, tacita, vel expressa. Et si episcopus scit, & tacet, videtur approbare.

18 Casus in quibus alteri quàm proprio sacerdoti licet cõfiteri, sunt plures. Primus, si proprius sacerdos non sit idoneus, quia tenetur querere sufficientem, c. qui vult. de pen. d. 6. & Thom. 4. sent. d. 17. qd. 3. a. 3. Cause autè, per quas scitur quod sit minus idoneus, sunt, si scit confessionis reuelator, sollicitator ad malù, ignorans, & consensens supplere non potest, si prohibere immineat periculum, vel cõfiteri, vel confessori, si ad peccatum, quod vult confiteri, est promissus, vel contra ipsum est commissus, si est excommunicatus, hæreticus, sus-

pensus, vel huiusmodi, secundum Hostien. vel imminet aliquod, ex quo melius est imminet aliquod, Tunc recurrere debet ad superiorem, vel licentiam alteri confitendi petere, & obtinere: quod si non vult dare, & superiorem non potest adire, alteri confiteatur. de pœ. dist. 6. caput. sacerdos. Et secundum Pet. de Pal. sufficit petisse. licet. de regularibus, ideo male faciunt prælati, qui sine rationabili causa, sunt difficiles ad dandam licentiam, secundum Thom. 4. vbi supra. Cauet tamen contentes, ne decipiant seipsum, dicendo, habebit me suspectum, non habebit bonam opinionem de me, & quoniam hæc nõ esset sufficiens causa alteram adeundi. Alios casus ponit Tho. 4. sententiarum, distinctione vigesima prima, in litera, videlicet de vagabundis, &c.

19 Ex consuetudine nõ potest introduci, vt quis sine licentia sui superioris expressa, vel tacita, ad libitum possit sibi eligere confessorem, vt in cap. si episcopos, de pœ. & re. lib. 6. Pa. in cap. conuenienti. de offi. ordi. intelligit quo ad subditos simplices, aliter quo ad constitutos in dignitate, quia nõ de dignitatis potest prescribere hanc curam, & heret proprius sacerdos post prescriptionem.

20 Parochialis sacerdos, dicenti se fuisse alteri confessum, & absolum, quo ad forum penitentiale tenetur credere, nec potest ei eucharistiam negare, secundum Thom. 4. sent. d. 18. in 7. quæst. 3. a. 1. quol. 5. ad secundum, & in quol. ar. 12. secus in foro iudiciali, vt si constabat de excommunicatione, & dicat se absolum, non creditur, nisi probet, & iuste eucha

eucharistia negatur. Idem in 4. ubi supra. & Pet. de Pal. Credere etiam tunc retenti dicenti se habere licentiam confitendi, & recipiendi communionem, quia nemo debet censeri immemor proprie salutis, nisi de opposito constat.

81 Fratres predicatores presentati a suo prelato episcopis, vel qui habetur pro presentatis, expositi a suo prelato, habent priuilegia, & gratias in audiendo confessiones, ac si per omnia fuisset presentati secundum formam cle. dudum, ex gratia Sixti 4. qui fratres ex gratia Pij secundi, post sunt audire, & absolvere quocunque & vndeque venientes seculares. Et si episcopus humiliter requisitus non vult dare licentiam, tunc ipso iure prelati potest dictos fratres exponere. Si cõcedit de numero, requiritur arbitrium boni viri. Si vult minere consuetum, videtur quod non possit, secundum gl.

82 Confessores tales deputati, si simpliciter deputentur, durante etiam post mortem episcopi, secus si deputentur vsq; ad beneficium. capit. gratiosè, de rescriptis, libro sexto. hæc secundum Calderinum. Nec potest nisi simpliciter deputare inuitis fratribus, quia est auctoritas Papalis que durat. Et sic deputati, alteri committere non possunt secundum Calderinum, quia habet tantum nudum ministerium: & in hoc a parochianis differunt. nec possunt audire nisi in diecessibus, in quibus sunt expositi, & in hoc etiam differentes sunt ab ordinariis, qui suos subditos vbi que ad iure possunt: quia in his que sicut sine strepitu, & sub silentio, nullius territorium Iaditur. Panormitanus in capit. cum contingat.

de foro competentis.

Quanis prædicti fratres possunt audire venientes de alia diecessi, in qua non sunt expositi, per priuilegium Pij secundi, non tamen religiosi, qui habent priuilegium, quod non possunt audire nisi a suis prelati, sicut habent fratres predicatores olim congregati in Lombardia: nam si alique licentiam erant, sunt reuocata per Alex. sextum.

Si episcopus admittat fratres sine solemnitate Cle. taliter tamen, ac si esset seruata, eandem auctoritatem habent, ac si esset seruata. Si verò concedit simpliciter licentiam audiendi confessiones, tunc non possunt absolvere nisi inquantum episcopus eis concedit, & possit sibi referuare quod casus vellet, quia tunc non absolverent auctoritate d. clem. dudum, sed ex mera commissione episcopi. Prelati ergo debent esse cauti, vt faciant fratres acceptari secundum formam d. capir. dudum. Fratres tamen olim congregati in Lombardia, ordinis præd. habebat gratiam, quod acceptati a prelati habebant omnes gratias & priuilegia, in audientia confessionum, ac si potest presentati secundum dictam formam capit. dudum, quam gratiam magister Ioannes de Tabia dicit se vidisse authentice, versu. absolutio. s. 34. in fine, supra s. 21.

Fratres qui habentur pro presentatis, secundum dictam formam clem. dudum, ab omnibus casibus absolvere possunt, exceptis præcisè referuatis episcopo, vt superiori in iure, quantumcumque referentur episcopo ex consuetudine, vel constitutione, vel beneplacito alij casus.

sus. Hanc opinionem videtur fundasse Gul. Spec. & Ioan. de Lign. efficaciter profecturus est in cap. omnis de pœnit. & re. & sequitur Panor. & rationabiliter, quia gratiam, quam cõcedit papa, videlicet absolvere posse ab omnibus, nisi referuatur a iure, reuocare, vel arctare non potest inferior, vt in cap. inferior. d. 21. Ista enim concessio non est episcopalis, sed papalis. Ipsi namque nudum præbent ministeriũ: quod patet, quia si noller concedere, nihilominus dicti fratres habent: ideo hæc opinio securè tenenda est, & practicanda, sicut tenent Sil. versic. confessor. s. 5. & Tab. versic. dispensatio. s. 15. nisi quando casus, per constitutionem esset annexa excommunicatio, referuata diecessano, vel superiori, vt dicitur hic infra, an scilicet possint. Qui autem sint casus de iure referuati, infra, cas. s. 5.

26 Fratres predicatores habent ex gratia, omnes gratias, & priuilegia, que habent omnes alie religiones in genere, & in specie, vt patet per breue directum magistro Tho. Caiet. quod incipit, Cum inter ceteros, quod videt & legi. & magistro Georgio de casali. Leo papa x. presentem fratre Augustino de Brixia dicto Mauro, & fratre Augustino Iustiniano de Genua anno 1512. die 12. Aprilis, iure vocis oraculo, concessit omnia priuilegia, & singula, & omnes & singulas gratias, quam & quas habent omnes congregationes de obseruantia in Italia, & hoc in foro conscientie. Cum ego canonici regulares habeant ab Eugenio quarto, quod deputati ad audientiam confessionum possunt absolvere omnes ad se ve-

nientes, absque alia licentia superiorum, ab omnibus, & singulis peccatis, & quibuscunque suspensionum, vel excommunicationum sententiis, aliisque censuris, & penis ecclesiasticis, quas a iure, vel ab homine latas incurrisse, quomodolibet censentur, prout episcopi, & ordinarii locorum, ex ordinaria iurisdictione possunt, & in votis commutare, dummodo non sint posita in iudicio, & propter hoc fides apostolica consulenda non esset, & in suis ecclesijs sacramentum Eucharistie ministrare, excepto festo Pasche. Similem gratiam habent monachi congregationis sancte Iustine, & vt quidam tenent minimi minorum, quorum priuilegia participant fratres præd. per dictam gratiam concessam magistro Tho. Caiet. constat quod fratres præd. eandem possunt, dummodo non reuocentur. Multa sunt priuilegia videndi præd. quæ forent inspicienda. Vnde patet, quod est magna eorum auctoritas, tamen casus & cum gra no falsi ambulandum est: vide infra, quid de iure possunt, versic. casus. s. 7.

27 Quando aliquid tenetur de præcepto confiteri, etiam pluries in anno, parochialis sacerdos tenetur eum audire, secundum Ric. 4. d. 18. secus si non tenetur confiteri, Et quando proprius sacerdos non vult eum audire, potest alium adire sufficientem, qui poterit eum absolvere, a quibus poterat parochianus. Dum enim non vult audire, videtur et licentiam dare, nisi ad alium particulariter eum mitteret. Ex hoc consequitur, quod qui non sunt parochiales, non tenentur audire confessiones, nisi quantum cha-

ritas eos stringit, sicut nec ipsi te
sentire eis consisti.

28 An habens licentiam genera-
lem confitendi ab episcopo cui
vult, possit semper ea vti. Respo-
detur, si datur ad beneplacitum,
mortuo concedente, expirat, vel
amotio: si autem ad beneplacitū
fedis, durat, cap. gratiosus, de
rescrip. lib. 6. & hæc est verior
opinio: unde quando petitur, de-
beret peti ad beneplacitū fedi-
sis: & quando petuntur casus,
deberet peti tota auctoritas, &
non auctoritas casuum, quia no-
mine casuum, non veniunt nisi
peccata, vt dicunt doctores, in-
frā, Casus. s. r.

29 Quando quis habet licentiam
confitendi ab episcopo, vel cura-
to, propter hoc non poterit absol-
ui a reuerentis, quia hoc est contra
iuris dispositionem cap. si episco-
pus, de pœ. & re. & sic tenet caie.
ibi, ver. absolutio.

30 Confessio facta cum excom-
municato occulto, & tolerato,
valet, nec est iteranda postquam
confessus sit, & in quadam ex-
trauagante concilij Constantiæ,
consensu vtiqum approbato (vt
d. Caie. ibi.) dicitur quod in fo-
ro penitentibus, gesta per con-
fessores irretitos quibuscunque
ecclesiasticis censuris, etiam nõ 32
occultis, tenet, nisi in duobus
casibus, scilicet propter nota-
riam percussum clericum, vel
propter publicam nominatim de-
nuntiationem: nam ibi concedit-
ur receptio sacramentorum ab
excommunicatis mnisistris, nisi
altero duorum modorum excom-
municati, licet ipsi sacerdotes
sic excommunicati, mortaliter
peccent absoluentes, & sacra-
menta ministrantes, penitentes
tamen, absolutiõis beneficium

consequuntur. At penitentes ta-
lem sacerdotē inducens ad hoc,
mortaliter peccat, quia ad pec-
catum inducit, si noitit. Cum in-
truso autem sine superioris au-
thoritatis gesto non tenent, nec
communi error per eum acta su-
finet, ex quo deficit possessio iu-
ridica. Ad hoc l. Barbarius. ff. de
offic. pœ. Confessio autem cum
tali facta, quando seiretur, esset
iteranda, similiter facta cum pri-
uato, vel suspensio notoriè, est ite-
randa, quando seitur fuisse tale
impedimentum, vel superioris
inhibitionem præcessisse, vt in
cap. veritatis, de dolo, & cõm.,
& secundum Panor. cap. nihil, de
elect. Simile dic de confesso cum
non exposito, qui non potest au-
dire, quando seitur, est iteranda,
nisi in casu necessitatis. s. s. 12.

31 Absolvere ab excommunica-
tione vel excommunicare nõ po-
test excommunicatus, vel suspē-
sus à iurisdictione, quia tales
sunt priuati vsu iurisdictionis,
quæ iurisdictione in foro exteriori
requiritur ad hoc, quod quis
possit absolvere ab excommuni-
catione. Ex Tho. 4. sent. d. 16. q. 2. à
5. q. 1. ad pri. ar. 2. q. 1. nisi in ar-
ticulo necessitatis, vt s. Absolutio.
s. 12.

32 Absolvere non possunt, nec ex-
communicare, nec dare indulgē-
tias, schismaticis, vel hæreticis,
quod si fecerint, nihil est, quia
non manet in eis potestas iurisdic-
tionalis, secundum Tho. secunda
secunda. q. 39. a. 3.

33 Absolvere ab excommunicatio-
ne, vel excommunicare nullus
potest si ipsum, vel superiorem,
vel æqualem, quia per iurisdic-
tionem, sine qua absolvere nequit,
constituitur quis in gradu supe-
rioritatis, quia eius efficitur iu-
dex

dex, secundum Tho. 4. sent. d.
18. q. 2. a. 3. quol. 1.

34 Absolvere potest ab excommu-
nicatione etiam maior, ex com-
misionne papæ, & excommunica-
re, quilibet etiam laicus, secun-
dum Pan. c. decernimus. de iud.
Idem tenet Vgo, & etiam mu-
lier, secundum P. de pa. 4. d. 19.
q. 2. a. 3. quia secundum Tho. vbi
supra, hæc potestas ex simplici
hominis iniunctione est, ideo cui
vult committere, potest papa.

35 Absolvere à sententia hominis
potest solus, qui tulit eam, vel su-
perior, vel successor. Si est lata à
iure, episcopus, vel etiã sacerdos
potest absolvere, nisi à reserva-
tis in canone, vt d. Tho. 4. sent.
d. 18. q. 2. a. 5. quol. 1. Vnde tempo-
re S. Thom. quilibet proprius sa-
cerdos poterat absolvere ab ex-
communicatione maiori non re-
seruata in iure: nunc autem est
casus episcopalis secundum ali-
quos, vt j. Casus. s. 5.

36 Absolvere potest episcopus, &
alius quilibet prælatus, habens
iurisdictionē episcopalem in fo-
ro exteriori, ab omni excommuni-
catione lata à iure subditos suos,
vel lata per statuta synodalia,
nisi canonis conditor sit refer-
uasset. Hoc patet ex dictis Tho.
vbi s. & cap. nuper. de sent. excõ.
& ibi Innoc. & Host. Et hoc idē
potest capitulum, sede vacante.
Papa tamen tenet contrarium, de
inferioribus episcopis. de sent. ex-
com. cap. manach. Vide supra
Abba. s. 5. Idem dico de abbati-
bus, vt s. prioribus, & similibus
erga suos subditos. Insuperanda
tamen sunt eorum priuilegia.

37 Absolvere ab excommunica-
tione minori potest quilibet cõ-
fessor, non autem quilibet sacer-
dos: primum patet cap. nuper. de

sent. exc. secundū probatur, quia
excommunicatio minor est vincu-
lum ecclesiasticū, ideo in absol-
uete exigit potestatem ecclesiasti-
cæ iurisdictionis, quam purus sa-
cerdos non habet, ideo nõ potest
absolvere: Potest tamen à venia-
libus absolvere, quia ad hæc re-
mittenda, iussit potestas ordi-
nis. hæc secundū Caie. vers. Ab-
solutio. circa finem. S. Tho. in 4.
vbi s. dicit, quod quilibet sacer-
dos qui potest absolvere à pecca-
to participationis, per quam in-
curritur excommunicatio minor,
potest etiam ab excommunicatio-
ne hæc absolvere. Cum ergo ad
absolutionē venialium nõ requiritur
aliqua iurisdictione, vt idem
ibi dicit, sequitur quod purus sa-
cerdos potest absolvere ab excom-
municatione, quæ sequitur pec-
catum veniale saltem, & sic ad
c. nuper. postsum dicere, quod
intelligitur, quando excommuni-
catus sequitur peccatum mortale,
scilicet si participatio sit venialis.
Prima tamen opinio satis rationi
consona videtur.

38 Absolvere ab excommuni-
catione potest non sacerdos, ha-
bens saltem primam tonsurā, se-
cundum Tho. 4. sen. vbi supra, &
P. de pa. in 4. dist. 18. q. 2. a. 3. dum-
modo habeat iurisdictionē, & hoc
in foro iudiciali, & sine solemnitate:
cum solemnitate verò dubi-
tanti quidam: tamen etiam cum so-
lennitate, secundum P. de peru.
quæ sequitur Archi. flo. potest.

39 Absolvere non potest laicus re-
gulariter ab excommunicatione,
tamen in articulo mortis, deficiente
sacerdote, potest absolvere ab
omni excommunicatione, quia
necessitas legem non habet. Hoc
probatur per dicta Tho. 4. sent.
d. 20. quæst. 1. ar. 1. quol. 1. & d. 17. q.

3. art. 3. d. quòd secularis accipit iudicium ratione necessitatis super confitentem, nec si euidet, oportet quòd amplius ab his absoluat, sed præfentet se (vt supra dictum est) ne nouam incurrat excommunicationem, vt in c. eos. de sentent. excò. lib. 6. consenti Pan. cap. 1. nobis. li. 2. de sent. ex. in glo. Item die de absoluto, qui propter impedimentum non potuit superiorè adire, & de illo, qui fuit absolutus à papa, vel legato, cum ista conditione, vt satisfaciatur iniuriatis, si non adimpler. in d. eos. Et hoc extenditur ad quemcunq; absolutum sub còditione, vt aliquid faciat, secundum Pan. c. porrò. de sent. excomm. Nota quòd quando est periculum, vel impedimentum, quòd si non potest adire papam, quòd est episcopus: si non potest, quòd est proprium sacerdotem, & c. secundum Pa. cap. de cetero. de sentent. excomm. Legitimum autem impedimentum est, omne quòd arbitrio boni viri im pediri rationabiliter, vt quia habet capitales inimicitias, etiam sine mortis timore, quia infirmus, quia pauper, habet subuenire familia. est senex, &c.

40 Quomodo autem, & à quibus possunt priores prouinciales, & priores conuenticuales absoluerè suos subditos, nò potest dari certa regula, sed oportet videre sua priuilegia, & gratias, & que interferere esse nimis prolixum: propterea non scribo. J. Suspendio §. 2.

41 Ordinarij qui potest ligare, potest etiam soluerè, & contra. 21. d. cap. inferior. & secundum Tho. 4. sent. d. 18. q. 2. §. 5. quol. 1. Fallit tamen in multis. Primò in delegato pape, qui inobediens

sua sententiæ excommunicare potest, sed post annum à sententia diffinitiuè absoluerè non potest. c. querenti. de off. deleg.

Secundò, si iudex postquam tulit sententiam, esset excommunicatus, tunc non potest neque absoluerè, neque excommunicare. cap. audiuiimus. 24. q. 2. §. 1. Secus si esset excommunicatus minori excommunicatione. cap. duobus. de sent. excomm.

Tertiò, in incendiarijs, quos episcopus potest excommunicare, sed post denuntiationem non potest absoluerè. c. rna. de sent. excomm.

Quartò, in clericis exhibentibus hereticis ecclesiastica sacramenta, & eos sepelientibus, quos ordinarij potest suo priuilegio officio, sed restituere nò potest absq; indulto apostolico specialis de hereti. cap. excommunicatus. cl. 1. §. sanè.

Quinò, in suspensis per concilium à beneficijs conferendis, pro eo quòd indignificati post secundam admonitionem, ecclesiastica beneficia contulerunt, c. graue. de præbendis.

Sextò, quia ordinarij aliquem degradare possunt, restituere autem non possunt, sed tantum papae. de cle. no. ref. cap. ex tua.

Septimò, in sententia lata ab inferiore & confirmata per papam certa scientia: quod est intelligendum de sententia, quod est ab homine, secundum Ioan. and. c. ex frequentibus. de insti. secus si sine certa scientia, aut cognitione confirmatur, aut si sententiæ esset per statutum, quia quantumcunq; confirmati, poterit inferior absoluerè, nisi in confirmatione sibi vel alteri reseruasset.

Octauò, in eo, qui nò sacerdos excommunicauit, qui licet possit absoluerè

absoluerè quo ad forum contentiosum, non tamen quo ad penitentiale, quòd solum sacerdos potest, vt supra dictum est. §. 9.

Nonò, in illo cui papa madauit, vt sine cauzæ cognitione alioque excommunicati: talis enim de iure nò est executor, ideo absoluerè non poterit: arg. c. super quæstionibus. & c. si de offic. deleg. aliter si cum cognitione cauzæ mandasset, quia tunc potest. de penit. d. i. c. verbum. sed si papa mandat simpliciter vt excommunicat, dicit Innoc. in d. ca. fin. de offic. deleg. quòd debet causam cognoscere, cum monitione. Si verò constat papam cognouisse causam, debet excommunicare, secus si non constat. Pa. in d. c. si.

43 Absoluerè non potest archiepiscopus à sententia sui episcopi iurraganei, aut aliorum inferiorum, qui nò sunt de sua diocesi, licet sint de sua prouincia. c. Romana. c. venerabilibus. de sentent. excò. lib. 6. nisi quando hoc consuetudo habet, vel ad ipsum esse appellatum. de offic. ordin. c. ad reprimendum.

44 Absoluerè potest episcopus excommunicatum à suo inferiore, vt puta Archidiacono, & simili, secundum Inn. in c. cum ab ecclesiarum. de off. ord. etiam nò præmissa satisfactione, quia ordinarius est in tota diocesi, de offic. ordi. c. nisi haberent ex conuetudine, quòd nò potest absolui ab episcopo. de offic. Archi. Hoc tenet Inno. & communiter doct. quantum alijs nò placeat omnibus. Vide Pa. in d. c. cum ab ecclesiarum. An autem vicarij episcopi hæc grauiora possint, infra, ver. Vicarius. §. 5.

45 Absoluerè episcopus excommunicatos à se, vel à suis inferiori-

bus, extra territorium suum, quando requiritur cauzæ cognitio, nò potest, quia vbi requiritur cognitio cauzæ, oportet sedere pro tribunali, secundum Inn. in c. nouit. de of. leg. quòd in aliena diocesi facere nò potest. c. episcopus. g. q. 1. si tamè haberet licentiam episcopi diocesanij, potest. Episcopus tamen expulsi, petita licentia, licet nò obtenta, hoc potest. si sedere pro tribunali, & exercere iurisdictionem supra suos subditos, dummodo non trahat eos vltra duas dietas à sine suæ diocesis, & non fuerint expulsi, & non fuerint excommunicati, sed fautores, vel consiliatores, c. vnicuique. §. comp. In his verò, quo cauzæ cognitionem non exigunt, possunt bique exercere, quia voluntaria iurisdictionis sunt, & in foro conicentia omnia possunt. arg. l. omnes proconsoles. ff. de offi. proconul. Delegatis, vide ver. Legatus. §. c. cõmuniter enim auctoritate suam habent in literis suis legit.

46 Participans in erigendis criminosis, ab excommunicato illius, cui participandum incurrit excommunicatione maiorem, est absoluerendus. c. nuper. de sent. excomm.

47 Absolutus potest ab excommunicatione, etiam non à peccato iniuratus, sicut potest excommunicari iniurè, secundum Tho. 4. sent. d. 18. q. 2. ar. 5. & Pa. in c. apostolicæ de except. fac. quantum quidam oppositum teneant: & tenet absolutus, etiam si sine causa fiat, quantum similiter potest absolui, & per procuratorem, quòd ad effectum iust. 2. q. 1. c. quanto. & erit absolutus, quando receperit literas, vel certificabitur, nisi aliud constet de mente absoluentis. Ioan. an. c. quid ad agendum. de procur. lib. 6. Et quantum de-

beat adesse causa iusta, tamen etiam si sine causa facit, est absolutus, quia excommunicatio dependet à voluntate habentis iurisdictionem, secundum Tho. ubi supra. licet non debeat sine causa fieri. Et in hoc sensu intelligenda sunt iura, quæ dicunt non posse fieri, id est, non debere.

- 48 Absolutio contra ius tertii, licet male, & iniuste fiat, tenet tamen: quia non est contra ius constitutionis, vt in c. venerabilib'. de sent. exco. vt si episcopus abscoluit aliquem, qui non satisfecit, in præiudicium partis, tunc potestate abutitur, tamen absolutio tenet. Si autè absolutio fit contra ius constitutionis, nõ tenet: vt quãdo cõstitutio dat certum modum absoluedi, vel excipit, ita quõd non impendatur absolutio, nisi concurrente tali conditione, vel obseruatione, vt cum dicit, non possit absolueri ante satisfactiõnem, vel nõ possit impendi absolutio ante satisfactiõnem. In his, verba canonis limitant potentiam ordinarij, ac per hoc irritam esse absolutiõnem ostendunt, si aliter fiat. Vel cum dicit, Qui fecerint hoc non possint absolui, nisi satisfaciunt, vel nullatenus absoluantur, nisi satisfecerint. In his omnibus non tenet absolutio, secundum Caie. ibi. Et hæc via tutior est, & textui conformior, & hanc sequendam putat Caie. ibi. Similiter quãdo decretum explicitè absolutiõnem sine his irritat, vt cum dicit, aliter absolutio impensa non valeat. Vel cum cõmittitur alicui absolutio ab homine cum verbis conditionalibus, vel æquipollentibus, de talibus cautionibus habendis, tunc si cõmissarius exit fines mandati dum ab-

soluti, nihil facit. vt si dicat, absolutus satisfactis læsis, prius debet interuenire conditio, aliter nulla est absolutio.

- 49 Absolutio quo ad formam debet esse sine conditione de futuro, vt dicendo, absoluo, si satisfeceris, quia sic nõ est absolutus quousq; adueniat cõditio, secundum Gul. de reiu. c. actus. l. 6. & Pan. c. de quibus. de baptis. De præterito autem vel de præterito potest fieri, vt dicendo si incurrisi excommunicationem, vel si es excommunicatus, vel si non es absolutus, & c. vt supra, §. 6. Hæc propriè non est cõditionalis, secundum eundem Pa. ibi.

50 Absolutus ab excommunicatione maior, debet iurare stare mandatis ecclesie, vel ipsius absolutus, c. ex timore, de sent. exco. & hoc pro horrendis criminibus, vt incendiariis, falsariis, & similibus, secundum Vgo. quod est satis æquum, secundum Arch. Flo. hoc tamen non est necessarium de forma, secundum communiter doct. vt dicemus infra, §. 51. Debet etiam sufficientem cautionem secundum quod potest dare parti læsæ. c. porro, de sen. ex. & quando paratus est facere quod potest, debet absolui, non obstante cõtradictione, vel appellatione partis. de appella. c. qua fronte. Vide ibi Pan. quid debeat facere iudex, & c.

- 51 De cõremoniis que feruantur in absoluteione excommunicatorum, vide summistas, Tab. Absolutio, §. 3. non enim pono, quia non sunt annexæ absolutiõni, tãquam substantialia: debent tamen seruari, quando oportet, vt in absoluteione solenni. Sequitur postmodum absolutio, Auctoritate omnipotentis, & c. absoluo

soluo te à vinculo excommunicationis, & c. & restituo sacramentis, & c. capit. à nobis. el. 2. de sent. excommu.

- 52 Debent hæc supradicta seruari ab eo, cui committitur absolutio in forma ecclesie, aliter non seruãs, peccat, licet sine illis tenear absolutio, nisi ius disponeret, vel mãdãns imponeret, quod sine huiusmodi non ablueretur. Tunc enim talia omitendo nihil facit.

- 53 Absolutio ab excommunicatione non requirit aliquam determinatam formam verborum, quia non est absolutio sacramentalis, secundum Tho. opuscu. 22. c. 2. in principio. sed verba iudicis habent efficaciam ab intentione dicentis. Vnde non refert quibus verbis vtatur ad exprimendam suã intentione, vt si dicat, benedico te, vel absoluo te, secundum Tho. opuscu. 22. c. 2.

- 54 Absolus debet absoluo mã. data rationabilia facere, aliter posset appellare, de pact. c. fin. Si autem sententiã fuisse iniustam appareat, absolutio nullum fiat mandatum, de sen. exco. c. sacro. 55 Si defunctus excommunicatus sepultus est in loco sacro, & apparuerunt in eo signa contritionis, nec etiam à seculari fuit absolutus, non exhumabitur, sed verberabitur sepulchrum, & fect sciat viuo. q. si in loco non sacro est, exhumabitur, & corpus verberabitur, & similit. fiet, de sent. exco. c. si nobis. el. secundo.

- 56 Non sufficit sola salutatio, vel receptio ad osculum pacis, sed necessarium est vt vtatur aliquo verbo de notante absoluteionem, vt d. l. Inno. in c. cum olim. de priuileg. nisi fit papa qui hoc intendat, scilicet absolueret, secundum

eundem Inno. Et non reputatur absolutus, nisi exprimat. in cle. si summus pontifex. de sen. exco.

- 57 Absolutus ab vna excommunicatione quando plures habet, non intelligitur absolutus ab aliis, quia non habent connectiõnem adinuicem, secundum Tho. 4. sen. d. 18. q. 2. a. 5. q. 1. nisi quando plurius excommunicationibus est ab vno iudice excommunicatus, tunc intelligitur ab omnibus absolutus, nisi contrarium exprimat, vel quod de vna absoluteione impetrat. Secus quando à diuersis iudicibus est excommunicatus, quia absolutus de vna, non intelligitur absolutus de aliis. Vide declaratione bonam per Pa. c. cu pro cauta, de sen. ex. 58 Absolutio obiecta est falsa causa non valet, secundum Inno. in c. ex parte. de of. or. quia talis non intendit absolueret. Secus si absolute intendit absolueret.

59 Dubitans de excommunicatione, vel de absoluteione, si adest commoditas absoluentis, debet petere absoluteionem ad cautelam, quia in dubiis tutior pars est eligenda. c. inuentis. de pen. si tamen nullum imminet periculum, vel interesse, ex tali petitiõne. Hoc autem cessante, si probabiliter dubitat, debet petere: si autem leuiter, non debet deponat scrupulum. arg. in c. inquisitioni. extra. eo. tit.

- 60 Absolutio à suspensione, vel interdictione, non habet formã determinatam, sicut de excommunicatione didum est: sed potest dici. Ego absoluo te à vinculo suspensionis, vel interdicti, & c. Quo autem ad irregularitatem, secus est, quia relaxatio eius debet fieri per hoc verbum, diuipendo (& non absoluo) tectã, super irregu-

laritate, vel irregularitatibus, si quis, vel quas incurrit, propter ralem, vel ralem causam, & habito te ad actus legitimos, &c.

61 Si quis percussit regularem eiusdem monasterii, absoluitur ab abbate, prior, vel guardiano. Si vero alterius monasterii, per prelatum percussit, absoluitur, de sent. exc. c. cum illorum. Si clericum secularē, absoluitur, per episcopum, de sen. exc. c. in 6. c. religioso. Si tamen excessus non sit enormis. infra, Enormitas, §. 3. Eodē modo potest absolvi regularis, si ante ingressū religionis tale quid commisit. d. c. cum illorum. Quod si regularis non habet prelatum, vel sit excommunicatus, & huiusmodi, ad episcopum recurrit, vt not. Hoff. in c. monachi. eo. tit. Quod intelligit tam in exemptis, quam non, tam virorum, quam mulierū, secundum Gul. Ista autē & multa alia, quæ ad Summissis ponuntur circa abolutiones regularium, nūc vacent, propter eorum priuilegia.

62 Quando aliquis excommunicatus est receptus in religione, & ratione huius absoluitur, intelligitur si perseuerauerit, aliter reducendus est ad eadem sententiam ab eo, qui absoluit, secundum Hoff. vel secundum quod dabit hoc ei imponi.

63 Absolutio mortui ab excommunicatione valet ad hoc, vt possit in loco sacro sepeliri, vel vt de loco sacro, si ibi sepultus fuit, non proiciatur, & vt pro eo orationes, & officia fieri possint.

Absolutio, quæ vulgariter dicitur a pœna & culpa, est illa pleuissima peccatorū remissio, quæ cōceditur ciuic signatis pro subfidio vltimarino, de qua doc. in c. ad liberandam, de Iudicis. & sō

lus papa conuadit. c. cum ex eo, de pœ. & re.

A B S T I N E N T I A.

Abstinentia indiscreta, quæ quis abstinet à cibo necessario ad valetudinē, ex quo reddit se inhabile ad ea, ad quæ tenetur, peccatū est, & non virtus, quia medium non seruat, secundum Tho. quod 5. a. 18. Si quis autem vt carnē spiritui subiciat, vel vt penitentiam pro suis peccatis faciat, immoderate abstinet, si aduertit se excedere, putans tamen benefacere, peccat quidem, & communitur citra mortale: si autem non aduertit hanc indiscretionem, nihil peccat. Si tamē hac intentione abstineret, vt citō vel breuiori tēpore more retur, peccaret mortaliter, quia seipsum interficeret, vt inquit Hieronymus. Ex Caic. secunda secunda. q. 147. a. 1.

A C C E P T I O.

1 Acceptio personarum scienter facta in re importantior, est peccatum mortale, quia contra iustitiam distributiua, vt in distributione cōmuniū bonorum, vel beneficiorū, vel in iudicio, secundum Tho. q. 6. ar. 9. & prohibetur Dan. c. Nō accipietis (inquit) cuiusquam personam. Et vltra peccatū, acceptor personarum tenetur de damnis sequentibus iniustus promotione, & iniuriis, secundum Caieta. ibi in summa. Hoc namque peccatū, ecclesie, & vniuersitatis bonum destruitur, ideo graue est.

2 Acceptio personarū est, quando in electione aliqua non eligitur melior, & peccatur, vt infra, Electio, §. 3.

3 Dans beneficium confanguineis minus dignis, omnibus consideratis, peccat, & est acceptor personarū

personarum, si autem sunt aequē digni, secus est. Nec est personarū acceptor, p̄ferens suos cō sanguineos, vel amicos aequē dignos, in quibus plus potest confidere, nisi propter scandalū esse omittere: secundū Tho. secunda secunda. q. 63. a. 2. & q. 1. a. 15. vel ne alij ex hoc sumant occasionem dandi confanguineis indignis.

4 Honorans aliquem diuitē propter diuitias, & nō propter virtutē, personarū acceptor est, quia accipit pro causa, quod non est causa. non enim diuitiæ sunt causa honoris, sed virtus, quæ honor primum virtutis est: dicitur Ex S. Tho. secunda secunda. q. 63. a. 3. Similiter si iudex det sententiā pro aliquo, nō quia sic iustitia requirit sed quia est amicus, vel quia offert munus, & est peccatū maius, & minus, secundū actus qualitatē, & quantitatem.

5 Acceptio personarū non est in his, quæ gratis dantur: quilibet enim de suo potest dare vni, & non alteri, cū nō tenetur: secus enim si ex debito distribueret. Tho. ibi. a. 1. ad tertium, & prima secunda. q. 98. a. 4. ad secundū. Vnde cū Deus nulli sit debitor, acceptio personarū in eo locū non habet.

6 Peccatum acceptiois personarum est grauius in re spirituali quam temporalī: secundum Tho. secunda secunda. q. 63. a. 2. quia offenditur maius bonum.

7 Peccatur etiam quandoq; hoc genere peccati, in his quæ sunt si dei, in impositione penitentiæ, & circa matrimonium. 29. q. 2. c. 1. In receptione hospitalitatis. 42. q. 2. que scimus, & in elemosinarū largitione. c. si cupis. 16. q. 1. si diues p̄ferat vni pauperi in iudicio, eo q̄ diues est, vel pauperi iu-

dex misereatur subtrahēdo diuiti, q̄ iustē sibi debetur, contra illud Iud. Ex. 18. Pauperis quoq; non misereberis in iudicio.

A C C E D I A.

1 Accedia secundum Thom. secunda secunda. q. 35. a. 2. de ma. q. 9. a. 1. quoddā tedium operandi importat, mentem aggrauat, & semper est peccatū, quia vel facit dolere de bono spirituali, de quo gaudēdū est, vel de malo, vel immoderate. Et est spirituale vitium, q̄ facit tristitiam de bono diuino, de quo charitas gaudet. Et ex hoc genere est mortale peccatum, quia secundum propriam rationē contrariatur charitati, secundum Tho. ibi. a. 3. Si tamen in sola sensualitate consistat, & nō peringat vsq; ad rationis cōsentium, propter imperfectiōnem actus, erit veniale peccatum. Si autem peruenitur vsq; ad rationis cōsentium, est mortale. Et hoc est, quando ratio conuertitur in fugam, horrorem, & detestationem boni diuini, carne contra spiritum omnino preualeat, & cōtrariatur p̄cepto de sanctificatione sabbati, secundum Tho. ibi supra.

2 Accedia mortalis est tunc, quā do homo tristatur in his, quæ imminēt faciēda de necessitate propter Deum, & ad salutem animæ, & ad est rationis cōsentium. Talis enim tristitia contrariatur delectationi, quæ sequitur Dei dilectionem, & conuenit charitati cōtrariatur. Quando ergo quis propter tale tedium dimittit ea, quæ sunt necessaria ad salutem, vel dēducitur in aliquid mortale, vt puta, in desperationem, vel deliberatē appetit mortem, vel nunquā esse creatū, vel velle esse bestia, & huiusmodi,

vel deliberat facere minime ea, ad quæ tenetur ex præcepto, vel incurrit aliquam magnam infirmitatem, potens se iuuare, peccat mortaliter. Et nota quod hoc peccatum communiter est mixtū cū alio, vt si nunc delibero propter acediam non ire ad missam, est vnum peccatum mortale, & post non volo ire, est aliud peccatum omissionis, hæc secūda Tho. vbi supra, a. 3. de ma.

Acedia est vitium capitale, secundum Tho. secūda secūda, supra a. 4. cui Greg. sex filias assignat, scilicet maliciā, quæ bonū detestatur, rancorē, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa præcepta, euagationem mētis circa illicita, de quibus in suis locis dicemus. Qui de alterius prosperitate tristatur, eō q̄ videt talem prosperitatem nocere contra iustitiam alteri, non dicitur acediosus, nisi talis tristitia adeo eum grauaret, vt negligeret faciēda, vel in malum aliquid laboretur.

ACOLYTUS.

1 Acolytus officii est præparare luminaria, & ipsa portare coram ministris altaris, vt in c. perleclis. 23. d. Huic tradit episcopus candelabrum, dicens, Accipe candelarium cum cæro, & scias te ad accendēda luminaria ecclesie micipari. Accipit etiam vtreoolum vacuū ab Archidiacono, dicte Episcopo, Accipe vtreoolum ad effundēdum vinum, & aquam in eucharistiam sanguinis Christi. Et in datione vtreooli, imprimitur character, secundum Tho. 4. sent. d. 24. q. 2. & circa ipsum est eius principalis actus.

2 Acolytatus est supremus ordo inter quatuor minores, secundū

Tho. ibi. Acolytus etiam præparat vtreoolos cum vino & aqua. Tho. supra. cuius principalior actus est in ministerio vtreooli, quam candelabri.

ACTIO.

1 Actioes à iure ciuili ortum habent, secundum Innoc. c. que in ecclesiis. d. de consi. quorum quedam dicuntur bonæ fidei vt in c. cū vicentis, de excep. quedam stricti iuris, in sti. de accus. actione. Quæ dicitur actioes personales, de quibus refert Gemi. c. dispensia. de referri. l. 6. adducit Franciscum Vercellen. quedā dicitur reales, de quibus Gemi. vbi supra. Sed quoniam hæc materia ad forum contentiosum pertinet, propterea me nō vtrā extendo de huiusmodi.

2 Actus moralis est bonus, vel malus principaliter, ex obiecto, & fine, aut ex circumstantiis, secundū Tho. prima secundæ. q. 18. a. 2. Et obiectum, finisq̄, ad speciem moris actū determinat. ex Tho. 4. sen. d. 38. q. 2. a. 2. quol. 2.

ACCUSATIO.

1 Accusatio contra reum ad vindictā, à canone est infligita, secundū Tho. 4. sen. d. 41. q. 5. q. 2. & ne habens culpā, quasi innocens sustineatur, ibi. d. 35. a. 3. Et excreri debet ad punitionem, propter bonum conseruandū, quo remoto, iustitia destrueretur, sicq̄, vt ceteri, quietē viuāt, vel propter suum interest, fieri debet, aliās peccatum incurritur. Thom. ibi.

2 In criminibus, tribus modis procedi pot. inquisitione, quæ præcedere debet clamorosa insinuatione, quæ accusationis locū tenet; accusatione, quam debet præcedere inscriptio; denunciatione, quam debet præcedere fraterna

fraterna correctio, secundum Tho. q. 1. a. 1. s. j. & de accu. c. qualiter & quādo. el. 2. Vide ibi Pan.

3 Accusatio proprie sumpta, differt à denunciatione, quia in accusatione atēditur criminis punitione, in denunciatione verō fratris emendatio. Tho. secūda secūda. q. 67. a. 3. ad. 2. 68. a. 1. Differret scūdū, quia accusatione nō debet de necessitate præcedere secreta admonitio, sicut in denunciatione, iuxta præceptum euangelicū, quādo. f. de peccatis emēda agitur, secundū Tho. ver. q. 3. a. 2. ad. 3. Differt tercio, quia accusatio fit in scriptis, vt dictū est, & 24. q. 8. c. accusatorū. Quarto, quia accusator obligat se ad probandū, secundum Tho. secūda secūda. q. 68. ar. 2. ad. 3. non autē denunciator. Quinto, accusator obligat se ad penā talionis (id est, simile, vel talē) ibi, ar. 4. non autē denunciatus. Et nota quod inscriptio ad penam talionis est necessaria, secundum Io. g. l. e. inscriptio. 4. q. 4. Et licet non fiat talis inscriptio, tamen deficientes in probatione, debet penā talionis puniri, secundum Accur. & Bart. l. 2. c. de instr. & hæc est cōmuni opinio, quam sequitur etiam Io. And. hic. dicit Speculator posse tolerari, quod talis inscriptio non fit.

4 Consecrudo per quam penā talionis est abolita valet secundum Fel. in c. super his. de accu. col. 3. in prin. quia propter antiquum rigorem ab accusatione multi retrahēbantur. Et Tho. secūda secūda. q. 68. a. vlt. ad. 1. dicit, quod accusans ex iusto errore, & deficientes, non punitur penā talionis.

5 Nullus debet accusare nisi de re certa, vnde non potest inter-

uenire facti ignorantia. Tho. ibi. a. 3. ad. 1. Vide in cap. qualiter & quādo. el. 2. eo. tit. & Pan. in vlt. not. debet etiam accusatio viuua voce exprimi, & præsentē accusato. c. præscripta. 2. q. 6.

6 Accusare tenetur quis alterius crimē, quod vergit in multitudinis corrupclā corporalē, vel spiritualē, dummodo sufficienter possit probare, quod ad accusatoris officii pertinet, secundum Tho. secūda secūda. q. 68. a. 1. quāuis Canonice oppositū teneatur, secundum Glo. in c. quapropter. 2. q. 2. & peccat non accusando, vel non denunciando, propter bonum publicum, quod antequam debet malo particulari, quod ex accusatione sequitur. Secus autē quādo nō potest probare, quia nullus tenetur ad id, quod debito modo nō potest perficere, secundum Tho. ibi supra. Qui autem dicunt quod non tenetur, debet intelligi in foro exteriori, secus in conscientia, secundum quā ad Deo punitur.

7 Quid si tale habetur in secreto Respondeo, quod si sit in secreto per confessionē sacramentalem, nullo modo debet reuelari, quia hoc fecit nō vt homo, sed vt Dei minister, & maius est vinculū sacramēti, quā cūniliter hominis. Si verō aliter, tunc vel vergit in periculū corporale vel spirituale multitudinis, vel in graue damnū alicuius persone, & tunc tenetur proflare, vel testificari, vel denunciare. Non enim potuit contra hoc debitum obligari per secretū cōmissum. Si verō sint talia, quæ prodere non tenentur, & habet in secreto, non debet prodere, et sic prælato præcipiente, quia seruare fidem

dem est de iure naturali, contra quod nihil ab homine potest precipi. Hæc est Tho. secunda secundæ. q. 70. a. 1. & Pa. c. qualiter & quando. el. d. de accus. Idem de religioso, cui precipitur vt reuelet huiusmodi secreta, quæ manifestare non tenetur: peccaret enim frangendo fidem &c. Tho. quod. 1. a. 15. intellige non teneri quod non potest probare, nec præcedit infamia, vel huiusmodi. Nec obstat, si iuravit dicere veritatem: quia iuramentum intelligitur salua conscientia, & secundum formam iuris. Eodem modo de secundum prædictam distinctionem, si iuravit non manifestare, debet intelligi iuramentum salua iustitia, infra, iuramentum. §. 17. Inquisitio. §. 8.

- 8 In privato crimine non admittitur ad accusationem regulariter, nisi ille cuius interest: vt videtur velle gloss. ff. de priua. delict. l. fin. nisi sit tale delictum, ex quo pœna pecuniaria sisco applicanda imponi debeat, tunc quilibet de populo ad accusandum pro illa pœna admittitur, secundum Bart. in rub. de poac. quanuis Bal. contrarium teneat. C. de fur. l. aduersus.
- 9 In crimine publico, quilibet, qui non prohibetur specialiter lege, aut statuto, aut cõditione, admittitur ad accusandum. Qui autem probeantur, habes de accus. in multis. c. & 3. q. 4. & 5. per totum.

- 10 Clericus tamẽ ad publicã vindictam accusari non debet, etiã si pœna sanguinis non venit imponenda. facit c. huiusmodi odoles. 2. q. 7. quia huiusmodi odiosis, non debet esse immiscere, secundum Pan. in c. cum P. de actu. sed si prosequitur iniuriam

suam, potest, etiam si venit sanguinis pœna imponenda, & secundum Pan. vbi supra. dummodo protestetur, quod non intendit accusare, vt pœna imponatur. Textus est clarus in c. prælati. de homil. l. 6.

Accusans aliquẽ, & impones ei falsõ aliquod crimen, quod est calumniarum, peccat mortaliter, agens contra iustitiam, in re magis ponderis, teneturq; satisfactura. Intelligit, quando est malitia in falsam proumpit accusationem, & non ex animi leuitate, vel iusto errore, ex Tho. secunda secundæ. q. 58. ar. 3.

Peccat reus dãs aliquod accusatori, vt à iusta accusatione distat, etiam si esset damnatus ad mortẽ, quia inducit eum ad peccatum, & secundum Tho. secunda secundæ. q. 69. a. 2. ad primum, quanuis huic peccato lex ciuilibis remedium non apponat.

Accusato licet se defendere, non calumniosẽ, sed vel veritatem, quam non tenetur propagare, occultando per aliquẽ convenientem modum, vel non respondendo, ad quæ non tenetur respondere: non tamen licet ei falsitatem dicere, vel veritatem occultare, quam confiteri tenetur, neque dolum, vel fraudẽ adhibere, quæ dolum, & fraudem mendacij habent: & hoc est calumniosẽ se defendere. Tho. secunda secundæ. q. 69. a. 2.

Accusato licet declinare iudicium per appellationem, quando iniuste aggregatur a iudice, sicut Paulus ad Cæsarem appellauit. Act. 25. non autẽ caua morte ascendenda, ne contra eum iusta sententia proferatur, hoc enim est calumniosẽ se defendere, quod non licet, quia iniuriam iudici facit,

facit, officij eius impediendo, & aduersario, cuius iustitiam quantum potest perturbat, secundum Thom. ibi supra. a. 3. & 2. q. 6. c. omnino.

- 15 Condemnato ad mortem iustẽ, non licet se defendere, quia ex parte sui bellum esset iniustum, siq; peccaret. Potest tamen fugere sine peccato, quia nullus ita damnatur, vt sibi mortem inferat, sed vt patiatur: ideo nõ tenetur id facere, vnde mors sequitur, quod faceret, si ibi maneret. Et licet custodes fugiendo ponantur in periculo, tamen hoc nõ intendit fugiens. Et quia dicitur operam rei licitã, malum quod custodibus inferitur, ei non imputatur, secundum Tho. ibi. ar. vlt. & Caie. secunda secundæ, supra.

Si vero detinetur in carcere præter pœnam sanguinis, vt propter debita, vel alterius offensam, vel quia est datus ad carcerem in pœnam ad tempus, vel aliter, non potest sine peccato fugere, quia alteri iniuriam faceret, & tenetur facere penitentiam. Tho. vbi supra, & Caie. arg. in gloss. c. inter cetera. 22. q. 4. infra, Carcer. §. 3.

- 17 An incarcerationis ad mortẽ, possit frangere carcerem, infra, Carcer. §. 3.

18 Condemnato iniuste, licet resistere, & se tueri, quia tale iudicium simile est violentiæ latronum, quibus licitẽ resisti potest, ita & malis principibus in tali casu, & fugerem si fortẽ propter scandalum vitãdum, cum ex hoc aliqua gratis turbatio timeretur: quia non quilibet suscipere solet licitã, sed tantum illa, que cum debito moderamine exercetur, ex Sancto Tho. vbi supra, a. vltimo,

Religiosi tamen incarcerationis ex quacunque causa fugere nõ possunt extra sua claustra, quoniam voto supposuerunt se prelati suis. Caie. secunda secundæ. q. 69. supra.

Qui iuravit redire ad carcerẽ, nisi carcer sit iniuriolosus, tenetur redire, secundum Pan. in c. si vero. de iur. etiam si substi moris periculum, infra, iuramentum. §. 13. vide latius.

Condemnatus carceri, vt fame moriatur, potest si sibi ministrare ab aliquo comedere sine peccato, quia non fumere, esset seipsum occidere: non tamen tenetur comedere si non vult, sed potest patienter ferre, vt quidã dicunt. Caie. secunda secundæ. q. 69. a. vlt. ad. 8. dubium. d. quod tenetur comedere, & alij à custodiibus cibum ministrantem non peccant, quanuis etiam in hac extrema necessitate non teneantur cibum ministrare, quia secundum iustitiã ordinem in illa constituitur. Prima opinio videtur magis consona, quia legimus sanctos cõdemnatos ad mortem posse fugere, & non fugisse, sed patienter tolerasse. Ita & quilibet damnatus iuste, potest patienter mori, nec seipsum interficere, sed à iustitia. Sed opinio Caie. est verior, & conformior dictis S. Tho. ibi, si rectẽ consideretur, infra, Carcer. §. 4.

Accusatus negans veritatem, quæ ab eo secundum formam iuris exigitur, peccat mortaliter, quia cõtra iustitiã debitum est, vt quis non obediat suo superiori, & ideo si negat, vel occultat veritatem, quam fateri tenetur, mortaliter peccat. Si verõ iudex non exigat secundum formam iuris, vel exigat de his, de quibus

non potest, non tenetur respondere, sed potest prudenter subterfugere, vel per appellationem, vel alio modo, ad eius intentionem non respondendo, nunquam tamen mentiri debet, quia omne mendacium peccatum est, ex Tho. secunda secundæ. q. 69. a. 1.

- 23 Si prælatus extra iudicium præcipiat alicui vt reuelet peccatum alterius, quod non est publicandum, peccat, nec ille tenetur scire, vel alterius peccatum prodere. Si autem in iudicio, ordine iuris exigente, non peccat iudex præcipiendo, quia ipse non exigit, sed accusans, cui iudex ius reddere tenetur, & tunc quis tenetur profiteri peccatum proprium vel alterius, ad præceptum iudicis, vel appellare, si contra ordinem iuris ei præcipitur. Tho. 4. sentent. d. 19. questio. 2. a. 3. quol. 5. ad. 5.

- 24 Si peccatum sit omnino occultum, non debet in iudicio confiteri, nec debet exigi iuramentum de veritate dicenda, super eo, quia occulta soli diuino iudicio reseruantur, sed quando de peccato præcessit infamia, vel aliqua signa, quæ vehementem suspicionem facere possunt, vel quando est semiplenè probatum, quod facere potest vnus testis omni exceptione maior, tunc debet exigi iuramentum de veritate dicenda, & reus tenetur veritatem confiteri. Thom. quol. 5. a. 16.

- 25 Quando prælatus præcipit vt sibi manifestetur quod quis fecerit corrigendum, intelligendum est hoc præceptum, saluo ordine fraternel correctionis, siue sit præceptum generale ad omnes, siue speciale, ad aliquem: quod si prælatus contra hunc ordinem

præciperet, peccaret, nec ei esset obediendum, quia contra præceptum Christi obediens peccaret. Tho. 23. q. 13. a. 7. ad. 5.

- 26 In quibuscunque casibus iudex secularis, vel ecclesiasticus, potest iuramentum exigere, siue in via denunciationis, siue inquisitionis, siue accusationis. Thom. ver. q. 3. a. 2. ad. 13.

- 27 Quando crimen non est occultum, super occultis circumstantiis illius, potest testis interrogari, secundum Pan. c. qualiter, & quando. el. i. de accu. circa finem. sufficit enim quod crimen nõ sit occultum.

- 28 Si delictum sit notorium, vt quia videtur domus combusta, sed ignoratur quis eam combusserit, potest iudex sine alicuius citatione, ex officio suo inquirere generaliter, & non contra certam personam. Et si aliqui nominantur in illa generali inquisitione, debet postea procedere specialiter contra illos, secundum Panor. in c. bonæ memoriz. de appell. el. 1. & Innoc. qui dicit hanc præticam seruare totum modum. An autem ille, qui scit, teneatur reuelare hoc delictum secretum, sunt opiniones. Quidam dicunt Tho. tenuisse in quodam capitulo generali, quod tenetur: quia quando iudex potest præcipere, subdit tenetur obedire. Ad quod facit dictum Pe. de Pa. 4. d. 19. a. vlt. in solu. ar. vbi videtur tenere quod factum publicum sit sufficiens ad inquisitionem, oppositum tenet Pan. post Innocen. & Hostien. in d. c. bonæ memoriz. el. i. vnde rationabiliter dicendum est ex supradictis, quod quando factum est notorium, & aliqua persona est de hoc suspecta, vel infamata, tene-

tur tam reus, quam alii propalare, vel si sunt tot testes, quod sufficiens possit hoc probari. Si verò non præcessit infamia personæ, nec iudicia sufficientia, nec semiplena probatio, non tenentur, & si specialiter interrogentur, debent subterfugere prudenter, vel appellando, vel dicendo, quod probent, & fiat ius, &c.

- 29 Episcopo præcipiente, vt qui scit, reuelet tale delictum, & ille qui nouit, primò debet correctionem facere ei, vt satisfaciat episcopo: quod si non vult, debet reuelare, si potest probare quia cõmuniter episcopus querit tanquam iudex. Si autem non potest probare, non tenetur dicere ei tanquam iudici, potest tamen dicere secretè, vt patri, si credit quod episcopus salutem animæ delinquentis queret. glo. in cap. sacerdos. de pen. d. 6. & 6. q. r. c. si omnia.

- 30 Conuictus, vel diffamatus de vno crimine & iuste inquisitus, secundum Pe. de pa. 4. d. 19. a. vlt. circa fin. potest de omnibus aliis inquiri peccatis, & occultis circumstantiis, & tenetur dicere veritatem (credo tamen de illis tantum, de quibus non satisfecit) similiter socios prodere, contra quos iuste potest agi, maxime quod sunt incorrigibiles: illos autè quos pœnitent, accusare non debet, nisi de eis specialiter interrogetur. Huic cõcordat Ang. de Aret. in suo tra. mal. ver. in inquisito. §. 11. Caic. autem secunda secundæ. q. 69. a. 1. & 2. oppositum tenet: dicit enim quod inquisitione non potest fieri nisi de crimine illo, de quo aliquis est diffamatus: nec est verè id, quod quidam scripserunt, scilicet quod

diffamatus de vno crimine, & de aliis possit inquiri. hoc est manifestè contra cap. inquisitionis: de accu. vbi dicitur. Inquisitio fieri debet solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt, & intantum decretalis illa exigi vult præcedentè infamiam super aliquo crimine, q. si duo, vel plures iurati aliquid affirmant crimen aliquid eisdem videntibus commississe, de quo aliqua non laborat infamia, non debet contra eum propterea inquirendum. Nec ratio qua illos mouit, scilicet quia non propter occultationem peccati, sed propter occultationem peccatoris prohibetur homo de occultis iudicare: concludit intentum eorum, quoniam falsum est, quod iudicium de occultis sit prohibitum, non propter occultationem peccati: imò quoniam peccatum est occultum, ideo exemptum est ab inquisitione humana, & iudicio humano, quoniam omnia humana iudicia ad publicum potestatem, scientiamque spectant. Caneant ergo sue, & subditorum suorum conscientie prælati illorum religionum, qui diffamato de vno præcipiunt inquirendo, de aliis, de quibus non est diffamatus. Peccat enim præcipiens do, & illi respondere non tenentur. Nec excusantur prælati dicentes, quod aliquando aliis de tali crimine fuit aliqua suspitio: oportet enim infamiam, seu clamorofam insinuationem præcedere, & nõ simplicem suspicionem.

An fratres predicatores possint appellare? Respondeo, quod sic dicitur in eorum constitutionibus, in c. de capitulo generali. Declaramus, quod licet appellatio sit de iure naturali, vnus-

quisque potest iuri suo renuntiare, & eo ipso, quod quis obedientiam sponte profuerit secundum constitutiones nostras, secundum quas non licet appellare. Ex hoc etiam renuntiat iuri sibi a natura competenti de appellatione, sicut & iuri possidendi aliquid vel proprium, & iuri ducendi vxorem, quibus natura omnes liberorum fecit. Vnde in c. apud Caracoluman 132. celebrato sic dicitur. Volumus, & ordinamus, quod quicumque; frater reperitus fuerit iudicio eius, ad quem spectat, sine causa rationabili a quocunque; superiorum vel appellasse, carcerali custodia mancipetur, denuntiaties fratibus vniuersis, quod de iure communi, & ex privilegio ordinis specialis, nulli fratri licitum est a correctione, vel ab officiorum amotione appellare, sicut fuit declaratum Cenomanis, 1491. infra. Appellatio. §. 16.

ADIVRATIO.

1. **A**d iurare secundum Archiepiscopo. 2. parte. tit. 10. cap. 8. est inductio alicuius persone, vel creature, ad aliquid faciendum, vel non faciendum, ex inuocatione rei sacre: & si fiat cum debitis circumstantiis, est actus latrie, sicut iuramentum, secundum Thom. secunda secunda. q. 90. a. 1.
2. Ad iurare superiorem non quasi rogando, sed quasi cogendo, prout Cayphas Christum adiuravit, est peccatum mortale: scilicet si adiurat inferiorem, vel superiorem, non intendens aliquid necessitate est hoc imponere, sed tantum reuerentiam rei sacre, secundum Thom. ibi supra.
3. Ad iurare demones per modum deprecationis, vel inductionis ob reuerentiam rei sacre, non licet, quia talis modus ad benevo-

lentiam, vel amicitiam quodam videtur pertinere, quam cum demonibus habere non licet. Ad iurare vero eos per modum compulsionis licet quandoque; videlicet, vt nobis non nocent, vel alius, repellendo eos vt inimicos; quandoque non licet, vt ad sciendum aliquid ab eis, vel obtinendum aliquid, vt sanitatem, vel huiusmodi, quous dum expellitur demon, ponsit dum expellitur veritate dicenda, & inquiri aliquid, quod occurrit, ad aliorum utilitatem, vel vt cognoscatur si verum est demon, cum hæc ad eius amicitiam non pertineant, ex S. Thom. vbi supra. & secunda secunda. q. 96. 95. a. 4. Ex infirmo tamen Spiritus sancti, aliqui preceperunt demoni aliquod seruitium, vt S. Jacob, qui Hermogenem per demones fecit ad se adduci, non tamen vt demonis amicitiam haberet.

4. Ad iurare creaturas irracionales non licet secundum se, quia vanum est, sed in ordine ad Deum à quo mouentur, licet, vel per modum deprecationis ad Deum directæ, quod pertinet ad eos, qui miracula faciunt diuina inuocationis, vel per modum compulsionis, que refertur ad demonem, qui in nocumentum hominum irrationabilibus vitur, & hoc modo vitur ecclesia in exorcismis, per quos demonum potestas ab irrationabilibus excluditur. Th. vbi supra, a. 3.

5. Ad iurare facta debito modo est licita, & meritoria, habet enim similitudinem cum iuramento, est que actus latrie, sed oportet quod sit cum reuerentia, de re bona, bona intentione, & debitis circumstantiis. Et si fiat ad subditos debito modo, cum intent

intentione obligandi, obligat sicut preceptum, & iuramentum. Tho. vbi supra.

6. Ad iurans aliquid de eo, quod non potest, vel quem non potest, intendens eum obligare, mortaliter peccat, vt dictum est, agitque; contra iustitiam, & taliter adiuratus ex hoc non tenetur obedire. Ad iuratio in casibus non licitis, de genere suo est mortale peccatum contra secundum preceptum, Non assumens nomen Dei in vanum. Tho. vbi supra.

7. Volens demonem expellere, & adiurans, vt dicat aliqua ex curiositate, que ad expulsionem nihil faciunt, vtpura. Qui tenet Arist. de immortalitate anime, vel huiusmodi, & hoc non facit vt credat firmiter, vel vt discat à diabolo, venialiter videtur peccare: quia per hoc non vult diaboli amicitiam, sed est ex quadam leuitate, quod tamen fieri non debet, ne alij forte diabolo credat. Sil. ver. Ad iuratio. §. 5. cauendum tamen est in huiusmodi adiurationibus, ne quis adiuret obsecratiue, ut ad aliquid confecturandum, vtpura obsequium vel notitiam, quia tunc mortale videtur.

ADMINISTRATIO.

1. **A**dministratio tenetur de materia administratione satisfacere, secundum Innoc. ex presertim de pignoribus. Et ille cuius est administrator, habet actionem negotiorum gestorum contra cum. ff. de neg. gest. l. 1. §. 5. vlt. 12. q. 2. c. si que de rebus.

2. Administrator tenetur de dolo, secundum glossam in cum ostendimus. ff. de fidei iur. t. tenetur etiam de lata culpa. l. curatoris. c. de nego. gest. & etiam de leui. l. quequid. c. de arb. tu.

3. Administrationem committens indigno scietur, tenetur de malis administratione, secundum Innoc. in c. ex ratione. de 2. a. & qualiter & mortaliter peccat. Quando autem administrator de casu, vel fortuna tenetur, vide in l. negotia. ff. de neg. gest. quia in quinque casibus tenetur.

ADMONITIO.

Admonitio debet fieri ante denuntiationem, secundum glossam in c. qualiter, & quando. c. 1. 2. de accu. j. correctio fraternalis. 4. Admonitio preuia secreta, est de precepto ante publicam denuntiationem in iudicio, si correctio speratur. Tho. secunda secunda. q. 33. a. 7.

ADOPTIO.

1. **A**doptio secundum Thom. 4. sententia. d. 42. q. 2. a. 1. est extrinseca persone in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptione. Pan. in rubrica. eod. tit. dicit, quod est quædam propinquitas à lege inducta.

2. Adoptio duplex est, secundum Thom. ibi, ad primis. Vna que naturalem filiationem perfecte imitatur, & hæc vocatur arrogatio, per quam reducit adoptatus in potestatem adoptantis, ita vt adoptatus succedat adoptanti ex intestato, nec potest cum pater adoptans quædam parte hereditatis priuare. Et sic adoptari non potest, nisi qui est sui iuris, & postquam est adoptatus, non habet potestatem: aut si habet, est emancipatus, que quidem non fit, nisi principis autoritate. Alia est simplex adoptio, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis, & secundum hanc potest adoptari etiam ille qui non est sui iuris, sine autoritate principis, ex autoritate magistratus:

nec succedit in bonis adoptāntis. nec adoptans in testamēto tenetur ei aliquid relinquere. Pa. c. i. eo. tit.

3 Adoptare non potest aliquem, qui non est sui iuris, vel minor 25. annis, vel mulier nisi ex speciali auctoritate principis, quia isti disponendi de hereditate nō habent potestatem. Tho. vii. ad 3.

4 Adoptare non potest, qui ad generandum habet naturale impedimentum, vt frigiditas: sicut si ex accidentalibus defectu non potest generare, vt gladio castratus. Pan. in c. vnicō, de cog. legit. talis enim non indiget solatio filiorum, sicut qui habitos filios amiserunt, vel habere poterat, sed casu accidentali non habuerunt, & oportet quod adoptans sit tāto maior, vt adoptatus possit esse eius filius, & quod per annos 18. præcedat eum, & sit ita senex, vt naturaliter possit esse pater adoptati, secundum Tho. supra, ad 5.

5 Quicquid est in potestate adoptati transit in potestatem adoptantis. Tho. ibi ad 4. sicut in adoptione simplici, quādo filius non emancipatus adoptatur: quia non transit in potestatem adoptantis, nec succedit, vt dictum est 5. ibi ad 4.

6 Adoptato patre, adoptantur eius filij, & nepotes, nō emancipari, ibi Tho. ad 4.

7 Consanguinitas non conuenit adoptari, quia iure nature debent succedere. ibi Tho. ad 7. & 3. d. 10. q. 2. a. 1. quol. 1. ad 2.

8 Ex adoptione causatur cognatio legalis impediens matrimonium, auctoritate legis confirmate ab ecclesia. Tho. 4. sent. d. 42. q. 2. a. 2. per totum, infra, Matrimonium. 16. & est triplex, Ma-

ma descendentiū inter coniugem adoptantis, & ipsum adoptatum, & conuorū, perpetuō impediens matrimonium: tertia inter filios naturales, & adoptatos impediens tantum quādiu durat adoptio, ibi a. 3. de hoc ple. n. 7. Matrimonium. 5. 17.

9 Adoptari nullus potest in fratre, vel sororem. nec apud c. de hære. inhi. nec etiā in patrem, nec si quis dicat corā multis, accipio te in filium, &c. Pan. in c. vni. co. de cogn. l. sed oportet quod seruetur forma: videlicet, quod fiat auctoritate principis, vel magistratus, &c. & tam masculus quam femina, possunt arrogari, & adoptari. Per masculinum intelligitur & femininum, secundum Tho. in 4. supra.

10 Adoptio secundum Pe. de pa. 4. d. 42. q. 1. a. 2. sex modis soluitur, videlicet naturali morte adoptantis, morte ciuili, propter nuptias incestuosas, dignitate, per sententiam, & per emancipationem.

11 Adoptatus, & arrogatus à coniuncta persona, ad intestato succedunt, sicut naturales & legitimi filij, & habent querelā inofficiosi testamēti, si sine causa sine exheredati. Arrogatus autem habet quartā partē si emancipetur, & fortè idem est de adoptato à persona coniuncta, quia quasi assimilatur arrogato. Sicut est de adoptato ab extranea, quia nihil habet, nisi quod ab intestato succedit, sicut naturalis, & legitimus. Item adoptans, durāte adoptione, adoptatum quauis extraneum egenem, tenetur alere, sicut naturalē filium licet emancipatum: & econtrā, filius tenetur patri ad alimenta, si indiget. Idem pater potest eum vendere in casu

in casu, sicut filium naturale. Hæc secundum Pe. de pa. 4. vbi supra. Adoptio imitatur naturā carnalis matrimonij, hinc est, q. per hanc cognitionem legale, etiā sacros, qui naturaliter, & de facto potest generare, potest & filium adoptare, & ita de quotunque valente generare. l. si pater. ff. eod.

ADORATIO.

1 Adoratio est reuerentiā alii cui rei propter eius excellentiam exhibito. Tho. secunda secunda. q. 84. a. 1.

2 Adorare Deum, est de iure natura, vt est principium creationis, & gubernationis: & tenetur homo deputare aliquod tempus vite sue ad vacandum diuini de præcepto morali. Quod aut hoc vel illud faciat, vel hoc tempore, est ex institutione legis diuina, vel humana, & contra hoc præceptum, nulla consuetudo potest introduci. Thom. ibi. q. 81. a. 3. sicut de præcepto, quod est de iure positivo, vt q. tali die ab opere seruili abstineamus, facit ad hoc 7. vers. feria. Vide aliquid ibi.

3 Tres persone, diuinae relationis, attributa, & omnia, que in Deo sunt, vna adoratione adoratur, quia omnia sunt vni in ipso Deo. Tho. secunda secunda. q. 84. a. 1. ad 3.

4 Sacrificium soli Deo exhibetur, secundum Aug. in 10. de ciuilibi. ar. 1. ad 1. Tho.

5 Humana natura, & que semper in Christo fuit vniū diuinitati, simpliciter adoratione latrice debet adorari, supposito enim est, quod adoraretur, & non natura humana, secundum rationem separata. Tho. 3. d. 9. q. 1. a. 2. q. 1. c. sentit Magister Aug. & Dama. Imago Christi, non vt res quædā

materialis, sed vt imago Christi præsentans, eadem adoratione, qua Christus debet adorari, scilicet latrice: quia idem motus est ad imaginem, & ad imaginatum. Tho. vbi supra, q. 2. Imagines autem aliorum sanctorū adorari possunt: eadem adoratione, qua sanctos conuenit adorare, videlicet dulcia, vel hyperdulcia.

6 Verūm nostris diebus quidam hæretici insurrexerunt, dicentes imagines nō debere adorari, quia dicitur Exod. 20. Nō facies sculptile, &c. & 4. Reg. 18. legitur q. Ezechias serpente anem iussit confringi, & 10. 4. dicitur. Veri adoratores adorabunt in spiritu, & ideo videtur, q. huiusmodi imagines non possint adorari. Responderetur, quod hic fuit error quondam Græcorum, & licet ex scriptura vsus imaginum non habeatur, tamē vt dicit Damasc. l. 4. vsus imaginum ex traditione apostolorum habetur, qui à Christo erant edoati, & ipse Damasc. simul cōt. Eusebio refert, Christum suam imaginem Abagario misisse, (licet hoc po. apochirpho habeatur) dicit; idem Dama. Lucam imaginem beatæ virg. Mariæ pinxisse. Et fuit vsus imaginum approbatus in 2. concilio Niceno, & Constantinopolitano, & in tribus alijs Lateranen. sub Greg. & alijs Pont. idē cōuenienter Christiani vtuntur imaginibus, tenentes eas ad instructionem rudium, in memoria Christi, & sanctorum, & ad exercitandum homines ad virtutes. Nec adoramus per Deo sanctos, quorum imagines facimus: quod est contra illud, Nō facies sculptile, scilicet tanquam per Deo adorandū. Et Ezechias fecit cō-

fringi serpentem, quia erat occa-
sio idolatriæ, & sic fieri debet
imaginibus, quando homines eas
pro Deo adorant, quod nõ faci-
unt. Principales tamen nostra
adoratio debet esse in spiritu, &
veritate. Reflat ergo, quod licitum
est, etiam imagines adora-
re, vt supra dictum est.

7. Crux Christi in qua ipse pen-
dendit, in quantum repræsentat
Christum, eadem adoratione, qua
Christus, scilicet latria, debet
adorari: in quantum verò est res
quædam Christi, adoratur hyper-
perdulia, & non latria: quia non
pertinet ad personam verbi. Aliæ
autem cruces pictæ, vel factæ, nõ
adorantur nisi adoratione latriæ:
quia non nisi in quantum repræ-
sentant Christum. Idem dicas de
aliis Christi rebus, vt de veste,
corona, clauis, & ceteris. Si ad-
orantur, vt imago, latria debent
adorari: si vt res Christi, hyper-
dulia. Et sic cõcordat quæ dicit
Tho. in 3. sen. supra, cum dicitis in
3. q. 25. a. 4.

8. Beata virgo quæ fuit mater
Dei, quando honoratur ratione
sibi, adoratur hyperdulia: ratio-
ne autem sui, dulia, nunquam ta-
men latria. Tho. in 3. supra, q. 3.
reliquias verò sanctorum, & an-
gelos, dulia adoramus, nisi re-
presentent deum per aliquam
similitudinem, sicut angeli appa-
rentes Abraham, representabant
trinitatē, ideo adorantur eos adora-
tione latriæ. Secus si in propria
natura adorantur. Tho. 3. q. 25. ar.
6. & 3. sen. supra, ad. 3.

9. Hostia quæ offertur a sacerdo-
te in missa, non debet adorari cũ
actuali conditione, si est consecra-
ta, sed sufficit quòd hæc condi-
tio sit in habitu: quia si non
credideret esse consecratam, non

adoraret. Tho. 3. sen. d. 9. quæstio.
1. arg. 2. q. 1. 6. Quòd si diabolus in
forma Christi appareat, propter
res nouitate debet homo adora-
re cum actuali conditione: hæc
enim nouitas attentionē, & con-
siderationem requirit. ibi, ad. 3.
10. Prælato, dum est actualiter in
mortali, non debet exhiberi dulia,
secus quando est sine peccato
mortali, vel nescitur in quo
statu sit: tunc enim non appa-
ret contrarium virtuti, cui hon-
or debetur. Malo tamen præla-
to ratione officii, aliquis honor
debetur.

11. Dæmonibus non debetur hon-
or, nec damnatis, quia est liga-
ta in eis appetitudo naturalis ad
virtutem. Similiter nec irrationa-
libus. Tho. 3. vbi supra, quæstio.
2. a. 3.

12. Latria est seruitus, quæ soli
Deo exhibetur, propter domi-
nium, quod super omnem creaturam
exercet. Tho. secunda secunda
quæstio, q. 103. a. 3. Dulia seruitu-
tem erga dominos dicit. Hyperdulia
media esse videtur inter latriam,
& dulam, & exhibetur
creaturis, quæ habent specialem
affinitatem ad Deum, sicut beate
virgini. Thom. ibi, articulo. 4.
adit. 2.

13. Adoratio dei duplex, interior
scilicet, quæ est deuotio mentis;
& exterior, quæ est humiliatio
corporis: prima tamen principa-
lior est, propter quæ, & ad quam
fit secunda, vt dicit Tho. secunda
ad secunda, q. 84. a. 3. per to. Et
adorantes genua flectimus, &
proferimus, quia infirmi, & nihil
sumus. ibi, a. 2. ad. 2.

ADVLATIO.

1. Adulatio est excessus delectatō-
di alios verbis, vel factis lau-
dis, intentione alicuius lucri cõ-
sequendi

sequedi. Tho. secunda secunda, q.
115. a. 1. & quia est excessus, ideo
peccatum. Contingit tripliciter
esse mortale, scilicet dum Cate. ibi.
vel ratione materiz, vt quando
quis alium laudat de actu, quod
est peccatum mortale, vel ratio-
ne finis, vt si laudando intendit
nocere corporaliter vel spiritua-
liter, & hoc notabiliter. vel ratio-
ne occasione, vt cum præter
intentionē laudatis, alteri præ-
betur occasio peccandi.

2. Aduertendum tamen hic cir-
ca occasionē, an sit data, vel ac-
cepta, an laudans cognouit, vel
excogitauit laudatum ex simili
laude, in mortale ruere esse solum,
& an sponte, vel ex debito
laudauerit, quia si dabat operā
rei licitæ laudando ex debito,
præter malam intentionem, si al-
ius ruit, non ei imputandum est.
Vide 7. Scandalum, s. 4.

3. Adulans tantum occasione de-
lectandi alios, vel ad vitandum
aliquot malū, vel ad consequen-
dum aliquid bonum in necessi-
tate, seruatur hic, quæ dicta sunt,
quòd non fit occasio ruina; nec
de materia mortali, & venialiter
peccat. Tho. vbi supra. Non
enim contra charitatem agit.

4. Dare aliquid adulatoribus ex
appetitu nimie laudis, vel iniu-
stiz, vel iniquæ (vsque de malo)
peccatum est, quia fauetur pec-
cato adulatoris, & communica-
tur in crimine, secundum Tho.
ibi, q. 168. a. 3. ad 3. dare etiā pro-
digè istis, vel sustentare eos, qui
illicitis adulationibus vacat, ex-
tra causam necessitatis, non licet:
præbetur enim eis mali occasio.
Secus quando dant his, qui mo-
derate laudant, sed de bonum fi-
nem, & causi delectandi sine pe-
riculo, sicut etiam histrionibus:

quia sicut hi non peccant huius-
modi moderate exercentes, ita
nec eos sustentantes, sed iuste ag-
unt, eis quasi mercedē tribuē-
do. Tho. secunda secunda, q. 168.
a. 3. ad 3. Vide 86. d. c. donare. &
duobus sequentibus.

5. Clericus vacans adulationi-
bus, & proditiōibus, si deprehē-
ndatur, degradatur ab officio,
c. clericus. 46. Vide 7. Histrion.
per to.

6. Adulator beneficij impetrās
per adulationem, licet secundum
Arc. flo. 2. parte. tit. i. c. 6. 4. repu-
tandus sit simoniacus. i. q. 1. c. a.
ordinationes non tamen tenetur
illud beneficium resignare. argu-
tra eo. c. si. & allegat In. & Ho.
qui hoc not. in c. cum de rta. &
qual. & ratio est, quia metālis si-
monia est, quæ tantummodo peni-
tentia purgatur, nec resignatio
necessaria est. per d. c. si. de simo.
ad si. quantum quidam oppositū
dicant. Adulatio secundū se tur-
pissimum peccatum est, & verecūdis
litigio: sed est leuius, quia minus
contrariatur amicitiz, id est, af-
filiatati occultæ, sine vi, & mi-
nus cum contemptu. Tho. secun-
da secunda, q. 116. a. 2.

ADVLTERIVM.

1. Adulterium est accessus ad
alienum torum, secundum Tho.
Tho. secunda secunda, q. 154. a. 8.
& est determinata species luxu-
rie, spiritualium deformitatem
habens circa actus venereos, se-
cundum Tho. ibi. vnde peccatū
est: quia cõtra castitatē; & mor-
tale: quia cõtra bonū prolis edu-
candæ. Est & grauius simplicis
fornicatione: quia non solum cõ-
tra castitatem, sed contra fidem
etiā est matrimonij, minus tamē
grauē, quā incestus, vel sacrile-
gium, vel vitium cõtra naturam.

tripliciterq; fit, videlicet, quando coniugatus cognoscit solutā, & econtrā, quando coniugatus coniugatam, vel econtrā.

2. Mulier adulterans plus peccat quam vir, secundum Pe. de pal. ratione incertitudinis proliis, & scandalis: quo autem ad fidem matrimonii æqualiter peccant: sed quantum ad dominium rationis, vir plus peccat. Tho. 4. sent. d. 35. ar. 4.

3. Adulterans per leges puniuntur ciuiles: sed non pertinet ad forum alicuius. Puniuntur etiam lege canonica, & secundum Pa. in c. plerunque. de dona. inter vi. & vxor. quia mulier perdit dotem, & vir donationem propter nuptias, si matrimonium separare per sententiam iudicis ecclesiastici, aliter non, secundum Io. Andre.

4. Aliam pœnam incurrit: quia amittit ius petendi debitum. de quo infra, Debitum. §. 17. Si tamen reconciliatur, omnia recuperat. in d. c. plerunque.

5. Adultera per viam violata absolute, nullam pœnam patitur, secundum Pa. in consilio 4. si verò violentia fuit condicionalis, (vt puta timēs occidendi consensu) peccauit contra Deo, nō tamen per leges adulteri pœna puniunt, vt dotem perdat, aut mariti consortio priuetur, quod etiam patet. l. vim passam. ff. de adult.

6. Ex adulterio multa mala eueniunt, quandoque damnificatio hæredum legitimorum, ad cuius satisfactionem, adulteri, qui causam damni dederunt, tenentur: aut manifeste, si negotium patitur: aut occulte, donando lætis meliori modo, quo heri possit: si ex manifestatione adulteri periculum imminet, occulte lætis

faciat quod oportet: reliquū diuina misericordia relinquat, iuxta c. officii. de pœ. & re. Non enim tenetur perdere famā, vel vitam, vt satisfaciat. Item si ex reuelatione adulteri non speratur fructus: quia nec filius tenetur matri in hoc credere, neque maritus: ideo etiam cessante periculo, & nō est ipse fructus, non tenetur reuelare, secundum Caie. ibi. Concordat Arc. flo. secunda parte, c. 10. §. 4. & Pa. nō multum discrepat post Inn. in c. officii. de pœ. & re. Si tamen possit mulier hoc probare sufficiēter, & nullum periculum immineret, nec famā, nec alterius rei teneretur reuelare, secundum Arc. flo. ibi. aliā satisfaciat de suo si habet, veniētibus autem, si sciuit hunc non esse filium propriū. Idem dicit si partum alienū mulier sibi supposuit. Ex his quidā colligit vt Ros. q. præcepto positū non obligat alicui eum scandalō, etiam si sua præceptū Papæ, & iusta causa dimittitur, si ex ea scandalum corporū vel animarū venturū creditur, vt in d. c. officii. & q. pro sciētū etiam interpretatur us diuini, vt hic: quia restituere alienū, id est de iure diuino. 7. De adultero item dicit Caie. ibi. quia similiter causam damni dedit, tenetur modo meliori, quo potest satisfaciere, vt dictum est. c. si culpa. de iniu. & da. dat. Hoc tamen intellige quando est certus, quod valde difficile est scire: quia vel potest esse maritus, vel alterius. Mulier enim certior est: sed ipse adulter non tenetur credere ei: tamen quando credit firmiter q. sit suus filius, vel habet probationes ad hoc,

tenet

tenetur & ipse satisfaciere.

8. Quid si mittunt secretē ad hospitalet? Dico quōd possunt mittere, ne adulteri manifestentur, quia propter hoc facta sunt hospitalia puerorū. Tamen si adulteri sunt diuites, tenentur hospitali secretē satisfaciere in expensis, & dare operam bono modo, vt puer instruat. Secus quōd sunt pauperes: quia propter pauperes principaliter sunt instituta huiusmodi loca secundum Caie. ibi. & Arc. flo. vbi supra, c. 7. nullo tamē modo debent querere mortem pueri propter scandalum euitandū. ar. 22. 4. 2. c. faciat.

9. Spurius si credit matri dicens ipsum esse spurium (licet non teneatur credere) debet renunciare hereditatī bono modo, si ne tamen scandalō matri, aliter non esset tutus in conscientia: quia alienum teneret eum mala fide, secundum Pa. in d. c. officii. De his autem, que consumpfit quando ius in bona fide, credens non esse spurium, non tenetur restituere satisfaciere. C. de rei vin. l. 1. & secundum Hoff. secus, postquam habet conscientiam iustam. vt in c. literas, de resti. spo. Omne enim quod est contra conscientiam, adificat ad gehennam, secundum glo. ad Ro. 9.

10. Si vir legitimus habens filios, viuentē vxore aliam ducat, sciens tunc impedimentū filii ex ea generati, secundum Veruer, tenetur restituere totam hereditatem filii primi matrimonii cum fratribus mala fide consumptis, quantum ex hoc oporteat eos medicare, nisi bona fide completa sit legitima præscriptio, maxime etiam si post completam præscriptionem retinent bonam fidem, non tenentur, neq. etiam si post

præscriptionem, probetur eos non esse legitimos, & incipit currere præscriptio, quando ceperunt reputari legitimi, capit. per tuas. de probat.

11. Mulier filios susceptos de adulterio, potest sibi hæredes instituire, quia non prohibetur, reseruata tamen legitima parte liberis suis, nisi repugnet huic reigionis consuetudo, secundum Alber. & Sum. confel. l. 2. ar. 5.

12. Adulteri dicitur publici, secundum Pa. in c. intelleximus, de adul. quando a dultera fiat in domo cum concubinario, & conuincitur de adulterio notorie, quōd habet eam in mensa, in domo, in lecto, de cohabit. c. c. tuā. c. f. Item quando vir, & mulier depræhenduntur in lacubris se ofculantes, & huiusmodi adus adulterio propinquo facientes. Facit l. si quis non dicam. C. de episco. & cler. Item quando passim admittit viros pro adulterio. l. palam. ff. de ritu nup. Pœna lapidationis imposta erat mulieribus adulteris, & non viris. Leui. 20. quia secundum Aug. mulier plura habet retrahentia à peccato, quā vir, videlicet custodiam viri, confusione mundi, & prolis incertitudinem.

ADVOCATVS.

1. Aduocare prohibitus, non Aduocare prohibitus in camera consule, vel allegationes in scriptis facere, secundum Pa. in Rubrica de postul. quia aduocatus proprie dicitur, qui in iudicio apud eum, qui præsit iuditioni, sui, vel amici desideria exponit, vel alterius desideria contradicit, secundum doct. in l. Paulus. l. 1. ff. de legato.

2. Aduocatus debet esse in scriptis, & saltem per quinquen-

nium fundiſſe, doctorumq; iuramento probatus, l. nemini. C. de addi. iudi.

3 Quibus multi ſunt, qui aduocare prohibentur, tamē quidam ſunt, qui ſine peccato aduocare non poſſunt. Et primò hæretici, propter ſuſpitionem hæreſis, de hæret. c. excommunicamus. l. 1. Secundo, excommunicati. 2. q. 3. c. excommunicatos. Et iudex eos admittens grauitè peccat. in d. c. excommunicamus. Similiter nec infideles admittendi ſunt.

4 Episcopos, & superiores non poſſunt aduocare corā eccleſiaſtico, vel ciuili iudice. c. te quidem. in. q. ratione irreuerentiz, & occupatiois.

5 Sacerdotes non poſſunt ſimiliter aduocare, niſi in quatuor caſibus, videlicet pro ſe, pro ſua eccleſia, pro perſonis coniuſtis vſq; ad quartum gradum, quādo ſcilicet alium, vel ita bonum, habere non poſſunt. Pro miſerabilibus etiā perſonis, quæ ſcilicet per ſe proprias cauſas miniſtrare non poſſunt, vel eccleſiaſtico auxilio indigēt. c. ſacerdotibus. ne cle. vel mo. Et in glo. 14. q. 5. c. demique. In criminali verò coram ſeculari iudice nullo modo poſſunt. c. ſententiam. ne cle. vel mo. Non tamē propter hoc diuinum officium omittant. ar. d. 81. capit. clericus.

6 Clerici qui ſunt in ſacris, & qui ſunt in minoribus, ſi tamen ſunt beneficiati, coram iudice ſeculari non poſſunt aduocare, niſi in quatuor prædictis caſibus. c. cum ſacerdotes. de poſtu. l. coram verò eccleſiaſtico poſſunt, vt factis videtur. ar. in c. clerici. de poſtu. quia videtur tantum episcopis & ſacerdotibus interdicitum coram vtroq; niſi vt dictum eſt.

Si verò in minoribus conſtituti, non ſunt beneficiati, in cauſa ciuili poſſunt aduocare, tam corā ſeculari, quam eccleſiaſtico iudice: in criminali autem coram ſeculari iudice nullo modo poſſunt. in d. c. ſententia. ne cler. vel mona. Et hoc tutius eſt, quāuis quidam dicant, quòd pro reis poſſunt poſtulare, appellare, & appellationes proſequi.

7 Clericus poteſt eſſe procurator laici in foro ſeculari, ſecundum Abb. in c. per venerabilem. qui ſi. ſunt legi. in vna cauſa, & iura prohibentia rale procuratorum, debēt intelligi de procura tore generali, & ita voluit Inno. in c. vnicò. de oblig. ad ratio. Ex hoc ſequitur, quòd clericus in foro ſeculari poſſit eſſe procurator clericus a fortiori. Ita concludit Pan. in d. c. per venerabilem.

8 Religioſus non poteſt procurare, niſi hæc duo concurrant, videlicet vtilitas monaſterii, & imperium abbatis. de poſtu. c. ex parte. Et extenditur ad canonicos ſeculares, vt ibi. Neceſſe eſt hæc duo cōcurrere, ſecundum Pa. & tūc poſſunt etiam coram iudice ſeculari, in cauſa ciuili tātum procurare. Non tamen licet pro lucro applicādo monaſterio, ſecundum Jo. And. quāuis aliqui dicant poſſe. Pa. tamen in d. c. ex parte. dicit fore magis æquū, & honeſtum abſtinere.

9 Habēs beneficium in duobus eccleſiaſtis, poteſt aduocare pro vna contra aliam. Primò, ſi in vna eſt prælatus, poteſt ratione prælationis, ſecundum Inno. in c. ſi. de poſtu. Secundò, ſi neceſſario fungatur officio inſtaturorum, poteſt, vt dicit Inno. in d. c. ſi. Tertio, ſi pro priori agit contra ſecundam. de iure iuran. c. tuum.

Aduoca

10 Aduocatum dare tenetur iudex illis, qui propter paupertatem, vel potentiam aduerſæ partis habere non poſſunt. ff. de offic. con. l. nec quicquam. §. ſin. Et ſi aduocatus iuſtus a iudice hoc facere renuat, ſine cauſa, poteſt per iudicem ab officio aduocationis perpetuò remoueri. C. e. titu. l. prouidentum. intellige tamen, ſi ei competens ſalarium conſtituatur.

11 Aduocatus, & procurator peccat aſſumētes cauſam iniuſtam defendendam ſcienter, ſiue ad vincendū, ſiue non, ſiue ad concordandū, ſiue ad differendū, ſeu aliter, & ſi caput aliquod iuſtum capiant, vt iuſtu impediāt, vel differāt, aut peruertāt. Si nō vult, vel negligit ſeruari merita cauſæ, ſed qualiſcunq; ſit, aſſumit tuendū, & nō curat, an quòd aſſumit ſit iuſtum, vel non, quòd cōtra charitatē eſt. Si proſequitur cauſam iniuſtā, quā à principio iuſtam credebat. Hæc enim proſecutio, iniuriam inferit proximo, debet enim deſerere cauſam, & monere partem vt cedat. Si negligit ſtudere, & adhibere debita remedia cauſæ, ſecundum

15 Aduocatus & procurator in vna cauſa non poſſunt accipere ſalarium, quòd excedat ſex aureos. ff. de var. & extraord. cogit. l. 1. nec poſſunt facere contractum cauſa incōpta, & non finita cum clientulo. 3. q. 7. §. itē ſi quis. Si litigator promiſit centum ſi vincat, ſi vero non vincat. 50. ſecundum Spec. pacta ſeruantur. Et ſi lis per concordiam, vel alio modo terminetur, ita quòd aduocatus, & procurator non perſiciant, debent habere de ſalarium, vel de promiſſo: ſecundum proportionem litis, de æquitate.

12 Aduocatus nolens aduocare in cauſa pauperis in extrema neceſſitate, & potens, mortaliter peccat, ſicut in aliis operibus miſericordiz eſt, ſecundū Tho. ſecunda ſecūda. q. 7. a. 1. & Caſe. in ſumma ibi.

13 Nō poteſt aduocatus ſine vicio ingratitudinis aduocare contra eum, a quo beneficium recepit. ar. in c. ſi. de poſt. Excipe niſi pro ſe, vel ſibi coniuſtis, vel miſerabilibus agat, ſecundum Spec. titu. de aduocato.

14 Aduocato, ſive procuratori nō licet facere pactum de quotaliter licet, neque etiam de certa quantitate, vel re, cum hæc conditio, ſi vincat. l. ſi qui. C. de poſtu. Eſt enim eadem ratio ſicut de quotaliter promiſſione, quæ ideo prohibita eſt, ne per ſas, & nefas, ad victoriam cauſæ intendat, vt promiſſum conſequi poſſit. Licet tamen ei pro mercede promittere vel certum, ſiue quantitatē, vel rem, ſiue vincat, ſiue non, etiam ſi vltra hoc, aliquid parui manuſculi promittatur, quia in hoc ratio prohibitionis ceſſat.

Aduocatus & procurator in vna cauſa non poſſunt accipere ſalarium, quòd excedat ſex aureos. ff. de var. & extraord. cogit. l. 1. nec poſſunt facere contractum cauſa incōpta, & non finita cum clientulo. 3. q. 7. §. itē ſi quis.

15 Si litigator promiſit centum ſi vincat, ſi vero non vincat. 50. ſecundum Spec. pacta ſeruantur. Et ſi lis per concordiam, vel alio modo terminetur, ita quòd aduocatus, & procurator non perſiciant, debent habere de ſalarium, vel de promiſſo: ſecundum proportionem litis, de æquitate.

17. Salararius de publico, non potest aliquid accipere a litigantibus, sicut nec medicus ab infirmis, quantum a sanis possit accipere, secundum Panor. c. de postu. post Innoc. quia talia salaria sunt constituta pro litigantibus, & infirmis.
18. Aduocatus deserens causam, ex cautia, quam prius poruit preuidere, vel impetria imputatur. Si autem defecerit ex cautia noua & repentina, vsque qua clientulus aliquod confessus est contra se, habebit salarium nihilominus. ff. de va. mu. l. pe. §. fi.
19. Aduocatus habens iustam causam, licite potest decipere aduersarium. Glo. in c. dominus non ster. 13. q. 2. & 12. q. 2. c. vile. Intel ligitur dummodo non apponat falsas allegationes, aut faciat aliquid de se malum, vt sunt mendacia, & huiusmodi: licet enim caullationes caullationibus re tunderet, secundum glo. in c. cupientes. de elec. in 6.
20. Aduocatus vsq; scit iustitiam, vel iniustitiam causae, non potest pro vtraq; parte aduocare, quia semper ex vna parte tueretur iniustam causam faciens, quod non licet, vt supra dictum est. §. 11. Si vero est in dubio, sicut tueri singulas potest, ita etiam vtraqueq; partes, quia in casu dubio patrocinari potest, secundum Rod. quod Sil. ibi. §. 13. limitat in diuersis articulis, & diuersa instantia. vt si pro vna parte aduocat in causa principali, pro alia in causa appellacionis, cauendo tamen a scanda lo pofflorum. Specu. ritu. de aduoc. Sed in eade instantia, etiam in dubio, hoc fieri non potest, tum quia rarissime potest fieri sine scandalo, detrimentoq; fame, ita quia videtur impossibile,

quod visa materia, habeatur bona fides de vtraque causa, tum quia oportebit allegare cotraria, & allegans cotraria non est audiendus, vt in l. i. c. de furt. & l. precum. c. de lica. de appella. c. sollicitudinem.

21. Aduocatus potest aduocare contra rempa. a qua salarius non fit, quia salarium non est beneficii cum gratuito, sed merces, secundum Spec. tit. de aduo. quantum cotrarium teneat Bart. l. 2. c. de aduo. diuer. iu.

22. Aduocatus scienter pro excommunicato nominatum in crimine, pro quo fuit excommunicatus, sunt excommunicati, quia participat in crimine criminoso. infra, excommunicatio. §. 25. Similiter si hereticis praestent patrocinium: & possunt contra eos inquisitores procedere, & sunt suspensi ab officio. cap. Si aduersus de haeretic. Quadam persona prohibentur per canones aduocare, infames scilicet, furdi, muti, caeci penitus, perpetuo furiosi, impuberes vsq; ad annum 18. feruus, femina, passus voluntarie muliebris, & alij de quibus in l. i. ff. de postu. & 3. q. 7. c. infames §. 112.

AGRESTAS, infra, vbi Impedimentum.

AGRESTA.

Agresta non est vinum, ideo in ipsa non potest confici sanguis Christi. Est enim in via generationis: cum musto tamen potest confici, quia iam species vini completa est, quous non sit decens cum musto confici, quia non est adhuc purgatum. Ex S. Tho. 4. sen. d. 11. q. 2. a. 3. quol. 3.

ALCHYMIA.

Alchymia ars, secundum se non est illicita, si fiat sine fraude

fraude, nec est peccatum vendere per alchymia factu, pro re, quae est, sicut de aliis rebus artificialibus. Non tamen licet vendere illud pro re, quae apparet, quae in veritate non est, quoniam hoc est decipere proximum, secundum Cate. ibi.

2. Si per alchymia verum aurum potest fieri, non est illicite vendere illud pro vero auro, secundum Tho. secunda secunda. q. 77. arg. 2. ad. 1. An autem hoc sit possibile, dubitationem habet. Apud S. Thom. non habemus, quod verum aurum pro arte possit fieri, licet secunda secunda, vbi supra, dicit, quod si fiat verum aurum, potest vendi: sed potius videtur dicere in 2. d. 7. q. 3. a. 1. quod verum aurum pro arte non possit fieri, propter suam perfectionem: neq; verum argentum. Hoc etiam tenet de depo. q. 6. a. 1. ad. 18. potest tamen fieri aliquid, quod est propinquum auro & argento. Cate. tamen in secunda secunda, vbi supra, dicit quod S. Thom. non reputat impossibile, per alchymiam fieri verum aurum & argentum. Quando ergo dicit quod non potest fieri, dicit quia nunquam, aut raro sit, potest tamen fieri ab habente veram artem, si talis esset.

3. Oldradus in consilio 69. tenet etiam quod haec ars est licita dummodo non fiat per artem magiam, vel aliam artem, legibus odiosam l. vnica. C. de thesau. vnde Ange. ibi videtur tenere, quod haec ars sit simpliciter danda, propter rationes quas ibi adducit.

ALIENATIO.

Alienatio est actus, per quem transfertur dominus, si proprie sumatur. C. de fundo do. l.

1. sumpta vero committere, includit emphiteosim, locationem ad longum tempus, venditionem sub conditione, donationem, venditionem, permutationem, ac perpetuam commutationem, in c. nulli liceat de rebus ecclie. no. alie. & in materia odiosa capiemus proprie, & stricte, in materia fauora bili largi, & communiter, secundum Panor. ibidem.

2. Cui prohibetur alienatio, prohibetur etiam locatio, & fructuum venditio ad longum tempus. Panor. in d. c. nulli. & est text. cum glo. in clei. d. reb. eccl. non alie. & lo. And. Modicum vero tempus quid fit, secundum glo. in d. cle. relinquatur arbirio iudicis, propter varias locorum consuetudines. Dicit tamen glo. in l. i. ff. de superfl. quod autem, quod modicum tempus est infra decennium, perpetuum autem est 30. annorum, secundum glo. 12. q. 2. in c. hoc ius. vel quod durat quoad viuit is, cui conceditur. c. precarii. 10. q. 2. vel durat quoadui penso soluitur. Infit. de loca. §. adeo. vel quod durat vsq; ad quartam generationem, autem, de non alie. emphite. Veru tamen Paulus in extraua. quae incipit, Ambrosiose cupiditati, fulminauit excommunicatione cotra alienates vel locates quomodolibet vltra triennium, quo ad res ecclesiasticas, Vide in fine Sil. ibi est totu decretum.

3. Solus prelarus potest alienare bona mobilia, quae commodate feruari non possunt, vt sunt vestes trita, fructus, & huiusmodi, secundum glo. in d. c. nulli, pretiosa vero, quae feruari possunt, & quae faciunt fructum, non alienantur sine solennitate. Res enim immobilis, & mobilis pretiosa, in hoc

in hoc æquiparantur, vt in l. lex. C. de admitt. tuto.

4 Pecunia non est de his, quæ seruando seruari possunt, secundum Panor. in d. cap. nulli. nisi ad emenda immobilia deputata esset, vel in magna quantitate consisteret.

5 Id quod habet fructum, & est in magna quantitate, & non consumitur infra triennium, dicitur, quod seruando seruari potest, & sic alienari non potest, infra, Locatio, vide aliquid. Et in frã. §. 10.

6 In alienatione rei ecclesiastica, secundum Panor. in cap. cum apostolica. de his, quæ sunt à præla. quinque requiruntur. Primo, tractare an expediat, vel no. Secundò, capituli cõsensu. Tertio, quod pro ecclesiæ utilitate fiat. Quarto, superioris auctoritate. Quintò, cum subscriptione. c. tua. de his, quæ sunt à præla. & in d. c. nulli. Subscriptionem nunquam requiritur, nisi in casibus in iure expressis, secundum Panor. c. primo. de his quæ sunt à prælat. allegatim regulam Innocen. Et tantum hæc tria, videlicet, vèditio, permutatio, & donatio, requirit subscriptionem, in d. c. tua. Hæc tamen subscriptio non oportet fieri manu clericorum, vel religiosorum, sed sufficit manu notarij fieri, vt cõsuetudo declarat.

7 Vnus tractatus solennis sufficit, & non requiruntur tres, secundum Panor. ibi. in d. c. tua. qui tractatus non requirit cõsensum, sed quandam discussionem circa rem disponendam, vt dicit glo. ibi. Primo enim dicitur, tur an magis expediat alienare hoc, vel illud, vel alio modo ecclesiæ subueniri possit, & post

peruenit ad cõsensum per alienationem.

8 Si tractatus præcessit, in quo deliberauerunt alienare, valens cõsensu Canonico non habiti in communi, secus quando non præcessit, quia requiritur cõsensu in communi, secundum Gloss. & sic concordat opinio Doct. quorum quidam dicit, qd non valet, vt Bar. Host. & Inno. aliqui vero, quod sic, vt Gof.

9 Causæ alienandi secundum Panor. sunt quatuor, in cap. nulli. de re. ecc. non alie. Prima est necessitas, si debita vergeat, & de fructibus ecclesiæ non possit satisfieri. Secunda utilitas, vt scilicet rem meliorem habeat. 10. q. 2. c. hoc ius. Tertia pietas. c. sanctorum. 12. q. 2. Quarta incommoditas, vt quia res magis damnosa, quam utilis est ecclesiæ, vt in c. terrulas. 12. q. 2. & ibi glo.

10 Ad hoc, quod res ecclesiæ sine prædictis solennitatibus possint alienari, requiritur qd sint res mobiles, ita quod non habeat locum determinatum, à quo non possunt transferri. Secundo quod non possint commodè seruari, quod est, quòd infra triennium consumuntur, vt dictum est. Tertio quod non sint res pretiosæ cultui diuino deputatæ. Reliqua cultui alienari. Hæc ex prædictis iuribus patet, & Alberi. in authent. hoc ius. C. de sacrosanctis eccles. An res sacre possint vendi, infra, Emptio. §. 14.

11 Nominè mobilium, & immobilium, non veniunt iura, actiones, & nomina debitorum proprie, secundum Panor. in d. c. nulli. vide consulti Old. Si princeps relinquat bona mobilia distribuenda, non veniunt pene nondum exactæ. Si quis tamen vlen

lens comprehendere totum patrimonium suum, facit solum mentionem de mobilibus, & immobilibus, intelligitur etiam actiones, iura, & nomina debitorum comprehensa. Idem dicit de fructibus, siue annuis redditibus, qui tamen alienari non possunt sine debita solennitate, cum sint de his, quæ seruando seruari possunt, licet quidam dixerint consensu, quod ex magna causa possunt.

12 In ecclesiis non cathedralibus sed inferioribus, vbi ecclesiæ non habent capitulum, non requiritur prædicta forma in alienatione rerum immobilium, sed sufficit superioris cõsensu, secundum Panor. vt refert Ge. in c. i. de re. eccle. non alien. l. 6. ar. in c. l. eod. titu. Causa tamen legitima semper requiritur, vt in d. c. l.

13 Si propter aliquod impedimentum episcopus capitulum non haberet, debet aduocare aliquos clericos honestos, secundum Panor. in c. i. de his que s. præla.

14 Superior, ad quem recurrendum est causa alienationis, in non exemptis, est episcopus proprius: in exemptis, eorum prælati, vt abbates in ecclesiis eiusubiectis, provinciales in ordine prædicatorum, & ministri in ordine minorum, vt elicitur ex d. c. l. & per C. ar. statimus. de transact.

15 Recipiens rem ecclesiæ prædictis solennitatibus non obseruatis, tenetur eam restituere ecclesiæ, cum fructibus perceptis, nec pretium potest repetere, nisi sit conuersum in bonis ecclesiæ. ar. in cap. i. de depositis. quia secundum Panor. in d. c. nulli. Alienatio est nulla, non seruata forma, quæ dat esse rei. In cõscientia tamen, quando assuit causa legiti-

ma alienationis, & non fuit deceptus, nõ tenetur restituere, quia istæ solennitates, adiuuente sunt ad tollendas deceptiones. Hoc ponit Panor. in cap. quia plerique. de immu. ecclesiæ.

16 Prælati ecclesiæ non potest renuntiare exceptioni cõpetenti ecclesiæ, aut transigere euidenter in damnum ecclesiæ, secundum Panor. & Inno. in c. i. de depon. nisi ex speciali concessione Papæ, ex quo inferitur, quod non potest cedere liti, & causæ, aut transigere, nisi sit causa euidentis, & debita solennitas, si actio sit ad rem immobilis: iuxta not. in d. c. nulli. Secus si ad rem mobilem, vt not. glo. in d. authent. hoc ius. Aliqui autem tenent, quod indifferenter potest, quia stat in acquirendo, secus circa rem iam acquisitam immobilem.

17 Prælati solus sine solennitate potest repudiare hereditatē, seu legatum clarum ecclesiæ, vt tangit Fede. cõsilio 9. & Panor. capit. l. de do. & contu. quia nondum ecclesiæ acquisitum est dominiū ante acceptationem legati. licet Pau. de Cast. consilio i. dicit quod non. Primum tamen est verum. Vnde monasterium quando renuntiat hereditati, quæ debet provenire ei ex successione fratris, non dicitur alienare, vt incurrat pœnas iuris: quia non est adhuc verus ius sibi acquisitum.

18 Si prælati iuravit non alienare simpliciter, intelligitur nõ de re modica, quæ sine solennitate alienari potest, sed de magna, & de alienatione illicita, secundum Panor. in cap. i. vt super. de re. eccle. quia iuramentum est stricti iuris. ar. in cap. i. penultimo. de iureiur. Si iuravit

non alienare inconsulto papa, aut sine licentia superioris, tunc intelligitur, tam de licita, quam illicita, quam non potest facere sine conditione interueniente, etiam si adit ecclesie utilitas, & necessitas, sicut poterat in primo iuramento. Si tamen summa necessitas immineret, quæ tantam celeritatem requiret, quod à papa consilium, vel à superiore licentia haberi non possit, tunc credit Panormi. in cap. fina. de rebus ecclesie. posse alienare, non obstante iuramento. Hoc facit pro religiosis, qui sæpe suum superiorè à remotis habent, & non ita cito possunt habere ab eo recursum.

19 Prælati potest facere alienationem, etiam suis consanguineis, secundum Panormi. in cap. vt super. de reb. ecclesie. non alien. Non tamen hoc potest æconomus, vel alij, secundum eundem Panormita. ibi, quauis in conscientia ex causa legitima, & sine fraude excuserent, & valeat talis alienatio. ar. cap. i. de coha. cle. & mu. in tex. & in gl.

20 Terræ incultæ, datæ ad culturam cum promissione dandi eas ad emphyteosim, post culturam possunt dari existentibus ex stirpe, siue eorum hæreditibus, alius verò non, nisi seruat debita solennitate, quia non amplius syluestres sunt, secundum Panormi. in cap. ad aures. de rebus ecclesie. non alien.

21 Si bona redeant ad ecclesiam pleno iure, quia finitum est tempus concessionis, vel ex defectu heredi, vsualij, vel exspitote, vel propter eorū delictum, quia non soluerunt pensionem, vt in cap. potuit. de locat. possunt alteri dari sine solennitate, etiam

si iurasset non alienare, nisi fuissent applicata mense, & esset notum. Et dicuntur applicata mensa, quæ sunt monasterio, quantum ad ius & vsum incorporata. Et si stetit ius per annum applicata monasterio, dicentur esse de mensa. Tex. est clarus in cap. in. de feud. hæc secundum Panormi. in cap. si super. de re. ecclesie. non alie. Vide ibi text. & Federi. consilio 174. circa medium, infra, Feudis. §. 19.

22 Sede vacante, bona ecclesie episcopalis, quæ seruando seruari non possunt, sine alia licentia per æconomum, vel capitulum, petunt vendi, secundum Panormi. in cap. i. ne se. va. si verò sint bona, quæ seruari possunt in ecclesia episcopali, non poterunt vendi sine licentia Papæ. arg. in cap. i. de re. ecclesie. non alij. 1. 6. In ecclesiis autem inferioribus, magna vigente necessitate, ecclesiæ quæ diu sit vacatura, nec commodè creatio alterius prælati expectari potest, tunc fructibus sui duobus casibus, secundum Innocentium dabitur curator bonis, & periculum fiet alienatio, nec prius poterit fieri, etiam per archiepiscopum, vt in d. c. in 6. de re. ecclesie.

23 Non valet alienatio facta à schismaticis, vel intrusis: de schismaticis. c. 1. 12. q. 3. c. alienationis, & qui sic recipit, tenetur restituere cum fructibus, etiam qui à iusto possessore possent recipi, de resti. spo. c. grauis. Et est excommunicatus, qui talibus alienationibus ininitur. infra, Excommunicatio. 62.

24 Prælati habent bona distincta à bonis capituli, potest illa concedere alicui, ad ipsius prælati placitum sine capituli consensu, & alia solennitate, secundum

dum Panormi. in c. continebatur. de his que s. i. præla.

25 Alienatio rerum minorum, secundum Innocentium in cap. primo. de re. ecclesie. non alie. requirit solennitatem, scilicet causæ cognitionem, decretum, & causam legitimam, & verum est etiam in mobilibus pretiosis, alias habet contra possidentem, rei vindicationem, & actionem tutelæ, vel negotiorum gestorum, contra tutorem, vel curatorem. ff. de reb. co. qui sunt sub tute. l. magis puro. §. si est. & C. de præ. mil. & sic præses. Nota, quod decretum est sententia, & non imponitur sine causæ cognitione, & ideo in scriptis est dandum, secundum Innocentium vbi supra, & in dicto §. si est. quauis in iure decretum sæpe dicatur autoritas. C. de mil. vest. l. 1.

26 Alienatio facta per eum, qui commisit capitale crimen, & ad piam causam, tenet, secundum Innocentium in cap. quia propter. de elect. dummodo fiat ante sententiam. C. de bon. dan. l. si quis post hanc. quæ præcipit vt illius, qui capitale crimen commisit, bona publicentur, scilicet inuenta post sententiam, vel quæ ex suspitione penæ sunt alienata. ff. de don. causa mor. l. si aliquis. Fallit tamen in crimine læsæ maiestatis, & hæresis, vt in cap. eum secundum. de hæc. libr. 6. quia sunt in commissum à die commissi criminis. infra, donatio. §. 4. id est in omni crimine, quo perpetrato ipso facto bona perpetrantis essent confiscata.

27 Alienatio facta in fraudè creditorum, vel patronorum non valet, secundum Innocentium vbi supra, sed debet renouari. ff. de his que in fraud. cre. per totum, etiam si

non sit facta in fraudè, sed fraud est in ipso facto, renouatur. ff. eo. tit. l. omnes. §. Lucius.

28 Fratres præd. congregationis olim Lombardiæ alienare possunt cum licentia Vicarij generalis, ex gratia Sixti papæ; nunc verò cū licentia sui provincialis, Quod donatum fuit, vel legatum ecclesie, cum hæc conditio, vt non possit alienari, secundum que docet & præcipit Hug. & 10. q. 1. c. sic quidam, & Ant. quando ecclesia alias possessiones non habet, pro utilitate, & ceteris casibus in iure permissis, potest aliter alienari. 2. q. 2. c. aurum. quia nãdũ, nec licet mihi rem meam alienare, à iure reprobat. ff. de pact. l. pen. Idem sentit Goff. Hoc placet Panormi, quia si donator aliter sensisset, non fuisset mentis compos. Quod si legator Monasterio, quod possessiones tenere non potest, cum additione penæ, si alienetur, locum non haberet talis penæ, quia cõditio tantummodo iuris habenda est, secundum Archiep. Poffer ego vendi in quocunque casu, etiam extra necessitatem.

30 Quomodo intelligatur utilitas ecclesie, pro qua debet fieri alienatio, dicit Lan. quod pretium rei venditæ sit versus in euidentem utilitatem, & perpetuum. Zabar. tamen in cle. monasteriorum. eod. titu. dicit, quod est necesse, quod daretur versus in utilitatem, nec oportet emptorem scire, ad quem versus pecunia conuertatur. secundum glof. 10. q. 2. cap. ea enim. §. hoc ius. sed sufficit probare ecclesiam tunc indigere pecunia, reliquum autem relinquat vendentium consentiis. An constitutio Pauli 2. de nõ alienando vltra triensium sub pæ

sub pœna excommunicationis tenentur. dicitur in excommunicatione & c. conclusum est. c. i. & c. c. in summa de excommunicatione. c. 75. consentit.

ALIMENTVM.

1. Alimentorum nomine secundum Canonistas, venit in legatis, vestimentis, & calciamentis. s. de al. & cib. lega. l. legatis. Idem si legatus est vicus. s. de verb. s. l. verbo videtur. s. de al. & cib. legat. ante per. Item veniunt nomine alimentorum medicinae. Imo. in l. si cum dotem. s. si maritus. ff. solu. matri. & nomen. Vix necessaria, importat vestes, cibos, & medicinas, & huiusmodi, sicut dicitur de alimentis legatis, in d. l. legatis. Et ille cui debentur alimenta, debet habere expensas pro studio, sine quo vivere non posset secundum decentiam suae personae, puta pro grammatica, & huiusmodi: sicut de expensis in studiis, in quibus dicitur militare, vt tenet Bart. & not. in l. de bonis. ff. de Car. ed. s. non solū. infra. Legat. s. 3.
2. Filij à parentibus, & parentes à liberis sunt alendi. C. de al. li. 2. pa. l. i. Intellige quando ille, qui petit, est inops, & alius est diues. Et si ex arte sua potest se pascere non debet petere alimenta, nisi sit infirmus. ff. de liber. agno. l. si quis. Idem dicitur de emancipatis, vt in d. l. si quis.
3. Nepos ex filia pascetur ab auctore materno, si non possit alij à paterna linea. ar. in d. l. si quis. Idem dicitur de filio adoptiuo.
4. Vxorern, & pronorum alet vir. ff. de do. inter. vi. & vxor. l. si quis pro vxore. nisi in contrarium fiat pactio. Not. secundum Bartol. in d. l. si quis: quod

pater tenetur alere filium, nō ex iure patriae potestatis, sed naturali iure, & ex charitate.

5. Vxor locuplet, alet virū inopem, & e contra, nisi esset in culpa, quod si fiat diuertium, & vir dedit causam diuertij, filius minor triennio, nutrietur apud matrem expensis patris, nisi mater ad secundas nuptias transierit. Si verò dedit causam mater, apud patrem aletur expensis matris locupletis, nisi pater minus idoneus sit, quia tunc apud matrem locupletem. Quod si alter eorum esset infidelis, apud fidelem sunt nutriendi liberi. c. de diuor. & fac. ap. quem liber. ed. l. vnica. & in aut. si pater. ibi posita. De hoc. vide infra, Matrimonium. s. 40.
6. De iure canonico secundum Pan. in c. cum haberet. de eo qui dux. in mat. vltimo notabili. filij spurij, vel nati ex damnato coitu, debent alij à parentibus. Et huius iuri statum hodie etiam de iure ciuili, quia hoc induxit ecclesia ex quadam naturali aequitate, ne filij alimentis priuari pereant. Et dicit idem Panorm. quod per rationem huius textus, patres possunt legare filiis spurij ratione alimentorum, & dotare & relinquere dotes filiarum, cum dos loco alimentorum succedat. Imo pater cogitur dotare filiam bastardam. ff. de leg. 3. l. vxorē. s. pater naturalis. deducto tamē semper ne ipse egeat commodè secundum suam dignitatem. ex l. f. c. de do. promi.
7. Educatio filij infra triennium ad matrem pertinet, si potest. c. de pa. po. nec filium. Vltra verò triennium ad patrem spectat, nisi esset pauper, & mater diues: quia tunc ad matrem pertinet.

Pan.

Pa. in d. c. cum haberet, vt supra est dictum, nisi forte erga matrem esset aliquid impeditum, quod filium lactare non posset, vel nō concederet: quia in his casibus expensis patris lactabitur. arg. ff. de li. agno. l. si quis à liberis. No. quod nomine patris, veniunt ascendentes ex paterna linea, & similiter nomine matris ex linea materna. Vnde non tenetur mater nisi deficiente paterna linea, vel egeat. ff. de tit. si quis. v. v. tri. 8. Multi sunt casus, in quibus pater non tenetur alere filium, secundum Pa. & gl. in d. c. cum haberet. Videlicet si filius accusauit patrem, si est minor triennio, si pater est pauper, si fuit ingratus contra patrem, si filius habet artem ex qua possit viuere, si tamen sit decens vt eam exerceat, sicut si ob nobilitatem non esset decens. Et generaliter dicit, quod omnes causae sufficientes ad exheredationem, sufficientes ad priuationem ab alimentis.

ALTARE.

Altare non debet esse nisi lapideum. c. altaria. de consec. d. l. ex institutione sancti Silue-

stri. vt d. Tho. 4. sent. d. 13. q. 1. a. 2. q. 1. 5. ad secundum. Lapis enim Christus significat, qui in altari immolatur, quāvis antē essent altaria lignea. Vnde & altare Latinerum. vt d. Pet. de pa. est lignum. Debet ergo esse lapideum, vel lectem tabulam lapideam habere consecratam, super qua fituatur hostia, & calix, quod dicitur altare viaticū, secundum Archiep. tertia. par. tit. i. c. secundum Pet. de pa. l. ar. iudicis, & longitudinis tēta lapis in capsula, quod in eo capiat possit pascere, & hostia consecrata: vel quod in consecratione, cum tenet sacerdos in manibus panem, vel calicem, super lapidem teneat, & sic super lapidem consecratur. in c. concedimus. de con. di. intellige, quod saltem sint super lapide pro maiori parte.

2. Altare stabile non licet praesbyteris in ecclesia consecrata constituitur, seu noua erigere, sine episcopi consensu. c. quāuis. d. 68. sed in ecclesia nō consecrata possunt construere propria auctoritate, per argumentum à contrario, in ca. nullus, de consec. t.
3. Altaria consecrata, non sunt destruenda sine episcopi consensu. ca. ecclesia. de con. d. i.
4. In altari portatili conceditur celebrari in ecclesia non consecrata, vel in via. concedimus. de con. d. t. & super hoc celebrari facere in itinere, & vbique conceditur episcopis, & superioribus. c. quoniam. de priui. in 6. prae-dicatoribus, & minoribus etiam conceditur, sine praedictio tamē praedictis ecclesiae, quod praedictum intelligitur, secundum quod declarat Grego. 9. in quadam extra. quae incipit, Nos at

d

tendentes, &c. De scemis, oblationibus, & primitiis. Et si esset constitutio iynodialis in oppositum, non eos ardeat, quia de primitiis in his dicitur libere: in quominuit, quod sine licentia parochialis hoc possunt. arg. in cle. de sepul. e. dudum. ver. i. bere. Alij autem secundum Pa. in rub. eod. tit. non conceditur, nisi in magna necessitate, sine licentia episcopi, vel in ecclesia consecrata. In mari, vel super fluuij, nullo modo permittitur.

5 Altare tam stabile, quam portatile, tantum ab episcopo potest consecrari, vt in d. c. nullus, & d. c. concedimus. Et quia secundum Arc. flo. alia est consecratio ecclesie, alia altaris, vna sine alia fieri potest. eo. tit. c. 1. Et possunt simul in eadē ecclesia plura altaria consecrari. eod. tit. c. vniuersi. Et non consecratur altare sine reliquijs. c. placuit. de consecrat. d. 1.

6 Nō potest consecrari altare super sepulchrum hominū, nisi sanctorū. c. non oportet. de cond. d. 1.

7 Corpus Christi consecratum, non potest poni pro reliquia, secundum Inno. cum consilio absentium. Tamen dicitur, quod Leo papa dedit paritē corporalis, & corporis Christi, in consecratione cuiusdā ecclesie. Pa. in c. proposuisti. de con. ecclē. Quidam dicunt, quod in altari portatili non requiruntur de necessitate reliquia. Opinio tamē prima est melior, quā sequitur Arc. flo. & Pifo. vers. consecratio. s. c.

8 Altaria stabilia tribus modis consecrantur, secundum Pa. c. 1. de conse. ecclē. & al. Primus modus est, quando fit vnū foramen paruum in superiori parte in ipsa mensa lapideā altaris, secundus

modus, si fiat foramen vel ante altare, vel in latere dextro altaris, & post consecrationem clauditur lapide paruo, & quadrato, vel rotundo, quō vocatur sigillum, & in dicto foramine ponitur reliquia, & nomen consecrantis, & nomen sancti, in cuius honorem consecratur. Tertius modus est secundum Inno. in cod. tit. c. 1. si fiat foramen in ipso altari sub mensa, & eadem mensa claudatur.

9 Altare portatile, quantum ex practica ecclesie colligitur, etiā tribus modis consecratur. Primō quando fit ex lapide in ligno, ita quod lapis est sigillum, & lignū est sepulchrum. Secundō, fit ex lapide solū, ita quod in ipso lapide est sepulchrum. Tertio, ex ligno, & lapide, ita tamen, quod in lapide est sepulchrum, & sigillum, & apponitur lignum pro agenda latitudine. Quidam addunt quartum modum, quando consecratur sine reliquijs. Sed iste modus supra reprobatu est, nec est in practica, ideo dimittatur. His ergo dictis facilius est videre quando altare exaratur.

10 Altare stabile quantum ex doct. colligitur, in rub. & in c. de cō. ecclē. & ait. quatuor modis exaratur. Primo, si mensa penitus, vel enormiter frangatur, ita vt deformitas appareat, id est, vltra medietatem, vt exponit Io. vel etiam si est fracta in cornibus in quibus consequit fieri consecratio. secundum Ro. secus si esset modica. eo. tit. c. in lignis. An autem talis deformitas sit enormis, iudicio episcopi statuitur, secundum Hoff. Idem dic si est amota, vt dicit Hoff. Si tamen erat affixa, secundum Ro. Secundō, si mota fuit iunctura, qua mensa stipitis adhaeret, siue sepulchri in la-

tere

tere altaris fuerit, siue multo magis sub ipsa mensa, quia in illa cōiunctione precipue intelligitur esse consecratio altaris, secundum Pa. in c. proposuisti. eo. tit. Tertio, si quid de lapidibus stipitis tangens ipsam mensam moueatur, vt in c. ad hoc. eo. tit. secundum Ray. quod tamen intelligitur, secundum Ro. & gloss. quando mensa est fundata super quatuor colūnas lapideas, quarum vna mouetur. Secus de lapidibus parietis, vel de ipso pariete, cui compingatur est aliquando altare, quia propter horum amotionem non violatur altare, nec consecratur. Idem dic de lapidibus stipitis non tangentibus mensam secundum Pifa. & de tangentibus mensam. Sed non principalibus, secundum Sum. con. l. 3. ti. 24. nisi tot amouetur, quod altare formam amittat, secundum glo. Ray. ibi. Quarto si frangatur, vel amouatur, vel minuatur signum sepulchri. c. si motum. de cond. d. 1. Et hoc vbi que fit sigillum, etiam in latere, secundum Archie. Hi quatuor modi sunt, de mente Pa. in c. ad hoc. & c. quod in dubijs. eod. tit. Innuir etiam alij modū indirectū, in c. in lignis. eod. tit. vbi dicit, Si contingat enormis fractura in altari, exaratur, vt si tātum minuatur, vel augeatur, quod formam amittat. Forma enim est, quae dat esse rei. Vade idem videtur esse, enormis fractura, & notabilis additio, quantum ad hoc quia est eadem ratio.

11 Altare portatile exaratur primo, ex remotione lapidis a ligno, quando sepulchrum est in ligno, secundum Ioan. and. in cap. si lignis. eod. tit. Secundo quando mouetur sigillum sepulchri ex-

stentis in lapide, siue lapis sit in ligno, siue non, secundum omnes doct. Tertio ex notabili lapidis fractione, vt in c. in lignis. eod. tit. & hoc modo non potest violari si consecratur sine reliquijs, quod non est in vsu, vt dictum est supra. Non enim exaratur ex eo, quod degradati, vel huifmodi, celebrauerint in eo, vt reconsecratione indigeat, neque reconciliatione, cum nullo iure sit cautum. ar. c. his qui de sent. exc. lib. 6. Si verō sepulchrum est in ipso lapide, licet lapis sit in ligno, propter remotionem lapidis a ligno non exaratur, secundum Ioan. and. in d. c. in lignis. (licet quidam dubitent) quia non fit consecratio in vnione, sed consecratio est solius lapidis. Additur autem lignum, vt commodius calcem, & hostia capiat, & hoc tene.

12 Exarata ecclesia, nō exaratur altare, quia ecclesia potest destrui, & altare remanere, ita tenet Pa. c. proposuisti. eod. tit. Polluta tamen ecclesia, polluitur altare stabilitate vt reconciliatione indigeat, quia pollutio concernit totum corpus ecclesie. Ideo cum altaria sint intra corpus ecclesie, sunt polluta. nec ante reconciliatione in ipsis potest celebrari, & polluto altari, polluitur etiam ecclesia. Secus autem de eo, quod est extra ecclesiam, nisi esset vnium cum eius pariete. Et quot modis polluitur ecclesia, tot modis & altare. In altari, in quo consecravit episcopus, non potest alius eodem die consecrare. c. fin. de cond. d. 1. nisi de licentia episcopi, vel urgente necessitate, quando episcopus non posset complere. 6. q. 1. c. nihil.

13. Altaria plura eodem die possunt consecrari, sicut plures episcopi. c. cum sis. de consec. eccle. & al.

14. Altare lapideum esse debet, tū quia Christi significat, tū quia Christi corpus in lapide sepulchro turis reconditur, cum quia de facili hæc materia ubique potest inueniri, vt scribit Th. q. 83. a. 3. ad 5. & 4. sent. d. 13.

AMBITIO.

1. Ambitio importat inordinatum appetitum honoris, secundum Tho. secunda secunda. q. 131. a. 1. ideo est semper peccatum quandoque mortale, quandoque veniale. Est autem mortale ex fine, quando ibi ponitur finis, quod est, quādo quis est paratus facere aliquod peccatum mortale, propter consequendum talem honorem. Secundo ex materia circa quā ambitiosus querit honorem, vt si querat reputari vt Deus, vel de aliquo crimine honorari, vt de blasphemia, homicidio, & huiusmodi, est mortale: vel si appetit honorari, vt aliquod crimē mortale possit committere. In reliquis autem casibus, communiter est veniale, vt si querit honorari de scientia, quam non habet, vel plus quam habet, vel talem honorem non ordinat in Deum, vel ad vilitatē proximi, non tamen propter hoc mortaliter Deū offenderet. Hæc S. Tho. secunda secunda q. supra. & Caie. in summa, ibi. Si quis autem appetat honorari de virtute, quam habet, & in ordine ad Deum, à quo virtutem habet, ambitiosus non est, quia appetitus eius ordinatus est, sed dicitur magnanimus.

AN G A R I A infra, G A B E L L A per totum.

APPELLATIO.

1. Appellatio iudicialis, est à minori iudice ad maiorem prouocatio. 2. quæst. 6. cap. omnis oppressus. & Pan. in rubri. de iudiciali. à præsentī, vel verisimiliter futuro grauamine, ad superiorem prouocatio est. Prima fit legitima est, suspendit pronuntiationem, ac etiā iurisdictionē iudicis, quod ad illā causam, & ipsius ad superiorem transfert cognitionem. Secunda fit est probabilis, causam ipsam ad superiorem trāsfert, vt ea pendente, in ipsius preiudicium nil tenetur. Facit c. super. de appell.

2. Quia appellatio inuenta est propter iniquitatem, vel imperitiam corrigendam, & est de iure naturali, ideo princeps, quo ad eius substantiam tollere non potest, vt dicemus: licet appellatōnis formalitatem tollere possit. Facit c. pastoralis. de re iudic. j. §. 12.

3. Quando autem, & quotiens fit appellandum, vide C. de appell. authent. hodie. a. dem. & l. vltima. C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. ff. de appell. re. l. 1. §. fin. extra. de appell. quia hoc magis ad forum exterius, quam ad animū pertinet.

4. Appellatio interposita post cēsuram excommunicationis, suspensionis, & interdicti, vel ab ingressu ecclesiæ, non tollit ipsius effectum. tex. in c. is cui. de sent. exc. in 6. intelligi, quando tales sententiæ absolute sunt inflictæ: tunc enim secum trahunt executionē. c. pastoralis. de appella. aliter si conditionaliter essent emanatæ, vt dicendo, Excommunico te, vel interdicto, nisi infra mensem feceris sic, &c. in capit. præterea

terea. el. 2. de appell.

5. Si quis dicat excommunico te, si appellaueris, appellatio secundum Innocentium in d. c. præterea. suspendit effectum. Si verò dicat, excommunico te si disposeris ad appellandum, tunc fit prælatum non potest prohibere appellatōnem, non erit excommunicatus: secus si potest. infra, Interdictum. §. 1.

6. Excommunicatus post legitimam appellatōnem, non est euitandus, vt not. in c. licet. de sent. excomm. lib. 6. & c. pastoralis. de appell. tamen si excommunicatus nominatim, & expresse, & specialiter, infra tempus à iure, vel à iudice determinatum non fuerit profectus appellatōne, vt debuit, eo elapso poterit denuntiari excommunicatus, & tunc erit vitandus tam in iudicio, quam extra: & ab actibus legitimis mouendus. in d. cap. licet. & post talem denuntiationem, debet reputari pro excommunicato, donec per sententiam fuerit declaratum, appellatōnem ante sententiam fuisse interpositam. Aliqui tamen dicunt, quod illa excommunicatio fuit nulla, propter appellatōnem: primum tamen videtur verius.

7. Celebrans post prædictam denuntiationem, & desertione appellatōnis, & se diuini ingerens, non efficitur irregularis, secundum Arch. in d. c. licet. quem sequitur Ge. quia per appellatōnem legitimam ante excommunicationem positam, excommunicatio fuit suspensa. Et licet postmodum denuntietur excommunicatus, non tamen excommunicatur, nec verè est excommunicatus.

8. Appellare ex cōscientia iustitiae, in cōscientia licitum est,

secundum Tho. secunda secunda. q. 69. a. 3. supra. Accusatio. §. 14.

9. Allato grauamine per iudicē, potest hoc expresse incōrrenti appellari: nec est opus vt peratur reuocatio grauaminis, sed illo illato de præsentī, potest statim appellari propter timorem futuri grauaminis, de quo verisimiliter timeret, non tamen licet appellare à futuro, nisi exprimat grauamen de præsentī. Pan. in c. i. de dilat. vlt. nor.

10. Quamuis à pena legis non possit feri appellatio. l. si qua pena. ff. de verbo. sig. tamen à declaratore pena legis, potest fiti appellare. gloss. est singularis in cap. cupientes. §. quod si per 20. de elec. lib. 6.

11. Non appellatur à mero executore, nisi modum excedat, vel actibus exequatur. de ap. c. nouit.

12. Non appellatur à legato, cui papa causam commissit appellatōne postposita, de offic. deleg. c. super questionē, quo casu, sola friuola interdicitur appellatio, de appell. c. super eo. el. 2. à vero grauamine appellatur tunc, non contra rescriptum, sed eōtra iudicis malitiam, vt not. 2. q. 6. ca. viduum. non enim potest tollere princeps, quod est de iure naturalis, vt dictum est §. 6. 2.

13. Non appellatur à citatione, cum parati. eod. tit. nisi appellatur à breuitate termini, aut nisi citatio fiat contra formam canonis. infra, Citatio. §. 1.

14. A denuntiatione, vel declaratione excommunicationis, vel alterius censure, potest fiti appellare, secundum Pa. in c. peruenit. de appell. quia hæc non est sententia iuris, à qua non licet appellare. c. quia. de appella. sed iudicis declarantis, & hominis, nisi sit

excessus notorius, quia notorius criminofus appellans, non auditur. Facit quod not. Inno. in c. ex parte. el. 1. de ver. fig. Dicit enim 20 ibi, quod in notoriis nõ requiritur sententia propriè, sed fit iuris executio. Limita tamè, si excessus est ita notorius, quod nulla tergiversatione clari possit.

15 Appellare potest tantum ille cuius interest, & per alium facta appellatio non tenet. c. ex tenore. de his que fi. a. maio. par. cap. nisi quando procuratur pro eo, qui dicitur ad supplicium: vt in l. non tantam. ff. de appel.

16 Religiosus non potest appellare à correctione suorum prælatorum, si fiat secundum statuta ordinis, & regulæ. cap. ad nostræ. & c. reprehensibilis. de appella. 22 supra. Accusatio. §. 31.

17 Appellatio fieri debet à iudice pronunciate, & vbi ius reddi cõsuevit, & coram iudice, qui sententiam tulit, si eius sit copia, quia si non sit copia, temporaria appellatio non currunt. & iudex nolens recipere appellationem puniunt. l. quoniam. C. de appell. Et cum eius violentia timeatur, tunc pro appellante reputatur, dummodo publice reputetur. cum quidam. ff. de appellat. vel coram aliqua persona honesta appellat.

18 Appellare ab arbitris, qui nõ sunt iudices ordinarij, nõ licet, secundum Tho. secunda secundæ. q. 69. a. 3. ad secundum. quia non habet auctoritatem, nisi ex consensu litigantium, & idè ex quo semel approbarunt, nõ licet subterfugere. infra. Arbitr. §. 5.

19 Appellari potest à subdelegato cum iurisdictione, non autem sine iurisdictione, nisi modò excedat, & rursù recitari potest, nisi

fit datus de partium cõsensu. de offic. deleg. c. supra questionum. §. verum. infra. Arbitr. §. 5.

Appellatio semper ad superiorem, & gradatim est facienda. ff. de appella. l. imperatores. Modum autem hic pertranso, quia ad confessorum parum pertinet.

21 Appellare ad iudicem infidelem, catholicum non licet, secundum Thom. ibi ad primum: quia vbi non est vera fides, nõ presumitur esse reditudo: & debet excommunicari talis. cap. catholici. 2. quæst. 6. nisi à iudice infideli, ad alium superiorem infidelem, vt Paulus fecit appellan do Cæsarem. Act. 25. nec contra hoc docuit, vt ibi Cate. restatur.

Appellatio si fiat incontinenti, sufficit vni voce sine scriptis fieri. G. de appell. l. litigatoribus. aliam debet porrigere libellum appellatorium infra decem dies. C. de appellatio. authen. hodie. Qualiter autem praticatur, vide Sil. & Tab. ibi. Appellatio. §. 15. & 16. Multi alij casus ponuntur à Summis, quos pertranso, quoniam ad causidicos magis & ad procuratores spectant, quam ad confessores.

23 Appellare, causa afferendæ mortis, nec contra reum iusta sententia proferatur, nõ licet, quia hoc est calunniosè se tuturi, quod non licet. Thom. vbi supra, ad tertium.

APOSTASIA.

1 **A**postasia nominatè temerarium recessum à statu fidei, obedientiæ, & religionis, secundum Host. & secundum Gloss. in capit. primo. de apost. & ed. triplex. videlicet fidei, obedientiæ, & religionis. Thom. secunda secunda. q. 12. a. 1.

Apostatæ

3 Apostatæ à fide, quamprimum denunciantur excommunicati, perdunt ipso facto iurisdictionem: ita, quod eius subditi sunt liberi à domino eorum, & iuramento fidelitatis, quo tenebantur, ex decreto Greg. hæc ex San. Tho. vbi supra, arti. 1.

3 Apostatæ à fide, sunt excommunicati, quia tales sunt omnes hæretici. cap. de apost. Et quia omnes hæretici sunt excommunicati, de hæretici. cap. excommunicamus. 1. & 2. idè & ipsi sunt excommunicati, & consequenter eorum bona sunt confiscata. cap. cum secundum. de hæc. libro 6. Non possunt restari, & breuiter dic si de aliis excommunicatis. infra, excommunicatio. §. 9. Hæretici. §. 2.

4 An licitum sit Christiano habitum infidelium pro aliquo casu assumere, vel eorū fidem verbis, & signis prosteri, vide infra Infidelitas. §. 13. Fides. §. 9.

5 Apostata ab obedientiæ est, qui superiori obedire renuit (vt puta) Papa: & hoc, vel quia non credit ipsū potestatem habere condendi canones, & talis est hæreticus, & vt hæreticus puniuntur, in cap. nulli. fas. d. 19 vel non vult obedire ex contemptu, & tunc mortaliter agit, quia cõtempnit vbiq; damnabilis. Agit enim contra iustitiam, & grauius puniuntur, quia deponitur. distin. 4. §. hæc & si legibus. & cap. generali. in 6. de electio. Et si est incorrigibilis, traditur curiæ seculari, & poterit excommunicari. in cap. cum non ab homine. de iudi. Si autè non vult obedire ex quadam concupiscentia, tunc mitius est agendum in penis, de quibus in c. nam concupiscentia, & c. de const.

6 Alia est apostasia à religione. Primò, deponendo habitum religionis temerariè, cum assumptione vitæ secularis, & talis est excommunicatus. in cap. vt periculososa. ne. cle. vel mo. in 6. non tamen debet iudicari apostata, si uel fugitiuus, & si diu ad longinquam vagetur, nisi postquã sic viuat, quod animum non redeundi se habere ostendit. ff. de re mil. l. deserter. quod si redierit, recipitur in monasterium, secundum quod in regula continetur. Hoc dico, si monasterium regulariter viuat. Quid autè de rebus illius fiat, vide cap. si qua monachori. 27. q. 1. & c. si quis rapuerit. 16. q. 6. Cuius debet esse bona acquisita in apostasia, vide capit. 1. de infan. & lan. & cap. fin. 87. d. & c. abbates. 18. q. 2.

7 Monachus apostata, si nõ vult redire, vel habitum resumere, debet capi, & sub graui custodia incarcerationi. capit. à nobis. de apost. Quomodo fugitiuus sit requirendus, supra abbas. §. 12. & infra. Religio. §. 16 & quomodo sunt tales excommunicati, infra excommunicatio. §. 33.

8 Clerici cõstituti in sacris, relinquentes habitum, dicuntur apostata. capit. tua. de apost. & Pa. ibi. Si autem est in ordinibus minoribus, & tenet beneficium ecclesiasticum, dimittendo habitum clericalem, & tonsuram, dicitur apostatari: quia ratione beneficij tenetur habitum & tonsuram portare. cap. fina. 50. d. Secundus si nõ tenet beneficium, quia tunc potest habitum dimittere sine apostasia, & etiam peccato mortali. Vt etiã dicit Cate. ibi, ver. apostasia. & Innoc. cum Pa. in d. capi. tue. Vnde huiusmodi clerici, ex depositione habitus

non puniuntur. ele. quoniam de vita & hon. cle. dummodo defecerant tonsuram, nihil perdunt. Si tamen moneantur primo, secundum, & tertio ab episcopo, vt defecerant habitum, & nolint reassumere, perdunt privilegium clericale, secundum Pan. & in c. inaudientia. de sentent. excomm. & bonum est talem monitionem facere, vt multa mala vitentur eorum, qui clerici esse volunt, & non vitare clericaliter.

9 Religiosi, & clerici in sacris, & in minoribus existentes beneficiati, cogi possunt ad reassumendum habitum, in d. c. t. us. & in can. fin. d. 50. Secus si non habent beneficiū existentibus in minoribus, vel si volunt renunciare beneficio.

10 Religiosi, & clerici in sacris, non possunt renuntiare privilegio clericali. vt in cap. si diligenti. de foro competenti. In minoribus vero clericis non possunt renuntiare verbo, vt in d. c. si diligenti. sed factō renuntiare possunt, exercendo actū omnino contrarium clericatus, vel in aliis casibus expressis.

11 Religiosus professus recedens sine licentia prelati sui, & non subiticiens se alterius obedientie, proprie est apostata, quantumcūque habitum & tonsuram retineat, secundum Inno. in cap. fin. de renun. & Panor. in cap. si. de apost. in fin. Oportet enim vt ingrediatur monasterium, sive vitare apostasiam. Secus autem si intret monasterium laicus, quia non erit proprie apostata, secundum Glo. in c. si. de apost. & in c. ex parte. de temp. ord. vide infra Religio. §. 16.

12 Monachus in apostasia ordinatus, non poterit exercere actum

illius ordinis. Panor. in cap. si. de apost. & in ordine sacro solus Papa dispensabit: in minoribus, episcopus: & non poterit ad superiores ordines promoueri. Sed hodie quia tales sunt excommunicati, recipiunt ordinem in excommunicatione, & dicendum est, vt habetur in c. cum illorum. de sent. excomm.

13 Episcopus potest dispensare cum clerico, qui existens in sacris, de facto duxit uxorem, vt vtra ordine prius ritē suscepto, & ascendat ad superiores, si sit bene cōritus. Sicq; ad clericatum redeat. Cum eo verò, de cuius penitentia dubitatur, non potest dispensare, nisi vt vtrius minoribus, non autē in maioribus, nisi religionem ingrediatur. c. 1. & 2. qui. ele. vel vo.

14 Religiosi eicēti, & fugiui, reuerti volentes, vt dicit Ant. de Butr. sunt admittendi, imo prelati ad hoc compelluntur. capit. ne religiosi. extra. de reg. & hoc nisi regula contradiat, qua contradicone non sunt habendi pro derelicti, sed sunt alimentandi in locis competentibus, si sine graui scandalo fieri potest, alioquin in aliis domibus religionis id fiat. Loca in quibus poni debent, sunt seruientium, secundum dominum Anto. Et graue scandalum est, quando alii dicunt, se potius exiuros, quam cum eis moraturos. In hoc tamē standum credo esse arbitrio boni hominis.

15 Cuius sint bona acquisita per religiosam apostatam, vide Sil. vtr. Apostata. §. 1. & Tabu. §. 15. infra, Religio. §. 17.

16 De apostasia infamat se purgare compellitur. Ab. in d. c. t. us. & ibi, an ad habitus resumptions

nem compelli debeat, & ordini clericali renuntiare possit, & an affligi queat, vt habitus resumat. Ab. in c. a nobis. e. r. t.

A Q V A.

1 **A**qua benedicta, vel sancta, quardam per solum Episcopum, cum vino & cinere fit, & ad reconciliationem ecclesie polluta, sanguinis, vel feminis effusione. vt in caqua. de consec. eccl. vel alia. Alia que est ad aspergendum homines, domos, ad expellendos demones, & c. a sacerdotibus benedicuntur cum sale, de consec. distin. c. aqua. quam diaconus benedicere non potest, arg. in dicto ca. aqua. & c. perle. et. 25. d. ad presbyterum. & omni die dominico debet benedici ex consuetudine.

2 Aquam hanc non dicimus esse sacramentum, quia non ordinatur directē ad causandam gratiam, sed ad remouendum prohibens, scilicet contra demonum nequitias, & omne quod sacramentorum effectum impedit potest, sed est quoddam sacramentale, secundum Tho. 2. sentent. d. 6. q. 1. a. 2. ad septimum. Et datur contra impugnationem exteriorum demonum: exarctimus autē contra interiores. Thom. 3. sentent. d. 17. a. 2. ad tertium, & 4. sentent. d. 6. q. 2. delect; venialia, inquantū excitat feruorem deuotionis. Et si addita vtra aqua non benedicta benedicta, tota erit benedicta. Thom. 3. sentent. d. 77. a. 8. ad 3. si tamē minor sit que additur. ex Tho. 4. sentent. d. 1. q. 2. c. 1. 6. in cor. Quidam vero indignantē dicunt, siue maior, siue minor sit, quia hæc transmutatio naturalis virtute non fit, sed ex ordinatione ecclesie, vel approbatione, secundum Pet. de pa. Vide c. quod in dubiis. de cō-

secrat. eccle. & alt. Idem de oleo consecrato dicas, quando non cōsecratum apponitur, secundū Panor. in d. cap. quod in dubiis. non autem fide de vino addito sanguini Christi, quia non sit sanguis. Thom. 3. sentent. d. 77. a. 8. ad 2. Nam aqua, vel alius liquor additus sanguini in calice, siue conuertitur in sanguinem, nec contra siue fuerit in parua, siue in magna quantitate. Poterit tamē conuerti in vinum vitæ specierum vini ibi existentium, habentium modum agendi substantie. Si autem tantus liquor poneretur, quod non remaneret accidentia illa prima eadem numero desineret ibi esse sanguis Christi, non per corruptionem sanguinis, qui incorruptibilis est, sed accidentium. Non ideo est simile, sicut in aliis. Nā aqua benedicta remanet aqua, & oleū cōsecratum remanet oleum: sed vinum consecratum non remanet vinum. Hæc ex S. Thom. in sententia.

3 Si excommunicatus aquam benediceret, vel suspensus, esset irregularis: quia benedictio aquæ est certi ordinis, secundum Ino. c. de excess. priu. non autem sic de benedictione mensa.

4 Aqua benedicta non ordinatur directē ad præstandum remediū, sed contra demones, & contra omne impedimentū sacramentorū. Tho. 3. parte. q. 65. a. 1. ad 6. & 4. sentent. d. 1. q. 2. ad septimum.

ARBITER.

1 **A**rbitrer, & arbitrator, inter se differunt. Nam Arbitrer, vt dicit Inno. in c. quinta. aliis de iureiur. est ille, qui vt iudex eligitur, vt seruat in iuris ordine in substantialibus, procedat. ff. de arb. l. 1. Arbitrator autē eligitur,

vt Inno. ibidem dicit, vt aliquid existimet, vel quod sibi videtur de aliqua re dicat, & sipe ordine iudicario ea arbitretur. In Isti. de emp. §. pretium.

2 Tales possunt eligi, secundum Tho. secundam secundam. q. 67. a. 1. ad 2. quoniam non sint superiores aliis, quia homines propria sponte possunt se alicui iudicio subicere, cum compromittunt in aliquos arbitros. Et inde est, quod necesse est arbitrium aliqua pena vallari, quia cum ipsi non sint superiores, non habent potestatem coercendi.

3 Arbitr ab arbitratorum digno scitur, ex modo compromittendi, quia vel compromittit vt arbitretur seruato ordine iuris in substantia, & sic est arbiter: vel vt dicat quid sibi videtur, sine alio iuris ordine, & tunc est arbitrator. infra. l. iudex. §. 27.

4 Anto. de Butri. in d. cap. quintaualis. distinguendo de his arbitratoribus, & in summa quinque colliguntur: quoniam quidam sunt iudices ordinarii, quidam ordinarii, & arbitri simul, quidam arbitratores, quidam arbitri iuris, quidam arbitri.

5 A sententia arbitri iuris, potest fieri appellatio, non a sententia arbitri compromissarii. 2. q. 3. ca. 1. iudicibus. Et rationem asserit, Thom. secunda secundam. q. 69. a. 3. ad 3. quia leuis videtur, vt quis non permaneat in eo, quod semel approbatur, ideo rationabiliter denegatur subsidium appellationsi a iudicibus arbitrariis, qui non habent auctoritatem, nisi ex consensu litigantium. Non sic autem a sententia arbitri iuris, cuius potestatem ex consensu eligentium non est, sed principis auctoritate. ideo contra huius gra-

uam lex appellacionis subsidium tribuit supra. Appellatio. §. 18.

6 Quae sit differentia inter arbitrium, & arbitratorum, quoniam in multis differunt, vide Panor. in d. c. quintaualis. & Si. libi. §. 2.

7 Si appareat euidenter dictum arbitri iniquitatem peccati continere, secundum Hostien. ordinarius ex officio suo hoc emendari faciet. de arbit. c. 2. & hoc si infra decem dies pars laesa petierit in d. cap. 2.

8 Iurans stare sententiae arbitratorum, in conscientia potest reduci ad arbitrium boni viri, secundum Panor. in d. c. quintaualis. Si arbitrationem est iniquam, ita vt deceptio interuenierit ex proposito, & hoc respectu cuiusque laesionis, potest peti reductio, non obstante quocunque pacto, quia dolus futurus, non potest nec expressus, nec sibi generalitate verborum tacito renūciari. ff. de pact. l. si vnus. §. illud nulla. & hoc sequuntur communiter doc. Et dicitur dolus ex proposito, quando scienter per fraudem, gratiam, seu odium, grauat partem alteram. Si autem laesio interuenit sine dolo, vel laesio est modica, vel non: si modica, non potest peti reductio. ff. de arbit. l. si de meis. §. recepisse.

Si renuntiatio non interuenit, vt in c. nisi essent. de praeb. Vbi secundum quod no. Pa. Arbitrator solum pro bono patris potest tollere de iure vnus, & dare alteri, licet clarissime excreat: & hoc potest non solum in casu dubio, sed etiam certo, ex quo pro bono patris facit. Si vero laesio non est modica, tunc vel est magna, vel maxima, & enormis: si primo modo potest reduci

nisi

nisi interuenierit renuntiatio, vt scilicet possit dare vni, & tollere alteri: renuntiatio enim haec aliquid operatur, vt in cap. si papa. de priuileg. 1. 6. Si autem sit maxima, & enormis, in hoc casu poterit reduci, quia in dubio videtur excepta ar. ff. de his qui in frau. cred. l. omnes. §. Lucius. Et ratio est, quia non fecit scilicet bonus vir facere debeat, ideo est quo maxima laesio non fuit expressa, non debet trahi vltra intentionem agentis, vt sentit Bal. in l. p. c. de arbit. & Arro. in d. c. quintaualis, & magna quantitas dicitur respectu personarum, & causarum. Si in commissione fuisse dictum, quod possit facere aliter, balse, in totum, vel in partem, de iure vnus dare alteri, tunc dicerem quod non possit, dolo non interueniente, nisi praedictae commissioni additum fuerit hoc verbum restrictiuum, videlicet, aliter, & balse, prout huius videbitur, & placuerit, quia haec verba important arbitrium boni viri. ff. de fideicom. l. Thais. §. sorore sua.

9 Arbitr sententiam in ecclesia ferre non potest, sicut nec iudex, & lata non tenet. de immu. ecclesiasticis. cap. deest. in 6. Secus est in arbitratorum.

10 Arbitr esse non potest, qui est excommunicatus, sicut nec iudex. in cap. ad probandum. de re. iu. similiter nec arbitrator, secundum vtiorem opinionem, quam sequitur Ioan. An. in regula, dolo. de reg. in 6. & Pa. quia non potest dici bonus vir, ex quo in excommunicatione perseuerat.

11 Arbitr non potest esse monachus, sine vtilitate monasterii, & abbate imperante. ar. in cap. 2. de postula. sed arbitrator potest

esse ex sola abbatis licentia, quod placet Panor.

12 Arbitr, & arbitrator, non potest esse laicus solus, secundum Panor. in c. contingit. de arbit. in rebus spiritualibus, quia tunc dicit, quod laici non debent tractare negotia ecclesiastica, & locum praeferunt generaliter, & nullus praeferat Papam potest committere causam spiritualium laicorum: ex glossa in d. cap. contingit.

13 Compromitti potest in causa spirituali, auctoritate superioris, in clericum, & laicum. ea per tuas. de arbi. & prohibetur laico arbitrari in causa spirituali propter honestatem, secundum Pa. in d. cap. per tuas. non tamen per Episcopum causa spiritualis potest delegari clerico, & laico, tunc dicit Ioan. An. in d. c. per tuas. arbitrium de re spirituali non est actus spiritualis, ideo in clericum, & laicum compromitti potest. Iudicare vero in causa spirituali, est quod spirituale, vt in cap. quanto. de iudic. cuius iuris spiritualis laicus non est capax, etiam cum clerico associatus. vt in cap. massana. de elec.

14 In rebus temporalibus compromittere possunt clerici in laicos, secundum Innoc. in d. cap. contingit. & facit ad hoc. cap. dilecti. de arbi.

15 Laicus etiam potest esse assessor iudicis ecclesiastici, vt communiter tenent doc.

16 Quoniam iudex, vel arbiter cum bona conscientia non possunt tollere vni, & dare alteri, quia tenent reddere vnicuique quod suum est, hoc tamen possunt arbitratores, quia eliguntur ad componendum inter partes, & tanquam boni viri, dummodo enormiter non laedant, secundum Panor.

normit.in d.cap. quinquauallis. vt supra diſum. c. ſ. 8.

- 17 Arbitr perlicitis pertranſire tempus, tenetur partibus. Facit quòd not. l. ſin. C. de contrahen. empt. intelligi ſi ex dolo, vel lata culpa hoc facit, aliàs non niſi ſe obruliffet, quia tunc etiam de leui tenetur. Et multò magis tenetur ad reſtitutionē, ſi ex dolo, vel lata culpa, iniuſtam ſententiam protulit: & etiam ex leui, ſi ſe obrulit: egit enim ſcienter cõtra iuſtitiam, proximum damnificans.
- 18 Si duo arbitri non concordat, compelluntur per iudicem eligere tertium. cap. ſpeciali. de arbitri. non autem ſic de arbitratoribus, vt conſuluerunt quidam ſapientes, quos reſert Bald. & Pa. in d. c. quinquauallis. recitat.
- 19 Arbitr ex quo ſemel pronuntiauit ſuper toto, ſeruando formam compromiſſi, non poteſt mutare ſententiam ſuam, ſecundum Pan. vbi ſupra, ſiue bene, ſiue male pronuntiauerit. Fictus eſt enim officio ſuo. l. diem. ff. de arbi. Idem videtur docto. concludere de arbitratore, licet ſint opinionones circa hoc.
- 20 De conditionibus arbitratorum & differentia inter iudicia & arbitria, relinquo caudicis conſiderare, tamen vide Tab. ibi. ſ. 13. & 15. multa alia ponunt ſummiſſe, quæ ad negotium animæ non pertinent. De his omnibus qui vult plenus informari, videat Pan. in d. cap. quinquauallis. peccant tamen arbitri, & arbitratores, ſi dolose, & contra ſcientiam iuſtum non iudicant, & non ſeruant æquitatem, vt ſciunt. Etiam tenentur parti leſe in conſcientia, quia contra æquitatē, vel iuſtitiam eam læ-

ferunt: fecus ſi rationaliter pro bono pacis partium.

ARCHIDIACONVS.

1 Archidiaconus, quaſi princeps miniſterij, omnia, quæ ad miniſterium pertinent, ipſe tradit, ſicut cæreum, & vrceum acolyto, ſecundum Tho. 4. ſent. d. 25. a. ad 3.

2 Quauis Archidiaconus de iure multa poſit, tamen quia conſtitutiones, & conſuetudines in diuerſis locis in officiis ſunt, ſecundum Inn. in c. 1. de offi. archi. & in c. cum olim. de cõſuet. ideo in officio ſuo faciet, ſecundum quòd cõſuetudo præſcripta ſue eccleſiæ habet: vbi autem nõ eſt cõſuetudo, vel ſtatutum, locum habet. e. tituli. de offi. archi. ſecundum Inno. Et ſic poſt episcopum, eſt vicarius in omnibus, & habet curā in clero, tam in vrbe, quàm in parochiis habitantium: & debet de tertio in tertium annum, ſi Episcopopus nõ poteſt, viſitare, vt in d. c. 1. debet auſcultare Euagelium, Epistolam, & Reſpoſiora, quæ nullus debet cantare, niſi prius auſcultatus, & iuſſus ab eo, cæreſerariõsque ordinare. eo. tit. c. 2. Et niſi pro poſe provideat, tenetur ſi quid ex ſua negligẽtia, vel alterius fraude, de rebus eccleſiæ perit. in d. c. 2. Clericos ad ordines ſacros promouẽs, illius intereſt examinare. cap. ad hoc. eod. tit. Abbatēs, & Abbatiffas in ſede collocat. c. ad noſtram. eo. tit.

3 Interrogante Episcopopo dum præſentantur ordinandi, ſcis hoſ eſſe dignos? Si reſpondeat Archidiaconus, ſcio, quantum humana, &c. & ordinandi ſunt præſentati à probis hominibus, & ipſe neſcit quid mali, vel impedimenti, non peccat, ſecundum Inno.

Inno. in cap. vnico. de ſeru. in ordi. fa. ar. de præſumpt. c. dudum. Si verò ſcit aliquod de eo malũ, quod eſt ſecretum, debet obtinere à prelato, vt eo abſente faciat ordinationes, quòd ſi ſine ſcandalo non poteſt, non peccat ſic reſpondendo: quia dicit vt miniſter tantum eccleſiæ; quæ de occultis nihil ſcit: aliter tacendo crimen publicare illius. Si verò tale crimen eſſet publicum, mor taliter peccaret ſic dicendo. 22. q. 2. c. primum. Si tamen illud crimen mortale eſſet, ſcetus ſi venia le. vt. ſ. criminis. 25. d.

- 4 Archidiaconus licet de iure multa poſit, tamen vt dictũ eſt, ſtabitur conſuetudini præſcriptæ, vt ſupra. ſ. 2.
- 5 Archidiaconus, qui præſentauit aliquem ordinandum ſine titulo, & non habet vnde viuat, tenetur ei provideere, vt dicit gloſ. in dicto cap. ad hoc. aliter tenetur Episcopopus, qui eum ordinauit, quia debuit videre quis, à quo, & ad quem titulum præſentaretur. de æta. & qualita. ordi. c. acceptimus. ne cõtingat eum mendicare in opprobriũ ordinis clericaliſ. Si autem fecit eum ordinari ad titulum ſui patrimonij, quem non habere ſciebat, vel nõ ſufficiens, ageat primò contra Archidiaconum, qui fuit in dolo: ſecundò contra episcopopum, qui fuit in culpa. Quòd ſi ordinandus mentitus eſt, dicens ſe patrimonium habere, eſt impunitus: & hoc placet Hoſtien. ſi ſolus eſt in dolo. Qui verò ad titulum ſue paupertatis ſe ordinari fecit, & promoueri, illam ſequatur, vt mendicantes. infra, Beneficium. ſ. 11.
- 6 Archidiaconus peccat, ſi eſt negligẽs in examinando, ſiigno-

rantes, & non idoneos admittit, vel ex amicitia, vel munere, vel humano reſpectu. infra, Simonia. ſ. 32. ordo. ſ. 1.

7 Archidiaconus non tenetur ſe facere promoueri in ſacerdotũ, ſed fatiſ eſt, quòd ſi dicitur, vt in c. de æta. & qual. or.

8 Archidiaconus Bononiens. vt not. Abb. in c. de off. or. in gloſ. ſin. gloſ. ſingulariſ. ex priuilegio abſoluit excommunicatos in ſtu dio Bonon. commorantes, & ibi delinquentes propter violentam manum iniectionem in clericũ, & hoc ſequitur Ioan. And.

9 Archidiaconus Bonon. cõſert gradu doctoratus ex priuilegio Honorij tertij, vt dicit gl. in cle. 2. ver. ſuſpenſum. de magiſtris. Præſente episcopopo in diœceſi nõ poteſt Archidiaconus literas cõmendatitias dare promouendis ad ordines, vt in capit. ſignificati. de offi. Archi. Secus ſi eſt abſente Episcopopo, & neceſſitas, vel vilitas ordinandorum ſuadeat, quia episcopopo abſente, eius vice ſupplet. c. 1. eo. tit.

ARCHIEPISCOPVS.

1 Archiepiſcopus, eſt iudex ordinarius omnium episcopoporum ſue prouincie, de comuni iure, ſecundũ Pa. in c. paſſoralis, de offi. ordi. & ſufficit, q̄ habeat decẽ Episcopos ſub ſe, vt in c. ſcirote. ſ. q. 3. licet nõ ſit neceſſariũ.

2 Archiepiſcopus poteſt cognoscere de crimine Episcopoporum, & eos punire, vt in cap. ſacro. de ſententia ex cõ. non tamen poteſt eos deponere: hoc enim ſoli Papæ ſeruatur. vt in c. 2. de tranſact.

3 Ad Archiepiſcopum pertinet tollere malam cõſuetudinem de ſua prouincia, & cõtra illam obſeruantem, excommunicationem fulminare, ſecundum Inno. quem ſequit

sequitur Panor. in c. ex frequentibus. de instit.

4 Archiepiscopus suā provinciam visitare potest, quāvis ei iurisdictione non sit negligentes, & iterare visitationem, & procuratio nec recipere, non oblatio cōtraria cōsuetudine; & dum visitat susfraganeorum suorum confessione recipere, absolvere penitentiam; & eis iniungere, & alius committere. de cen. lib. 6. c. perpetuo.

5 Archiepiscopus non potest tollere consuetudines ecclesiarum suae provinciae in diuini officii, quae sunt rationabiles, etiam quod deuenit a consuetudine ecclesiae Metropolitanae. ar. in cap. de trina. de cond. 4. & secundum Pa.

6 Archiepiscopus negligentiam Episcopi supplet in his, quae facere debet. Pan. in d. c. ex frequentibus. non autē in delictis, nisi delicta sint notoria, secundum limitant. do. & Pa. in d. c. ex frequen.

7 Archiepiscopus potest celebrare concilium in requisito primatē. c. si quis Episcopus vacans. di. fin. 82. In multis casibus Archiepiscopus in subditos Episcopi ordinarij habet iurisdictionem, qui casus ponuntur in cap. pastoralis. de off. ordi. & Sil. ponit. vide si placet ibi. q. 4.

ARCHIPRESBYTER.

1 Archiepiscopus Civitatis, vt habetur de offic. archiepiscopi. c. officium. debet quando praefat deest, officium vice eius inchoare, benedictiones presbyterales in ecclesia dare, missam quando voluerit cantare, vel committere, cui voluerit, praecipere ministris, quando Episcopus vult missam cantare, vt praeparant se, qualiter ad missam procedant. Debet etiam praecipere custodi, ne eucharistia

pro infirmis desit: prouideri ne infirmi sine sacramentis moriantur: confessiones forensium cum aliis sacerdotibus recipere. hac ibi. Et si quis ex eius negligentia sine confessione moriatur, reus erit animae illius. c. si presbyter. 26. q. 6. & negligentia in huiusmodi quandoque mortalis, quandoque venialis est, vt in ver. Negligentia. dicitur.

2 Archiepiscopus ruralis ad quid teneatur, vide cap. fin. de offic. archiepiscopi.

3 Archiepiscopus Civitatis potest omnes de episcopatu possit absolvere, non tamen a reuerentia, sine speciali licentia Episcopi, secundum Io. an. in c. si Episcopus. de pen. & re. li. 6. non tamen sine Archiepiscopo ruralis potest absolvere omnes de episcopatu, quia solum praestit plebi. Et quantum ad maiora, nihil debet facere sine relatione ad Episcopus, in d. cap. fina. Potest tamen omnes pertinentes ad ecclesias, existentes sub suo plebanatu, absolvere. quod patet per d. c. fi.

ARGUMENTALIO.

Argumentatio non solum apud Logicos, sed etiam apud Canonistas reperitur. Et prima est ab etymologia nominis, vt in capitulo. placuit. l. i. & 16. q. 1. Secunda est a toto ad partem affirmatiue, vt si prohibetur furtum, ergo & rapina. 14. q. 5. c. p. male est. Tertia a minori ad maius affirmatiue, vt in capitulo. si in laicis. 38. d. Quarta a maiori ad minus negatiue, 31. q. 5. c. si Paulus. Quinta ad auctoritatem, 32. q. 1. c. dixit dominus. Sexta a simili, vt in c. tralato. de consi. Septima a contrario, vt in c. sciendum. 8. q. 1. vt si repugnare fidei est graue peccatum, ergo obedire est magnum merit

meritum. Octaua a communiter accidentibus, in cap. cum contingat. de iureiur. ibi Pa. Non a paritate, in gratis fauorabilibus. c. ad aures. de rescri. Pa. Decima a sufficienti partium diuisione, vt no. in c. quarto. de iureiur. Vnde cima ab ordine iure. Vnde c. quoridam. de elec. li. 6. Duodecima ab absurdo vitando, in c. in Genesi. de elec. & ibi Ab. Tertia decima a significatione recti sermonis, in cap. ex literis. de spon. Quarta decima de tempore ad tempus. ff. de re milit. In omni. s. barbaris. Quinta decima de personis ad res, & e contra. l. qui furum. ff. de sta. homi. Sexta decima de loco ad tempus. l. vinum. ff. si cer. per. alia plura reperies.

ARRA.

1 Arra per duplex R, est signum siue securitas emptionis, vel venditionis, vel futuri matrimonij, quibus aduentibus, non amplius dicitur arra, sed pretium, vel donum. De arra realis emptionis, vel venditionis, habetur ff. de contrahen. empt. l. quod saepe. in princ.

2 Arra data nomine arrae, & pro parte pagamentis, in cōtrahendo emptionis, & venditionis, a tali contractu recedere non licet: quia cum pars pretij sit soluta, res non est integra. C. quando liad emp. d. l. vnica. Si vero data sit tantum nomine arrae, ille qui dedit, perdet arram, si per eum fiat, quod contractus non sequatur. Quod si per eum qui recipit arra stat, rector arrae in duplum restituet. Insti. de emp. & vend. s. in his.

3 Arra, quae ad matrimonium pertinet, vt annulus, pecunia, vel aliud datum sponsae, quorū datio subarratio vocatur, praetermissi si per annuli immissemus fiat, vel

quod dicitur de sponsatio, & praesumitur matrimonium, nisi probetur in contrarium. Vel esset contraria consuetudo, vel aetas repugnaret. vt no. in cap. tuz. de spon. impub. Si vero hac a parentibus facta, sola sponsalia praesumuntur, vt ibi dicit gl. p. modum tamē quo sponsalia a parentibus cōtrahi possunt, vt f. sponsalia. s. 3. & 6.

4 Arra sponsalicia, non secundo matrimonio sine alterius culpa, simpliciter debet restituere, quia alter religionem ineratit, vel est defensor, vel reprobatus est impedimentum, & huiusmodi. Si vero non est secutum propter culpam dantis, ipse, qui dedit, perdet. Si propter culpam recipientis, recipientis soluet eam in duplum. C. de spon. l. arris. In conscientia tamē secundum aliquos non tenetur, nisi fuerit facta condemnatio quod potest colligi ex no. per gl. in c. fratemitas. 2. q. 2. infra, p. na. s. l. sponsalia. s. 10.

ARREPTITII.

Arreptitij facile discernuntur ab his, qui proprie rapiuntur, vt sunt prophetae: quia in rapto prophetarum nulla inordinatio contingit, sicut in arreptitiis, & furiosis. Tho. secunda secunde. q. 173. a. 3.

ARROGANTIA.

Arrogantia, qua sibi quis, quod supra se est tribuit, siue illud ad scientiam, potentiam, & auctoritatem, vel bonam voluntatē pertineat, peccatum est, quia cōtra rectam rationem: sed mortale non est, nisi id quod sibi usurpat, sit contra Deum reuerentiam, aut contra proximum, vt tyranni faciunt, vel finis vlcimus in huiusmodi elatione ponatur, vt de ambitione supra dictū est, vel ceteri despiciantur, sicut pharisaeus,

risus, qui dicebat, nō sum sicut ceteri, &c.

2. Est etiam frequēter venialis, quando proximo non sit notabile præiudicium, neque Deo magna iruerentia.
3. Neque leue peccatum, se meliorem quam sit existimare, est, quoniam superbia species dicitur. Hæc secundum Cate. ibi. infra. Superbia. §. 2.

4. Arrogantia nō est idem quod ignorantia, sed sapius eam efficit. Tho. secunda secundæ. q. 172. ar. 1. ad 2. Vnde arrogas, quod docet, humiliter inferre nescit. d. 46. ca. pitul. §. 1.

ARROGATIO, suprâ adproprio. p. 20.

A R S .

1. **A**rtē magicam, quæ sub se continet necromantiam, auguriam, & sortem, licet appetere scire, & formæ propter sine boni appetitur, vt ad destruendum, & bono modo acquiratur, & conueniat personæ, & nō prohibeatur, & nō sit periculū alicuius mali, vel maioris boni impedimentum. Cum his conditionibus liceret non solum appetere, sed etiam addicere, quia scire absolutè bonum est. Sed quia hæc artes non sunt scientiæ, sed demonum fallaciæ, ideo earum usus est prohibitus, vt Aug. 4. li. confes. constituitur, & Tho. secunda secundæ. q. 96. ar. 1. & 10. 22. prohibuit sub pena excommunicationis. Ideo etiam videntes, & addicentes ad hoc vt yanant, mortaliter peccant.

2. Imagines, quæ astronomiæ, & quibusdam nominantur, ex demonum operatione habent efficaciam, cuius signū est, quod necesse est eis inscribi quosdā characteres, qui naturaliter ad nihil

operantur. Non enim figura est naturalis operationis principii. In quibusdam imaginibus, vt in necromantiis, sunt inuocationes expressæ, ad expressa pacta cū demonibus inita. in aliis sunt tacita pacta per figurarum, seu characterum quædā signa, ideo huiusmodi artes sunt penitus reprobandæ, secundum Tho. ibi. a. 2. ad 2. infra. Superstitio. §. 3.

3. Ars si qua est, faciēs ea quibus homines non nisi ad peccatum vti possunt, non est licita; & talia faciēs, vel vendentes, peccat, quia occasione alius peccandi præbent. e. si culpa. de in. i. & d. dato. vt si quis idola fabricaret, candelabra ad idolatriam, vel aliqua alia pertinentia ad ritum luæorū simili ratione, vel ad vsuram, & simoniam, secundū Ray. ad surta, ad artem magicam, & similia, secundum Tho. secunda secundæ. q. 169. ar. 2. ad 4. tales mortaliter peccarent.

4. Ars quæ facit aliqua, quibus homines ad bonum, & ad malū vti possunt, non est prohibita, vt ars faciendi arma, chartas, scacos, fucos, & similia, & faciēs talia non ad malum vsus, & vendentes similitur, nō peccant mortaliter. Si autem scirent, quod ille cui vendūt, vult vti ad mortale peccatum, vt ad bellum iniustum, ad incantationes, peccaret mortaliter vendendo, dantes auxilium, & cooperantes ad peccatum mortale, vt dicit Cate. secunda secundæ. q. 6. suprâ. melius tamen facerent tales, si aliam artem possent inuenire. Si tamen talis ars esset prohibita, vel per principes, vel per Papam, non liceret ea vti, neq; vendere huiusmodi artificia ob prohibitionem.

5. Qui vendunt huiusmodi prohibita,

libita, vt puta idolum, an teneatur restituere, vel dare pauperibus lucrums die secundū Ar. flo. quod non de præcepto: quauis Panor. in c. multa. lunt. ne c. e. vel mon. dicit quod sic. infra. Restitutio. §. 19.

6. Vtentes ballistis contra Christianos, intellige in bello iniusto, secundum glo. in c. vno. de lagitarijs. mortaliter peccant, & debent excommunicari. Sed hodie canon iste pro nihilo est, secundum Cate. in summa, ver. fagitarij: dum quilibet bellū suū, vt iustum habet.

7. Ars histrionum, & instrumentorum musicalium, si fiat debito modo, & a personis, quibus nō prohibetur, & temporibus debitis, non per turpia verba, & dare eis etiam aliquid, non est illicitum. Adulatio. §. 47. Histrion. §. 1. & secundo.

8. Ars mercatoria non est licita, quando mercatores inter se conueniunt, vt alios non intruant, aut non vendant nisi certo modo, causa fraudis, secundum Panor. post Inno. de appell. in fi. c. significat. fecus si ex priuilegio, vel ex consuetudine hoc facerēt, vel propter aliquam causam licitam, nō autem propter causam illicitam, etiam si iuramento firmasset. Mercantia per totum, Monopolium. per totum.

9. Artes in quibus periculum vitæ propriæ, vel alienæ imminet, vt in pluribus vel frequenter, si curat transuentū super choras, ars tornameutorum (quæ est prohibita. de torne. c. 1.) non possunt sine mortali peccato exerceri, quia exponere se, vel alios, periculo mortis, nisi pro honore Dei, vel salute animæ, &c. mortale est: neque ars faciētū

fucos, quibus mulieres faciem pingunt, illicita est, cum & mulier sine peccato se ornare queat, vt dicit 1. hom. secunda secundæ. quæst. 119. Ideo male faciēt hī, qui talibus negant absolutionē;

A S S A S I N V S .

1. **A**ssasini erant quidam homines infideles, qui de facili inuocabatur ad occidendū Christianos, & cōtra, non eos, sed inducentes, est lata excommunicatio. in 6. de homi. c. pro humani, & bona istorum sunt capientia, si sunt bona temporalia, & sit declaratum per sententiam iudicis illos esse infanos, vel deductores, si sit mandatos talium, secundum Ioann. and. in die. capit. pro humani. infra. Excommunicatio. §. 77.

2. Vnū notabile hic accipe, quod quando iura dicunt pœnam imponi ipso iure, vel ipso facto, debent intelligi, quomodo sit eadem sententia declaratoria, per quam declaratum sit, fuisse commissum id, propter quod veniendū imponenda talis pœna, aliās illa esse dū non fortiteretur, & executionem. Et hoc etiam tenet Innocen. in l. si quis maior. C. de transact. etiam quod tale sit ita notoriū, quod non possit aliqua tergiversatione celari, & adhuc talis sententia declaratoria requiritur, quauis Pa. in c. eum non ab homine. de iudi. teneatur contrarium. Voluit etiam Pa. in c. canonum. de constit. quod quado bona alicuius sunt ipso iure confiscata, quod talis cum bona conscientia non possit illa retinere, quia statim sunt sicut acquiri sicut, & hoc etiam reprehenditur, infra. hæreticus. §. 5. Si tamē textus diceret, ipso iure sit priuatus & quod non requiratur alia sen-

reña declaratoria, sicut fecit Paulus. 2. in extranea. ambitiose. fecus esset. Et quando dicitur quod pena iuris requirit sententiam declaratoriam, intelligitur de pena, quae actum hominis quantum ad executionem requirit, vt priuatio bonorum, non de pena, quae hoc non requirit, vt excommunicatio. Ad hoc quod quis inuoluatur predicta sententia excommunicationis, oportet quod actu interficiat per alia finis aliquem Christianum, vel mandet hoc fieri, vel patenter receptet, vel defendat, vel occultet.

ASTROLOGIA.

Astrologia vna est de septem Artibus liberalibus, & est vera scientia, neque de se mala, aut prohibita, secundum Panor. in e. ex timore. de forri. Vnde & iura premiant has scientias exercentes. l. i. ff. de var. & extraordi. cogniti. Peccant tamen quandoque homines circa eam. Et primo si ea, quae sunt fidei Christianae, habeantur tanquam euis celestibus subiecta. Secundo, si de futuris contingentibus certum fiat iudicium. Tertio, si actus humani necessarii celestibus causis subiecti esse credantur. Hoc enim esset tollere liberum arbitrium. Ex quodlibet horum trium, ex suo genere mortale peccatum est: secundum Caie. ibi, quia haec tollunt fidem, liberum arbitrium, & gratiam diuinam, legemque, & totam Christianorum vitam.

Si quis dicat corpora caelestia, & constellationes inclinare homines quandoque ad vitia, quandoque ad virtutes, non errat, dum modo non credit homines cogi, quia voluntas, quae est principium humanarum operationum, non

subiicitur loco, vt S. Tho. in pluribus locis dicit.

Judicare etiam de infirmitatibus, sanitatibus, pluuijs, & alijs, quae ex caelesti influenza procedere possunt, bonis Astrologis permittitur, quibus saepe errent, quia veram Astrologiam non habent. His etiam Caie. in summa ibi consentit, & Tho. 1. q. 115. a. 4. ad 3. Angelica, quae dicit, Astrologum potius mittere homines in errorem, intelligit de diuinatoria, & ea, quae arte daemonum habetur, de qua omnia iura per cum allegata debent intelligi, & non de ea, quae verè est scientia.

ASTVTIA.

Astutia est, per simulatas, & dolosas, & fraudulentas vias ad finem aliquem progressus. Ex S. Tho. secunda secunda. q. 55. a. 3. ideò manifestè est peccatum, prudentiae oppositum, & secundum subiectam materiam inuenitur mortale, vel veniale. Si enim nocet notabiliter proximo, inter mortalia computatur, sicut mendaciam perniciosum, si autè non nocet multum, vel nihil, vel officit, venialis erit, secundum Caie. ibi. in summa. Est & quaedam astutia bona, quae ad bonum finem ordinatur. de qua 1. Cor. 12. cum essem altus dolo vos cepi.

AVARITIA.

Avaritia secundum quod importat voluntatem accipendi, vel retinendi alienum, est peccatum mortale, nisi ex imperfectione actus, & hoc modo oppositur iustitiae. Secundum autem quod nominat inordinatum appetitum pecuniae, contrariatur liberalitati, & cõmuniter est peccatum veniale. Tamen potest esse tãtus affectus ad acquirendum, vel

vel retinendum, quod esset mortale, vt si quis propter hoc poneret ea, quae pertinent ad salutem animae, non curans transgredi præcepta Dei, & ecclesiae, & huiusmodi. Ex suo tamè genere, mortale non est. Ex Caie. ibi & Tho. secunda secunda. q. 34. ar. 1. 4. & q. 118. ar. 4.

In auaritia mortaliter peccatur, furando rem alicuius importantiae, vel si esset parue importantiae, tamen magnam iniuriam credere per hoc facere domino reuiv. 7. Furtum. §. 1. Secundo, per rapinam, ex qua sequitur magna proximi iniuria vel damnum. Tertio, si alienum retinet inuito domino, & postea restituere, & totiens peccat, quotiens deliberat nõ restituere. ar. in c. saepe. de restit. spo. 7. restitutio. §. 1. Quarto, quando nõ facit elemosinam in casu, quo tenetur. 7. elemosina. §. 2. Quinto, quando iniusto modo, vt per vfuram, simoniam, metreticum, &c. vel per modum quod est mortale peccatum lucratur, etiam si quod acquirat sit minime quantitatis. Sexto, appetente alieni vt supra, voluntate de liberata. Nota regula, quod quãdo quis ita appetit diuitias, vel rem aliam, taliter, quod pro illa esset paratus facere peccatum vnum mortale, tunc mortaliter peccat, si autem nullo modo vellet Deum mortaliter offendere, talis appetitus est venialis.

3 Auaritia est vitium capitale, secundum quod multa vitia ordinantur ad habendas diuitias, secundum S. Tho. 2. 2. q. 22. a. 3. cuius species sunt nouè, vt ponit Philosophus 4. Ethic. & Tho. secunda secunda. q. 118. ar. vlt.

4 Auaritia filia secundum Greg. 13. mor. sunt septem, videlicet,

proditio, fraus, fallacia, peritrium, inquietudo, violentia, & obduratio contra misericordiam. Quando haec sunt peccata mortalia, vnde in suis ritualibus, vel per ea quae supra dicta sunt iudica. Sub istis secundum Iudic. cõtinetur mædium, appetitus turpis lucri, rapacitas, & inhumanitas. Plura tamen alia ex hoc peccata oriuntur.

AVDACIA.

Vdaecia est passio existens abiectione in irascibili, quae secundum translationem, & vsum hominum, significat vitium virtutis fortitudinis oppositum per excessum, secundum Tho. secunda secunda. q. 128. Si talis excessus esset tantus, quod quis paratus esset facere contra præcepta (vt supra de auaritia dictum est) esset peccatum mortale. alius, & cõmuniter est veniale. Et si effectus mortale faciat, vt si per audaciam quis assumeret ea ardua, quae sibi totaliter sunt improporionata, exponendo se periculo magno, &c. mortaliter ageret. Exponere enim se vel alium periculo magno, vt est peccatum mortale, quo nihil magis peccatum mortale est.

AVGVRIUM.

1 Augurium, aruspicum, & aruspicum, inter superstitiosas diuinationes computata, Christianae religioni opponitur, quibus idolatrae vtebantur, & forte adhuc aliqui vtebantur.

2 Augures dicuntur, qui diuant a vocibus auium, seu aliorum animalium: aruspices, qui ex inspectione sing expressa demonum inuocatione: aruspices, qui diuant cum expressa demonum inuocatione per figuras, vel signa, quae rebus inanè

matris apparent, in visceribus animi malum immolatorum in aris dæmonum, secundum Thom. secundam secundam. quæst. 95. ar. 3. Huiusmodi diuinationes si fiant cum pacto tacito, vel expresso cum dæmone, ut cõmunitur fit, sunt peccatum mortale, & non licet vti tali arte. vt 5. Ars. 5.1. Si autem hæc fieret sine superfluitate, sed secundum quandam animalium naturam, vt quia cantus mercurij notat trimesitatem, similiter apparitio delphinorum in mari, nõ esset peccati, quia secundum naturales effectus diuinant de futuris, sine pacto cum dæmone, & superfluitate, sed merè ex naturalibus, vel ex longa experientia. Sed quando hæc fiunt cum quibusdam obseruantijs, quæ ad talem effectum nullum habent virtutem, potest aduerti, quòd sunt peccatum mortale: vel quando homo nimis eis credit, vel nimis timet putans se cogi ad opera, vel hæc pro lege suorum operum accipit, secundum Caiet. ibi, & Thom. vbi supra. Tales enim augurij ferentes, ab ecclesijs ferendi separandi, in can. augurij, 26. q. 5. Nullus autem separatur ab ecclesia, nisi propter mortaliter peccantem. infra, Superfluitio pro totum. Sors. per totum. Aruspex ab ara dicitur, hoc est, ad victimis in ara cõspiciendis.

AVSTERITAS.

Avsteritas quandoq; accipitur pro virtute temperantia, quandoq; pro vitio. Quando quis in austeritate excedit modum, vel erga seipsum, vel alios, tunc vitium esse non potest, quia modus excedit.

2 Qui enim excedit in austeritate sibi, & alijs, taliter vt natu-

ra non possit conseruari, vel vt propter hoc notabilem incurrat infirmitatem sciētē, mortaliter peccat: agit enim contra charitatem. Secus quando arbitraretur posse hoc facere, & facit propter bonum finem, licet decipiatur. Secundo peccat prælatus, subditus cõ austeritate imperans. 46. d. c. hoc hæbet. & contra hos clamat propheta dicens, Et cum austeritate imperabatis illis, Tertio quando sunt austeri in dispensando, & recipiendõ misericordiam: quia si Deus benignus est, vt quod sacerdos austerus vult apparere? 6. quæst. 7. c. alligant. Austeritas enim immoderata, nec correctionem inducit, nec salutem. c. disoluendi. 45. d.

BALLISTA.

Ballistarum ars an liceat, supra, Ars. 5. 6. & quomodo prohibetur, ibi.

BALNEVM.

Balnea intrare pro voluptate non honesta, & pro luxuria, nunquam licet, quia peccatum est mortale, vel veniale. Pro necessitate autem semper est licitum, etiam diebus festis. in can. peruenit. de consec. d. 3. Clericis etiam est permittit pro necessitate. in c. omnis. iij. 24. q. 1.

2 Religiosis etiã Aug. in regula cõcedit pro necessitate. Nõ licet intrare intrare balnea cum mulieribus. in can. non oportet. 81. d. & hoc propter periculum concupiscentia: cũ propria autē muliere, sine aliorum scandalo non credo prohibitionē tenere, quia cessat ratio peccati. Et dicit ibi glos. q. si vir cũ muliere extranea ingreditur, priuatur donatione propter nuptias: & mulier si eum extraneo ingreditur, priuatur dote. & inter culpas. C. de re. pu. l. si. Non

BAPTISMVS.

3 Non licet Christiano balneare se cũ ludæo, quia est pœna excommunicationis in iure. 28. q. 1. c. nullus. neque clericus sub pœna depositionis: ibi in d. c. Et hoc de omni infideli intellige, secundum glo. in c. omnis. 24. q. 1.

4 An præceptum d. c. non oportet. sit obligatiu, iudicium iuxta dicta infra, Præceptum. 5. 6.

BANNVM.

Bannitus occidens, lege cõcedente, nõ luore vindictæ, sed tantum zelo iustitiæ, nõ peccat, quia est in illo casu iustitia ministris, sicut famuli prætoris: si tamen talis sit ex rationabili causa bannitus, & tale statutum si fiat, quod impune banniti possint occidi, etiã cum aliquo premio, valet, secundum Pa. de consue. c. si. in 2. glo. in fi. Tales enim sunt hostes ciuitatis. Idem die quando statutum, vel cõsuetudo dat facultatē sanguineis vindicandi mortem suorum consanguineorum, secundum Io. And. in addi. Spec. in tit. de cõsti. Intellige vt hoc faciant sicut ministri legis, & zelo iustitiæ. Secus autem quando lex non cõcedit, sed permittit non puniendo, sicut permittit meretrici: est tunc nõ licet, sine mortali occidere. Nec etiã licet prædictos bannitos extra terminos illius potestatis occidere, secundum Arch. flo. infra, Homicidium. 5. 2.

2 Bannitus iniuste aliquem, de amissis & damno secutus, ex iniusto banno satisfacere tenetur, vitia mortale, secundum Inn. in c. fi. de his quæ vi me. c. fi. Causam enim damni attulit iniuste. Bannum enim fuit occasio amissionis rerum suarum, nec metus fuit vanus, sed talis, qui poterat in constantem virum cadere.

Baptismus Ioan. baptiste non erat sacramentum, nec conferebat gratiam, sed tantum disponebat homines: & erat figura baptisimi Christi. Tho. 3. part. q. 70. art. 1. & omnes, qui fuerat baptizati baptisimo Io. tenebantur baptizari baptisimo Christi. Th. 3. part. q. 38. & 4. sentent. d. 2. q. 2. a. 2. contra magistram.

2 Baptismus, secundum Thom. 3. part. q. 66. a. 2. est ablutio corporis exterior facta sub præscripta forma verborum, adde cum intentione baptizandi, &c. hæc enim tria de substantia huius sacramenti sunt.

3 Ad baptismum cõperunt homines obligari post Christi passionē, & resurrectionē, secundum Tho. 3. part. supra, quia per baptismum configuramur passioni, & resurrectioni Christi, in quantum morimur peccato, & resurgimus ad nouitatē vitæ spiritualis.

4 Baptisimi forma est hæc, Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Aliqui addunt, amen. in cap. de bapt. & Tho. 3. part. q. 66. arti. 5. Iy ego, non est de substantia huius forme, secundum Tho. vbi supra, sed ponitur ad maiorem expressionem. Concord. Inno. in dicto c. 1. Si enim esset de substantia, Græci, qui non ponunt, non baptizarent, & tamē verè baptizant, cuius signum est, quia quando ad Romanam ecclesiam reuertuntur, nõ baptizantur de nouo: peccant tamen Latini dimittentes Iy ego, secundum Pet. de palud. quia faciunt contra ecclesie præceptum. Ad hoc est text. in c. retulerunt. de consec. dist. 4. ideò si dimittat, tenet baptismus, vt dicit gl. in cap. multi. de con. d. 4.

- 5 Hoc verbum Baptizo, est de substantia, & sine illo non esset baptisimus. S. Thom. vbi supra. & secundum decret. Alexand. loco cuius Græci dicunt baptizetur. Item lyte, est de substantia, secundum Tho. ibi, & Pet. de pa. & dicta decretalem. Si tamen loco, te, poneretur nomen proprium, vt diceo ego baptizo Petrum, Tab. dicit te credere quod valeat, quanuis peccaret, cum & Græci ponant nomen proprium, dicendo, baptizetur Petrus, &c.
- 6 Expressio personarum Trinitatis, est de substantia formæ, secundum Tho. vbi supra, quia baptisimus à sancta trinitate primò efficacia habet, & sic habet determinationem ecclesie. in capit. in Synodo Anglorum. de cons. dist. 4. Ita vt qui vnam tantum personam, vel duas nominaret, nihil efficeret, nisi hoc esset instinctu Spiritus sancti faceret, vt dicit Sanct. Tho. & vt in primitiua ecclesia factum esse legimus. Actus.
- 8 Sic enim instituit Christus, Matth. vltimo.
- 7 Baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus, &c. Hoc tenet Pet. de pa. qui dicit Ioan. glo. errasse. in cap. à quodam, de cons. d. 4. Neque etiam valet, si quis dicat, in nomine Trinitatis, nisi exprimat personas, secundum communiter doct.
- 8 Ly, amen, non est de substantia, neq; de præcepto, ita vt qui non dicit, peccet, nisi forte vbi particularis consuetudo hoc haberet, secundum Petrum de pa. ly. in, & ly. & vt dicunt quidam, sunt de substantia, quanuis loco ly & poster poni, secundum Inno. in cap. de baptisialis si dimigantur, non erit baptizatus.
- 9 Non licet mutare formam bap-

ptisimi, neq; aliorum sacramentorum, quia si non licet mutare materiam, multominus formam, quæ principalior est in sacramentis, secundum Tho. supra. intellige in his quæ sunt de essentia formæ. & nisi esset instinctu spiritus sancti. Si autem aliquid pertinet ad formam ex determinatione ecclesie, & id dimitatur, perficitor quidem sacramentum, licet peccatum incurrat.

10 Quilibet siue catholicus, siue hæreticus, vel infidelis baptizans, si seruat ea, quæ sunt de essentia formæ, & materiz huius sacramenti, & intendat facere quod facit ecclesia, siue addat, siue minuat, verè baptizat, etiam si intenderet inducere errorem, secundum Pet. de pa. vbi supra, sicut Græci vere consecrant in fermentato, & tamen errorem inducunt, dicentes non posse confici nisi in fermentato. Si tamen intenderet mutare formam ecclesie, & sic induceret errorem, nil faceret, quia nõ intenderet facere, quod facit ecclesia, secundum Thom. 4. sent. d. 6. in expositione literæ.

11 Græci baptizant sub hac forma, videlicet, Baptizetur N. in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Et tenent communiter apud doct. quod tales sunt verè baptizati. Et sic ecclesia habet, quia sic baptizati non amplius rebaptizantur, vt supra dictum est. §. 4. & si Latinus baptizaret modo Græcorum, credo quod baptismus teneret, licet mortaliter peccaret pervertendo ritum ecclesie, sicut si in fermentato consecraret. Quidam tamen dicunt quod talis non esset baptizatus, quod tamen non videtur verum, quia seruantur ea, quæ sunt de essentia huius sacramenti,

menti, quo ad formam & materiam, aliter neque Græci verè baptizarent.

- 12 Qui dicit, ego baptizo vos, quando simul plures baptizantur, propter magnam necessitatem, sicut tempore Apostolorum, efficit baptismum, nec peccat: cessante autem necessitate, peccaret, licet verè baptizaret; quia dicendo vos, nõ mutatur forma, quo ad significatum. Vos enim significat te, & te: secus quando mutaret ego, in nos, dicendo nos baptizamus, quia nihil faceret, & peccaret. Non enim ego, significat idem quod nos. Si tamen cum quis dicit nos, non intendit significare plures baptizantes, sed hoc dicit secundum consuetum modum, quo magni viri videntur obgrauatæ. Similiter dicendo baptizamus vos, ob reuerentiam personæ, intendens vnam personam, & non plures, licet peccaret, tamen efficeret sacramentum, quia non variatur significatio. Hæc fecundum Pet. de pa. d. 3. questio. i. a. 3. Secus autem esset, quando per ly nos, intelligeret plures baptizantes exprimeret, secundum eundem Pet.
- 13 Si plures simul immergerent, ita quod quilibet diceret, ego te baptizo, &c. esset baptizatus, licet peccaret non seruantes ritum ecclesie, nec essent puniendi tanquam iteratos baptismum, nisi hoc intenderet, quia eadem actio potest à pluribus exerceri. Si autem dicat, nos baptizamus te, non erit baptizatus, quia non seruetur forma, quando non remanet idem significatum, ex S. Thom. 4. sent. d. 6. questio. 2. a. 1. quol. i. ad 3. Ex hoc patet, quod Sanct. Thom. non est oppositum Petr. de pa. qui dicit, quod di-

cendo nos, efficitur baptismus quia Petrus loquitur, quando vnus baptizat. Sanct. Thom. loquitur, quòd plures baptizant. Non potest enim baptizans mutare nomina personarum dicendo, in nomine genitoris, genitricis, & spiritali, vel dicendo, in nomine patris, &c. fecundum Tho. vbi supra.

14 Baptizans, & corruptè verba profertens ex industria, non videtur intendere facere quod facit ecclesia, & consequenter non videtur baptizare. Vel hæc profertens ex ignorantia, vel ex lingue defectu, & tunc si est tanta corruptio, quòd auferat locutionis sensum, non baptizat, si autem remanet, erit baptizatus: & hoc est maxime significatum quòd sensus non mutetur, si corruptio nõ sit in principio dictionis, sed in fine, secundum Tho. Et dicit Pet. de pa. quòd qui nescit, vel non potest bene profertere verba, absterneat, nisi in necessitate articulo. Melius enim est non facere, quam male facere.

15 Baptisimus, & alia sacramenta, in omni lingua, & omni voce, dummodo remaneant principalia significata, confici possunt. Vnusquisq; ergo linguam suam seruet, & vsum verborum, & nec vetula in Latino, nec Latinus in Græco, nec eccl'ia, nec Italus in Alemanico, nec errant, baptisente, secundum Pet. de pa. vbi supra.

16 Baptizans, & diminuent aliquid, quòd est de forma substantiali, secundum Pan. in cap. i. de bapt. nil facit, vt dicitur est. 3. Adde autem aliquid contrarium formæ, vel intendens per addita mutare ritum ecclesie, nil facit, quia non intendit facere, & quòd facit ecclesia. Secus addèdo ali-

qua, vel propter deuotionē, vel alio respectu. ex S. Tho. 4. sent. d. 3. Quippe seruantur substantia huius sacramenti.

17 Si puer moritur antequam conpleatur forma verborū, vt postquam dixit sacerdos, ego te baptizo in nomine patris, summus sacerdos supplet, & censetur baptizatus, potestq; in sacro sepeliri. Tho. supra. Et quādo occurrit dubiū an sit baptizatus verē, potest sub cōditione baptizari, dicendo, si nō es baptizatus, &c.

18 Si ordo, vel aliquid circa verba mutetur, quōd non mutet significationem, vel verborum integritatem, erit verē baptizatus, vt dicendo. In nomine patris, & filij & spiritus sancti, ego te baptizo, vel aliter.

19 Si autē fiat tanta interruptio, vt intercipiatur baptizantis intentio, tunc non erit vna forma, & ideo vtraq; per se erit imperfecta, nec sufficit ad baptismū, vt si dicat baptizans, ego te baptizo, & post interponatur longa hystoria, quae finita, postmodum dicat, in nomine patris & filij, &c. Si autem fiat parua interruptio verbi nō corruptentis formam, vt si dicat, in nomine patris omnipotentis, vel silentium teneat, & sequatur alia verba, vel si tussis interueniat, vel huiusmodi: quod intentione non distrahatur. tunc erit vnitae formae ab vnitae intentionis. Hæc ex Tho. 4. sen. supra. Pe. de pa. dicit, qd si fiat tanta interruptio, qd non solum aequalis, sed etiam habetualis interruptur intentio, nil fiet, secus quando tantum aequalis interruptitur.

20 Prolatio verborū est necessaria, & sine ea nihil efficitur. in capit. detrahe. i. q. i. ideo mutus

baptizari non potest.

21 Baptismi materia est aqua naturalis, quæ verā aquæ speciem retinet: ideo si esset ita corrupta, vel mixta, quōd veram speciem aquæ non haberet, non esset conueniens materia: secus si non amiserit speciem, vt quia est calida, frigida, turbida, vel clara, maris, fontis, fluminis, cisternæ, ex lixiuo, aqua balnearum, ex brodio, nisi adeo esset spiritum, vt aqua non appareret. Si tamen eo fillat aqua, sicut ex luto, potest fieri baptismus. Et signum quōd aqua amiserit speciem ex permixtione, est quando amiserit debitam raritatem, & eam nō habet actū, vel potentia. Nam glacies, & nix, licet non habeant raritatem in actū, habent tamen in potentia, quia possunt liquefieri, & sic verē sunt aqua. Tho. vbi supra.

22 Baptismus debet fieri cū christate nouo, scilicet illius anni, nisi vrgente necessitate, & sacerdos contrarium faciens punitur. vt in capit. si quis. de cond. 4. & idem dicit de confirmatione. cap. quoniam. de senten. excommunicata. lib. 6.

23 Cum aqua rosata, vel de aliis rebus per lambicum resoluta, vel alchemica, vrina, salina, sudore, aqua sanguinis supermarante, non potest fieri baptismus: quia verā aquæ speciem non habent, secundum Thom. supra, & Pet. de pa.

24 Ex aqua pluuiali, resoluta ex nubibus, ex rore, ex aqua resoluta ex niue, grandine, glacie, & pruina, licet baptizare, non autem ex niue, grandine, glacie, & pruina, secundum Pet. de pa. supra. De aqua ex sale resoluta, secundum Anglicam in ver. baptiz.

prisa. non licet: nisi ad dulcedinem reduceretur, tamen hæc ratio non valet, quia dulce, & amarū, nō mutat speciem aquæ, cum aqua maris sit amara, & ex aqua fiat sal, & ex sale aqua, sicut glacies fit ex aqua, & iterū aqua ex glacie. Hoc tamē habet dubitationem, ideo si fieret baptismus cū ea, crederem tenere, propter rationem dictam. Consulere tamen, ne quis faceret, nisi in articulo necessitatis.

25 Baptismus potest fieri per trinam immersionem in aqua, & per vnam tantum. Potest etiam fieri & per immersionem, & per effusionem & asperionem: peccaret tamen, qui baptizādo non seruaret ritum suæ matricis ecclesie, nisi vrgente necessitate, vt quia aqua est pauca, vt nō possit fieri immerfo, vel propter pueri debilitatem, vel baptizantis, & huiusmodi. Vbi est consuetudo immersionis, nō fiat aspersio, & vt in cap. de trina. de consec. d. 4. Thom. 3. par. q. 66. a. 7. communior tamen & conuenientior est per immersionem ritus.

26 Si baptizans trinam immersionem intēdit, & in prima puer moriatur, non est baptizatus, secundum Thom. vbi supra, & baptizans est irregularis, secundum Pet. de pa. quia videtur esse causa mortis. Si verō vnam tantum intēdit, prolatis verbis in prima immersione, est baptizatus, secundum Tho. supra.

27 Non est necesse rotum corpus baptizandi immergere, vel abluere, quod aspergere, vel caput sufficit, vel etiam pars principalis, secundum Thom. 4. senten. d. 3. & prolato verborū quæ simul

debet fieri cum ablutione, sufficit quōd incipiatur à baptizante antequam finiatur ablutio, & e contra, secundum Seo. & Rich. in 4. senten.

28 Nullus in vtero matris existens debet baptizari. vt in can. qui in matris. de consec. diff. 4. natus tamen ex vtero, si caput emiserit, & periculum mortis imminet, alpergi debet aqua, & à quocunq; baptizari, & si seruata fuit debita forma, natus ex vtero non est amplius baptizandus. Si verō manum vel pedem emiserit, illa pars aspergatur aqua cum verbis baptismi, & sic Deo committatur. Si tamen natus vixerit, est iterum baptizandus, cū conditione, quia talis communiter a docto. non reputatur baptizatus. Hæc secundum Thom. tripartite parte quæst. 68. Apostoli tamē aspergendo baptizabant, in qua aspergione, clarum est, qd non omnes in capite ab aqua tangebantur, sed in aliqua alia parte corporis. Ad hoc dicit Pet. de Pa. quōd Dominus supplebat, vel ex Dei dispensatione erat, sicut quōd in nomine Christi baptizarent. Et si appareret cum pelle secundina, sic etiam debet baptizari.

29 Mater viuæ nullo modo debet scindi, vt puer extrahatur, & baptizetur, etiam si illum moriturum sine baptismo constaret, secundum Thom. 3. par. supra. etiam si mater esset damnata ad mortem: tunc in illo caso, executio debet differri vique post partum. ff. de pœn. l. prægnantis. sed mortua matre prægnante corpus eius non debet sepeliri, donec puer extrahatur eam scindendo, secundum Petr. de Palu. & Arch. floren.

40. Proiciens puerū morti propinquum de ponte in flumē, vel in puteum, & dicens verba, intendensque baptizari, secundum Petr. de Pal. 4. d. 6. questio. 1. a. 2. nō erit baptizatus: oportet enim quōd baptizans, aliquo modo attingat baptizatum. Si verō cum sine in canistro cum deponat immergendo, & elevando puerum de aqua cum verbis, & intentione, erit baptizatus, secundum eundem Petr. de Palu. Non enim est necessarium, quod immediatē baptizans tangat baptizandū. Idem tenet Richar. Et in tali casu debet vestem deponere in aquam, & cū illa extrahere aquā & cum illa aqua postmodum de veste expressa, baptizare: ut dicit Petr. de Palu. ibi.
41. Solennitates, quæ solent fieri secundum consuetudines ecclesiarum, non requiruntur de necessitate, tamen dimittere eas nisi articulo necessitatis, mortaliter peccat. Quilibet enim debet ritum suæ ecclesie servare. Et secundum Pan. in c. non vt. i. prædicto, solennitates dimittæ, debent suppleri si superuivat.
42. Adultus non potest consecrari procuratorem, qui pro eo respondet, sicut pro parulis fit. c. non pro parulis. de con. d. 4.
43. Si dubitatur de aliquo an sit baptizatus, & sit dubium iuris propter diversitatem opinionū, vel dubium facti, quia invenitur in nemore, vel ad osiū alicuius, tunc est fit baptizandus. Si rō nō est baptizatus, ego te baptizo, &c. Ex alio autem dubio non debet de nouo baptizari, secundum Tho. 4. sentent. d. 6. a. 1. quod 1. intelligit, secundum Petr. de Pal. & Ar. flor. 3. parte. titu. 14. cap. 13. si omnia quæ sunt de substantia

concurrerunt. Si autem esset præhabile dubium, quod non fuisset ea, quæ sunt de substantia, per quia vetula nesciuit bene profere verba, potest sub conditione dicta baptizari.

44. Pannus, quo ligantur frontes confirmatorum, & vestis, quæ ponitur in capite baptizati, postquam iterum sumi ad idem officium. capit. si quis noluerit. de con. d. 4.

45. Pueri sunt statim baptizandi secundum ritum propriae ecclesie, maxime propter periculum mortis. vt in cap. venerabilis. de con. d. 4. ideo à peccato non excluduntur dissonantes, neque qui primò pueros baptizare faciunt in domo sine solennitate, extra necessitatis casum, sed propter maiorem pompam, vel expectationem compatrum. Non enim hoc est sufficiens causa, & illi verè non efficiuntur compatres, quia iam erant puer baptizatus, ut dicit Ange. ver. bap. 4. Ex quo potest elici, quod non oritur inter eos spirituale affinitas, matrimonium impediens.

46. Adulti si mortis periculū immineret, sunt statim baptizandi, si de prius eis exposita. can. ne quod absit. de conse. d. 4. Si verò periculū non imminet, per menses octo debent catechizari, id est instrui, vel tempore arbitrario, & sic intellige cap. Iudæi, & sc. de con. d. 4. & proprium tempus baptismi istorum est Pascha & Pēscosse, vt in cap. catechismus. de con. d. 4. Et his consentit Tho. 3. par. supra. Possunt etiam alii temporibus baptizari, postquam sunt bene instructi, & probati in stabilitate. cessat enim ratio differendi.

47. Non requiritur de necessitate

et in baptismo, quod sit aliquis lenans, id est patrum, sed de bene esse est, secundum Thom. 3. par. q. 67. a. 7. quia paruuli de nouo venientes ad fidem, indigent instructore in spiritualibus & ad hoc tenentur compatres, quando puer alium instructorem non haberet.

48. Quauis non baptizatus possit baptizare, non tamen leuare baptizatum, vt fuit declaratum in concilio Moguntino: quia persona leuans non est necessaria sicut baptizans.

49. Pater & mater carnales, non possunt leuare filiū. Abbas, monachus, vel religiosus, non debent tenere ad baptismum, vt in capit. non licet. c. 1. de conse. d. 4. tamen si tenent, sunt compatres. Et ne sit confusio, debet esse tantū vnus principalis leuans, c. de catechismo. de conse. dist. 4. Alij autem possunt esse coadiutores, sed de consuetudine non seruatur. infra, Matrimonium. §. 10.

50. Minister baptismi est sacerdos parochialis, secundum Tho. 3. par. q. 67. a. 1. 2. 3. 4. & 5. nec alius sine eius, vel Episcopi licentia, cessante articulo necessitatis, debet baptizare, quam proprius sacerdos, etiam præsentē Episcopo. Potest baptizare etiam ipse Episcopus, propter excellentiam. Et sacerdos non proprius baptismi extra articulum necessitatis, est irregularis. cap. 1. de clerici non ordi. m. sed in necessitate quilibet homo sciens, & potens proferre verba, potest baptizare, vt supra diximus, etiam mulier: quod sine necessitate si baptizant, efficiunt quidem, sed mortaliter peccant.

51. Solennitates quæ sunt in ba-

ptismo, nullus sūte in necessitate siue extra, debet facere, nisi fit proprius sacerdos, vel Episcopus, vel de eorum licentia.

52. Præsentē proprio sacerdote etiam in necessitate, nullus alius debet baptizare: nec præsentē sacerdotē, nō sacerdos: nec præsentē diaconū, nō diaconus: nec præsentē subdiaconū, non subdiaconus: nec præsentē clericū, non clericus: nec præsentē fidei, infidelis: nec præsentē viro, femina. si tamen ille, cui incumbit, vult, & scit baptizare, & potest, alijs succedens ordine dicto potest baptizare. licet ex S. Tho. supra: & in necessitate. & multis c. alius. de con. d. 4.

53. Nullus seipsum baptizare potest: ca. debitum. de bap. dicit tamen Tho. in 4. sentent. d. 5. quod Innoc. 3. in quadam decretali, dicit, quod quidā Iudæus seipsum in aquam immerisit, dicens, Ego baptizo me in nomine, & c. si decessisset, ad patriam euolasset, quod intelligendū est ex vi contradictionis, ex qua hoc procedere videbatur, vel etiā baptismi in voto. An plures possint baptizare eundem, dictum est supra. §. 13.

54. Malus minister baptizans, secundum Tho. 4. sentent. d. 5. q. 2. a. 2. confert sacramentum, & rem sacramenti, quia bonitas ministri, non est de substantia baptismi: & gratia, & character causantur ex opere operato. Peccat tamen minister existens in mortalitate, si solenniter, vel sine necessitate baptizet: nec est perplexus, quando ex officio sibi incumbit, quia potest conteri, & potest baptizare.

55. Extra casum necessitatis accipiens baptismum à præfeto ab ecclesia, peccat. Si vero non sit præficus

præcisus, potest recipere, dummodo non inducat eum ad baptizandum. ex S. Tho. supra.

- 56 Si sacerdos non vult sine pecunia baptizare ipse qui offert pecuniam potius baptizet, si alii clericum non habet: quam pecuniam det sacerdoti simoniace, quia mortaliter peccaret. Aqua tamen per baptismum potest emere, si aliter habere non potest. Si verò baptizandus sit adultus, non debet dare pecuniam, sed sufficit quòd petat baptismum, quia baptizatur baptismum fluminis. ex S. Thom. 4. sent. d. 5. q. 2. a. 2. quol. 5. ad 2. Quidam tamen dicunt, qd hoc non est simonia committere, sed vexationem suam redimere: sed primum melius videtur, quia non dicitur sine redime re vexationem eius, cuius non est in possessione: infra, simonia. §. 29. Cajeta. nihilominus, secunda secunda. q. 100. a. 2. tenet qd quòd infans est baptizandus, & renuente sacerdote sine pecunia baptizare, non apparet aliud remedium, quo puer possit baptizari, licitum est dare pecuniam sacerdoti, vt baptizet, non emendo sacramentum, sed pueri vexationem redimendo, & hanc viam ipse Caie. approbat per meliorem: quia etia sequitur Pa. in eum in ecclesia. d. fimo. & sic esse teneo rationaliter: licet alij videatur tenere oppositi, sed non omnes.
- 57 Baptizare non potest dæmon, quia hæc dispensatio est cõmissa homini, & non angelo, secundum Tho. supra. Tamen si certus esset bonum angelum aliquem baptizasse, præiudicandum est, quòd ex diuina commissione hoc fecisset, & esset baptizatus.

- 58 Intentio faciendi quod facit ecclesia in baptizante, de neces-

sitate requiritur, nec est necessaria quod sit actualis, sed sufficit quòd prius hoc intenderit. Ideo qui non est rationis compos, ve ebrius, furiosus, lunaticus, stultus, & huiusmodi, non possunt baptizare, nisi quando habet lucida intervalia. S. Tho. supra.

61 Baptizans ludendo, intendens tamè facere quod facit ecclesia, sicut dicitur Athanasium fecisse verè baptizat, & sic fuit iudicatum ab Alexâ. Episcopo. ex S. Tho. supra, in expositione literæ.

Si quis baptizaret sine intentione faciendi quod facit ecclesia, si talis baptizatus est adultus, est securus de salute, quia bonum propositum eum saluare, necessiens intentione baptizantis. Si est puer, credendum est, qd Deus suppleat, secundum opinionem quem recitat Thom. in 4. sen. supra, & in 3. parte, videtur eam improbare Tab. tamen hoc pro meliori, & si constaret postmodum de intentione baptizantis, deberet puer iterum sub conditione baptizari, quia intentio, vt diximus, necessaria est.

61 Recta intentio non est necessaria, dummodo intendat baptizans conferre sacramentum, secundum Tho. supra, & Pa. in c. si. de bapt. Similiter non requiritur bonitas, neq; fides, vt ex prædictis patet, & ex Thom. 4. sen. d. 6.

62 Credens baptizare Socra. & baptizat lo. verè baptizat, secundum Thom. 4. sen. d. 10. q. 1. a. 1. ad 3. quia character baptismalis nõ cauiatur ex intentione baptizantis directè, sed ex elemento materiali exteriori adhibito. Intentio autem operatur, vt dirigens elementum materiale solum ad effectum proprium.

63 Quando baptizatur monstrum, si clarè

si clarè appareat qd sint duæ animæ, quia sunt duo capita & duo pectora, &c. baptizentur sigillatim vnus post alium. Si verò non potest decerni, primò baptizetur vnus determinatè, videlicet, hic, vel hic, & nõ vagè, post alius sub conditione. S. Tho. in ql.

64 Omnes tenentur baptizari, quia sine baptismò salus non est, etiam quòd essent in ytero sanctificati, quia per baptismum accipiunt characterem, quem Christo signauerunt, quem per sanctificationem non habent. Thom. 3. par. q. 68. a. 1.

66 Baptizandi nõ sunt per se in te in mortali voluntarie, quia Christo sic incorporati non possunt. Si tamen baptizentur, recipiunt characterem alius concurrentibus, secundum Tho. supra. non autè recipiunt gratiam, sed recedente fideione, & voluntate peccandi, baptismus incipit habere effectum suum, ita quòd peccata præcedentia per baptismum delentur, quo ad culpam, & penam: sequentia verò, tantum quo ad culpam, mediante contritione. Tho. 3. parte, supra, 69. q.

66 Peccatoribus baptizatis nulla poenitentia satisfactoria est imponenda, hoc enim esset iniuriã facere passioni, & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad satisfactionem. Thom. 3. par. q. 68. a. 5. iniungendum tamen eis est, vt male ablata restituatur si habent, quia tenentur cessare à peccato, & læsum placare, & tenentur conteri de mortalibus si habent, non autem confiteri, quia primum sacramentum est baptismus. Tho. supra, a. 6.

67 In habentibus rationis vsum baptizandis, requiritur intentio recipiendi sacramentum, aliter

non recipiunt, & quòd clarè sciretur, non essent baptizandi, non autè in pueris. Tho. ibi, a. 7. Nec est necessaria fides ad recipiendum characterem, quantum sit necessaria ad recipiendū gratiam. In pueris autem sufficit intentio parentum, seu fides communis ecclesie. Tho. supra, a. 8.

68 Pueri infidelium inuitis parentibus baptizari non debent, quia est contra ius naturale, si non habet vsum rationis. Si tamè baptizentur, secundum Tho. sunt baptizati. 3. parte. q. 68. a. 10. & q. hæc est opinio Tho. Caie. ibi expressè dicit, quòd S. Thom. hoc supponit. Et ad hoc multum facit autoritas Augu. quam adducit Tho. ibi, 3. parte, supra, dicentis, quòd voluntas patrum, scilicet Iudæorum, non nocet filiis. Pe. de pa. 4. sen. d. 4. q. 4. a. vlt. dicit quòd non debent baptizari, propter rationes S. Tho. & quòd si baptizentur, non sunt baptizati, affirmat, quia non adest consensus parentum. Angelica, verbo, baptismus. 6. §. 11. & 12. post Ro. dicit, quòd possunt baptizari: & tenet quòd debent baptizari, quia possunt vendi, ergo à fortiori baptizari. Hoc argumetum & alia, soluit Caie. in 3. parte. q. 68. supra. Hæc opinio est contra communem vsum ecclesie, quem in sacramentis debemus sequi. Opinio ergo S. Tho. verior est, & securior, & idè sequenda. Si tamen vnus parentum confitentur, possent baptizari, vel alter eorum, si venret ad fidem, dari deberet eidem filius, secundum Thom. 4. sen. d. 39. q. 1. a. 4. ad 4. Si verò dicit pueri iam incipiunt habere rationis vsum, & confenserint, baptizari possunt inuitis parentibus. Iam enim incipiunt esse

fui 10

fui iuris, nullum ad ea, quæ ad diuinius ius pertinet, & possunt per uisionem induci ad fidem, nõ coactione, secundum Tho. 3. par. supra.

69. Furiosi, & amentes à natiuitate, qui nunquam habuerunt rationis usum, neque lucida interualla, sunt baptizandi, sicut pueri in fide ecclesie. Ametres uerò, qui prius sanæ mentis fuerunt, si quando sanæ mentis erant, constat eos habuisse uoluntatem ad baptismum, superueniente amentia, vel furia, sunt baptizandi, etiam iniuri. Secus si dum essent sanæ mentis, nullum signum apparuit in eis ad baptismum. Si uerò fuerunt amentes etiam à natiuitate, tamè aliqua habent lucida interualla, debent, quòdo habent lucida interualla, baptizari: si petunt, & etiam cõstituti in amentia, si tamen prius uoluerint baptizari. Melius tamen est, vt expectetur lucidum interuallum, nisi mortis periculum imminet, vt deuotius sacramentum recipiant. Idem die de dormitiõibus secundum Tho. supra.

70. Quomodo coactè quis baptizatur interiori uoluntate renitente, non est baptizatus: qui autem coactè cõditionaliter baptizari uult, vt scilicet mortem fugiat, non tamea spõte recipit, est baptizatus, si intendit recipere sacramentum, licet non recipiat gratiam, & cogendus est seruare fidem, vt in cap. maiores de bap. & secundum Arc. flo.

71. Baptismus secundum Tho. 3. par. q. 69. a. 1. & 4. sen. supra. quantum est de se, tollit omnem culpam originalem, mortalem, & ueniale, & omnem penam debitam solui in purgatorio, vel in inferno. c. regenerante. de con.

d. 4. quantum quandoq; culpa uenialis post baptismum remaneat, mortali sublata culpa, propter indispositionem recipientis. Nõ tamen tollit penam que debetur in foro exteriori, secundum Tho. Et dicit Pe. de pa. quòd nõ tollit suspendium à iure, nec penam ecclesiasticam, vt irregularitatem, quæ ex bigamia contrahitur, sed illam, quæ sequitur homicidium, secundum ueriores opinionem. c. si quis uidiuam. d. 50. glof. tamen in e. deinde. d. 26. uidetur dicere, quòd tantum tollit illam, quæ sequitur homicidium cum peccato. infra, Bigamia. §. 8. Irregularitas. §. 87. Ex his sequitur, quòd quis accusari possit in iudicio de his, quæ ante baptismum fecit, secundum Pa. in e. de his. de accu.

72. Baptismus delet infamiam. in c. sine penitentia de con. d. 4. ibi glof. quia per baptismum tollitur peccata, & consequenter, quæ ex peccatis inquantum peccata, continentur, quia infamia sequitur peccatis sub ratione peccati, ideo tollitur. secus de irregularitate, vt supra est dictum. §. 71. Multos alios effectus efficie baptismus: nam characterem imprimi, gratiam confert, nisi sit obex impediens: & potestatem conferre hominibus ad alia sacramenta recipienda.

B E L L V M.

1. Bellum iustum dicitur, quando ad sunt hæc tria, videlicet, auctoritas principis. de qua 23. q. 1. c. culpatur. iusta causa belandi. de qua in can. dominus noster. 23. q. 2. & recta intentio bellandi. de qua in d. c. culpatur. Nominè principis, intellige Papam, Imperatorem: Regem, dominum liberum superiorem non habens.

habens. 23. q. 1. can. 2. & secundum Inno. in c. olim. el. 2. de resti. spol. Rex Francia, Hispania, & similes, superiorè non recognoscunt. Quantum uerò ad bellandum resistendo impugnantibus, non requiritur dicta auctoritas, secundum Archie. flo. 3. parte. tit. 4. ca. vlti. quia de iure naturali, licet vim ui repellere à se, & à sociis, cum moderamine inculpate tutele, & incontinentiæ. in c. signifi. casti. el. 2. de homi.

2. Quo ad causam Thom. secunda secunda. q. 4. tunc dicitur iusta, quando uisceratur iniuria, quas populus, vel ciuitas vindicare neglexerit. vt in d. c. dominus noster. si sint cõtumaces, vel rebelles ecclesie, vel imperio, si quis defendit se, vel suos, vel paternas leges. c. si nulla 23. q. 8. de sensu regni, vel adquisitio sui iuris, quando non habet superiorè, à quo ius habere possit. infra, Irregularitas. §. 35.

3. Quo ad rectam intentionem dicitur, quia tunc recta est, quando intenditur vt promouatur bonum, vel ut malum uitetur, secundum Arc. flo. supra, & nõ ex odio, vel liuore uindictæ, sed zelo iustitiæ: & deficientibus his, vel uo ex his tribus, bellum dicitur iniustum: & ex propria ratione est peccatum mortale.

4. Si bellum est iustum, nullum peccatum est militi scienti ferre opem. Si uerò certum non est quod sit iustum, iubente domino non peccat subditi bellare: obedientia enim eos excusat neq; tenentur disceptare, an sit iustum, vel non, dummodo non credant firmiter esse iniustum: enim cõtra conscientiam agerent, & sic peccarent, sicut si constaret esse iniustum bellum, quia tunc non

tenentur obedire. Non subditi autem, & extranei, qui ante bellum non erant cõfederati cum principe, si audito bello ueniunt pro stipendio, & nesciunt an firistum vel iniustum, nec curant scire, manifestè sunt in statu dñacionis. Secus si subditi essent iusti, vt dicitur ibi, ex Cate. quemprius tamen certi sunt, quòd bellum est iniustum, tenentur recedere: & quæ sic acquirunt, non essent iuxta can. qui culpatur. 23. q. 1.

5. Clericis prohibetur bellare. c. clericis. 23. q. 8. tum propter inquituendum, tum propter contemplationis impedimentum, tunc quia eis non competit sanguinis effusio. Possunt tamen assistere iuste bellantibus, vt eis de rebus spiritualibus subueniant. c. quod hortatur. 23. quaestio. 8. infra, Irregularitas. §. 20. & §. 8. Licet praelatis ecclesiasticis ob defensionem rerum ecclesie, vel fidei, in uocare auxilium seculare, contra uolentos hortari tales, non vt occidant, vel mutilent, seu uulnerent, sed vt fidem, patriam, vel ecclesiam liberent, vel terram ab iniustis occupatam, ad Christum reducant. Et quauis in huiusmodi bellis homines occidant, eis non imputatur imò fe non opponentes male facerent, vt in c. de occidentis. 23. q. 5. infra, Irregularitas. §. 55.

6. In bello iusto licet uti insidiis, non insidendo falsum, vel non seruando promissum (hæc enim nunquam licent) sed occultando inimicis consilia, tractatus, simulam fugam, abundantiam, & similia: hæc enim iniustitia non repugnant, secundum Tho. secunda secunda. q. 40. a. 3.

7. Diebus festis, & prohibitis in iure,

iure, in cap. treugas. de treug. & pace. bellare non licet sine necessitate: cessante verò necessitate bellandi, si quis bellat in prædictis diebus peccat, sed non mortaliter, secundum Caiet. ibi in summa, nisi propter hoc diuina omittet, vt missam, quia hoc seculare opus non est, sicut nec chorizatio, vt dicit Caie. f. de tempore treug. conuentionalis, pugnare licet inuadendo. ar. cap. titu. si nulla. 23. q. 8. & cap. i. de treug. Et credo mortaliter peccare, qui contra hanc fidem datam. frangit treugam, alia parte feruente.

- 8 Capta violenter ab hostibus in bello iusto, secundum Thom. secunda secundæ, quæst. 66. a. 8. ad 1. sunt capientium, nec tenentur restituere, licet quandoque mortaliter peccent, vt si ex cupiditate, odio, vel alia mala intentione faciãt principaliter. Idem tenet Hostien. & Ar. in can. dominus, 23. q. 1. Ex hoc sequitur, quod quando dominus belli reum interesse suum, & suorum habuit, non debet ultra procedere, nec petere, & illa que fuerunt ablata ab armigeris, vel damna data antequam esset sibi satisfactum, vel reus exponeret se ad satisfaciendum, non ponuntur in sortem, quia propter contumaciam, vel rebellionem, facta sunt sua. Hæc secundum Archid. flo. 3. par. titu. 4. c. 2. §. 3. & Pis. ver. bellum. §. 5. & glof. in d. can. dominus. Si autem bellum fuit iniustum ratione auctoritatis, vel causæ, tenetur ad omne dampnum, & interesse, cuius fuit succensus causa, sicut de rapina. ar. in c. ius gentium. d. r.
- 9 Reperti in terris iniuste bellantium, qui dominis non dede-

runt consilium, auxilium, nec fauorem, non sunt spoliandi, neque in aliquo puniendi. Pœna enim tantum suos actores tenere debet, vt in c. quæsiuit. de his quæ sunt à ma. par. ca. Similiter neque clericis, religiosi, cõuersi, peregrini, mercatores, transeuntes (non autem incolæ secundum Caiet.) rusticis euntes, & redeuntes, vel existentes in culturis agrorum, animalia quibus arant, & femina portant, vt in cap. in nouamus. de tre. & p. molestanda. sunt.

10 Caietanus tamen in summa, ibi dicit, quod si ciuitas aliqua ex iusto bello in prædicti daretur, liceret cuiusque, cuius bona diriperet: licet aliqui eorū forte essent innocens, quia sententia iustitiz bellicæ, nõ tenetur discutere, an aliqua pars recipi sibi iniuste sunt sit innocens, quia præsumitur tota hostis, & tota habet pro hoste, & totam damnat, & iuste per se loquendo accipit, quauis innocens per accidens patiarur. Secus esset si ex intentione contra innocetem ageretur. Et quia personæ exceptæ, in d. cap. in nouamus. non sunt pars populi, ideo iniuste diripiuntur. Quando ciuitas aliqua potest dici deliquisse, & iuste dari in prædam, vt potissimum de raptis. ibi, infra, Excommunicatio. 3. notabili. & infra, Ciuitas. §. 2.

11 Existentes in bello iniusto, tenentur de damnis illatis, nisi ex ignorantia legitima excusentur, quæ tamen non excusat a restitutione ablatarum rerum apud eos remanentium, quando competunt esse bellum fuisse iniustum, secundum Caie. ibi in summa.

12 Existentes in bello, siue iusto, siue iniusto, non debent alicui calumniam facere: & debet esse contenti

contenti suis stipendijs, vt dixit Jo. Ba. & mortaliter peccant rusticos opprimendo, & hospitando ad discretionem (vt dicitur) imò sine discretionem. Nec executionis committendo. Nec excusantur, si stупedia eis nõ dantur, quoniam ex hoc, bona ciuium, vel rusticorum, eis non sunt obligata: neque auctoritas capitanei eos excusat, nisi in penam eis inflicta hoc fieret, vt si essent rebelles, &c. Si tamen cõsuetudo probata haberet, vt ligna, & paleas militibus hospitatis darent gratis, tolerari possent, nec de mortali essent damnandi, ex Caie. ibi in summa.

- 13 Habens iustum bellum, secundum Gul. nõ tenetur de illis dānis, quæ ipse, vel sui, bona fide intulerunt, aut à quibus commode abstinere nõ poterunt. Si autem animo grassandi malitiose intulit, potens sibi alias consulere, restituere tenetur, & damnum illorū cum damnis propter quæ motum est bellum compensatio fiet, facta hinc, & inde diligenti computatione. Suis verò bellatoribus subditis, qui se, & sua exponere tenentur pro domino, de damnis passis ab aduersarijs, restituere non tenetur talis iuste bellans, nisi quando fuisse negligens in defendendo eos. Similiter neque tenetur eis, qui ex debito venerunt, vel causa humanitatis, vel confanguinitatis de damnis passis. in c. nec inferenda. 23. q. 3. neque illis, quos pro certa mercede conduxit, sed tantum illis, qui vocati simpliciter venerunt. Et intellige de damnis, quæ mandans, seu vocans potuit verisimiliter aduertere.
- 14 Bellum iniustum exercens, primò tenetur aduersarijs de dānis

omnibus datis. Secundò, suis hominibus de damnis ab aduersarijs receptis iuste pugnantijs, si tamen ipsi homines iuerunt cum bona fide, vel fuerunt inducti eius cõsilio, timore, vel coactione, & de se nõ erant facturi. Secus si mala fide venerunt, nam in re turpi nulla cõtrahitur obligatio. In tali mandati. §. illud. Similiter tenentur omnes, qui in tali bello fuerunt principales, ita quòd sine eis non fuisset factum. Alij autem de damno, quod singuli contulerunt verbo, vel opere, secundum Gul.

16 In dubijs, bellum præsumitur iustum, quando est ab eo, qui superiore non recognoscit. Secus quando est ab eo, qui superiorem recognoscit. vt in c. in ecclesia. de constit. Ideò ad illud accedere non debent, à fortiori, quòd sciunt esse iniustum, secundum Pa. in c. si cur. de iur. nec esse timor excusat. Magis enim timere debemus facere cõtra iustitiam, quàm mori.

16 Si quis habet aliquid cõtra dominum suum, debet adire regem: quòd si contra regem habet discordiam, etiam quòd ex parte sua iustam causam habeat, nõ tamen debet bellare cõtra regem sine licentia Papæ, qui poterit monere regem, & excommunicare, si sit contumax, & licentiam mouendi bellum contra eum, secundum Gul. dicit. Credo tamẽ, quòd possit resistere regi cõtra iustitiam eum impugnant, quia licet vim vi repellere, &c. Si rex cõtra Imperatorem, vel contra, nõ erit aliquis coram quo querimonia adduci possit nisi Papam passus iniuriari, peccare alteri mouedo bellum parato ad satisfacionem.

17. Domini bellantes non possunt, secundum Gul. componere inter se de damnis illatis subditis, qui causam non dederunt iniusti belli, nisi ipsis liberè consentiētibz. Quod si domini componunt ipsis iniustis in eorum præiudicium, tenentur eis satisfacere de rapinis, incendijs, & iniustis damnis notabilibus, nisi hoc facerent ad evitandum eorū maius damnum, si eunt maiores deaustationes, & similia. Sic enim agerent negotium ipsorum subditorum. Debet ergo procurare, vt eis satisfiat. Possunt tamen desistere à bellando, quādo eis placet, quia sicut habent auctoritatem incipiēdi bellum, ita & cessandi ab eo. Concordat Hostiens.

18. Congregato exercitu, si hostis iniquus, antequam sit factus cōfessus aliquis, offert plenam satisfactionem, non solum iniuriæ, & rerum, sed etiam sumptuum tenetur princeps bellum reuocare, & satisfactionem admittere: quia ex quo offertur satisfactio, belli necessitas cessat, pro qua bellum est licitum, vt in ca. noli. 23. quaest. 1. Postquam verò semiprælati est, & mortis hinc inde affuerit, non tenetur, nisi velit vti misericordia, quia se habet vt iudex procedens secundum iustitiam vindictarum aduerus perturbatores reipub. secundum Cate. ibi, in summa. Si dominus vult alios bellando inuadere pro libito sine voluntatis, & nō fauore reipublicæ, vā falli proprie dicit, qui tenet feudum ab eo, nō tenetur eum eria iubentem sequi. c. de forma. 22. quaest. 5. nisi aliud habeat consuetudo, vel pactum. Si dominus inuaditur, & timor est subitaneus,

& improuisus, omnes apti ad pugnam, seu custodiam, tenentur fauore reipublicæ, & hac de causa, clerici tenentur ad custodiam, in cap. peruenit. de immu. eccle. si verò timor non est talis, tunc vasalli proprie dicit, tenentur, per d. cap. de forma. & veri milites, scilicet iurati. l. penult. ff. ex quibus maior. Alij verò non sunt compellendi, dummodo dominus sufficiat per se de reditibus, qui si non suppetunt, tunc omnes tenentur pro salute domini, vt in ca. si nulla. & c. omni timore. 23. q. 8.

19. Incendentes ecclesias non incastellatas ex proposito, tenentur secundum Gul. ad emendam. Si verò sunt incastellatae, vel incendunt non ex proposito, sed à casu dātes operam rei licitæ bellando, & si alias cōmode pugnare non possunt, & bellum est iustum, nō tenentur ad emendam, de damno.

20. Rapientes bona clericorū, seu ecclesiarum, quæ sunt in terra illa, contra quā bellū agitur, vel bona secularium existētia in ecclesijs, nisi concedente prælato ecclesiastico, debent restituere, secundum eundē Gul. nisi essent victualia reposita ibi ab iniuste pugnantibus, ad eorum sustentationem, vel eorū arma, vel alia, quibus iuabantur.

21. Si aliqui fugiant ad ecclesiā, quam incastellauerunt, vt inde pugnarent contra iuste bellantes, non gaudent immunitate ecclesiæ, quom ipsi violauerunt inde pugnando, idēdō possunt capi, & extrahi à iuste pugnantibus, secundum eundem Gul. infra, immunitas. 6. 5.

22. Capti in bello iusto serui efficiuntur capientium, quantum hodie

die inter Christianos non seruetur hæc lex, & bona efficiuntur capientium: debet tamen capitanco assignari, vt distribuat vni cuique secundum merita: vt dicit Bartol. in l. si quid bello. ff. de capti. nisi consuetudo habeat, q̄ vnusquisque sibi retineat, quod capit.

24. Imperatorem volētem contra ecclesiam mouere bellū, subditū, non tenentur sequi, nec ei obedi re, secundum Ioan. de Lig. quia cum tenentur eam defendere, nō potest eam impugnare, & indicendo, bellum, meretur hoc privilegio spoliari propter abusum. c. privilegium. tit. q. 3.

25. Papa bellum contra Imperatorem schismaticum, hæreticū, vel usurpantem ecclesiarum iuramouente, omnes fideles tenentur Papam adiurare: & vasalli Imperatoris à iuramento possunt absolui, & declarari, quōd non tenentur. 15. quaest. 6. can. nos sanctorum secundum Ioan. de Lig. & Arc. floren.

26. Barone vno mouente bellum contra fuem regem, & iubente suis hominibus iuratis vt eū adiuuent, non tenentur ipsi præbere auxilium ad hoc, secundum eundem Io. de Lig.

27. Pugnante vno barone contra alium baronem, & vocante suos in auxilium, qui simul vocantur à rege sui baronis pugnatē contra alium regem, homines vocati, primò seruiunt regi, quia ad manus tribunal vocantur, secundum Io. de Lig. & etiam quia pro maiori bono vocantur, scilicet pro defensione coronæ.

28. Vasallus iuratus duorum dominorum, vocatus ab vtriusque in auxilium, debet personaliter iuuare primum, & per substitutum

iuuare secundum, si hoc pariter natura feudi, secundum Io. de lig. & Arc. flor.

29. Vasallus, secundum glo. 22. q. 5. c. de forma. tenetur iuuare domini contra patrem ipsius domini, & patrē contra filium, ratione iuramenti. Glo. tamen in ca. quoniam multos. u. q. 3. aliquater sentit contrarium, sed consideranda hic esset qualitas subsidij impendendi, secundum Arc. flo. post Io. de Lig.

30. Vasallus tenetur sequi dominum eundem ad bellandum vitra mare contra Barbaros, si prædecessores domini hoc cōsueuerunt facere, & ipse etiā debet: exemplo liberti, qui tenetur ad operas cōfectas. l. opera. ff. de op. lib. Pronidebitur tamē à domino de moderato sumptu, ad arbitrium boni viri. Serui autē indistinctè tenentur sequi dominum vbiq̄, nisi nimis fauereit in eos, & liberti ad operas impositas, non autē inconfectas.

31. Considerati dominis, sunt omnino liberi, nec eis tenentur, nisi in his, quæ ex pacis promiserunt, quæ semper sunt seruanda. ff. de pac. l. j.

32. Nō omnes subditi iurisdictioni, tenentur ire ad bellum, vt persone, quæ excusantur ab oneribus personalibus, sicut iuniores, senes, infirmi, grauati liberorum numero, professi, & mulieres.

33. Licet clericis prohibitū sit pugnare manu propria, vt in c. clericici. 23. q. 8. tamen in casu necessitatis, nec ciuitas, vel exercitus euerterat, in quo casu si legislator adesset, dispensaret: possunt pugnare, vt dirigēdo hōbardas, alijs ad hoc non exstentibus, vel alio modo, vt defendāt.

sed non pro victoria consequenda de hostibus, quia non est ita necessaria, sicut defenso patrie, nisi in aliquo casu, quando victoria habita esset causa magne pacis ecclesie, & protectionis fidei. Gaie, secunda secunda. q. 40. a. 2. Et non solum hoc potest, sed in tali articulo necessitatis tenetur. Nec obstat quod fiat irregularis, vt ibi dicitur Caie.

34 Duce belli capto, & humilia, ac desistere volenti, venia est danda, dummodo ex cōcessione venie pacis turbatio non timeatur. in c. noli. 23. q. 1. alioquin plendens est.

35 Qui tenentur ire ad bellū, non obligantur ire cum armis; equis, & propriis expensis, secundū Innocentium, nisi ex speciali pacto se ad hoc obligauerint. Vide ca. de for. ma. 12. q. 5.

36 Prelatus licet indicare bellū pro reposita iurisdictione, vt not. Innocentius, c. quod in dubijs, de peni. & Episcopus pro causa spiritali, vt pro extirpandis peccatis, vel bonis ecclesiasticis defendendis, vt potest bello, vt in c. Maxima. nu. 13. q. 3. concordat Hostiensis in sum. Et pro iniuria sui subditi, de qua iustitia nō fit, secundum Innocentium, in c. dilectus, de appell. nō tamen contra Iudæos, quia vbi que parati sunt seruire, nec Christianos persequuntur, bene tamē contra Saracenos. 13. q. 8. c. dilipar.

37 Qui interfuit bello licito, in quo mortui sunt homines, nō tamen ipse interfecit, nec mutilauit, nec causam ad hæc dedit, si aliter idoneus est, sine alia dispositione ad ordines promoueri potest. Secus si fuit in bello iniusto, in quo occisi sunt homines, licet ipse non dederit causam, secundum Ray, & capit. vltimo.

15. quæst. 1. Credit tamen cum pradicis, per Episcopum posse dispensari. ar. in ca. de cie. pug. in duel.

38 Clericus rapies aliquid in bello iniusto, tenetur restituere ei à quo rapuit, si scit, aliàs dare pauperibus, quia sicut non licuit ei pugnare, nec etiam r. pere, nec dominus ei potuit hanc licentiā concedere, secundum Veruer. Si tamē ab alijs, qui raperunt iniuste aliquid detur, potest restituere, secundum tamen Monaldum, dominus possit dare licentiā retinendi, postquam rapuit, quando bellum durat.

39 Ecclesia non potest incastellari ad offendendum aliquem, secundum Arc. in c. sanctorum patrum. 10. q. 1. ad defensionem verò honorum, & eorū, quæ in casu licito ad eā cōfugiunt, incastellari potest. ar. in c. eū ecclesia, de immu. ecc. cōcordat. Inn. & Host.

40 Papa potest dare licentiā clerico pugnandi in bello iniusto, sine metu irregularitatis, secundum Cal. in c. pettio, de homici. quia irregularitas est de iure positio tantum. c. is qui, de sent. ex. li. 6.

41 In bello iniusto Christiani vt possunt auxilio infidelium, exemplo Machabæorum, qui cum Romanis confederationē fecerunt, vt dicitur lib. 1. Machab. & fideles infideli domino auxiliari possunt, secundum Pan. in c. quod super his, de vo. & vo. vide Old. consil. 67. 7. Infidelitas, s. 11. Not. quod licet milites vadat ad bellum iniustum, ex causa iusta, & ex autoritate indicis, & pugnent, occidantq; hostes, non zelo iustitie, sed luore vindictæ, & rapierum bona, nihilominus peccant mortaliter, sicut index occidens reum secundum iustitiā, sed

non

non zelo iustitie, nō tamē restitutioni obnoxii sunt, quia iuste eorum bona in prædā fuerant.

B E N E D I C E R E.

1 **B**enedicere communiter conuenit sanctis hominibus, solentur verò cum versu, Adiatorum nostrū, & conuenit Episcopis in sua diocesi, & Archiepiscopis in sua prouincia, & legatis in retris suis legationis, & abbatibus, quibus ex prauilegio cōcessum est, vt no. in cap. ministri. re. 26. q. 6. Benedicere simpliciter pertinet ad sacerdotē in missa, absente Episcopo, vel presentē de eius mandato. cap. denique. d. 1. Videtur tamen permittere vt benedicat, dum permittit ipsum celebrare: cum benedictio ad missam pertinet, vt in c. missas, de con. d. 1. ar. cap. præterea, de offic. delegat.

2 Benedicere non conuenit minori, presentē maiore. Thom. quol. 4. q. 12.

3 Benedicere debet iterum vestis, quæ ita repetiatur, vt adeo deformetur, q̄ sine ipsa repetitione, cum ea celebrari non possit, vt si amoueantur manice, quia formā amittit. ar. in c. 1. de cons. ecc. & al. secus de stola si breuietur, quia breuitas nō mutat formam. Eodem modo dic de manipulo, corporali, vel similibus, quæ nō habent propriam formam. Vnde secundum Pe. de pa. de longorū manipulo liceret facere stola, & eontra: & cingulum ruptum possumus cōcedere, vel ex vna parte non cingere. De casula dupla possumus facere duas, dimodo ambe maneant integræ. Idem de stola dupla. Quis possit has vestes benedicere, supra, Abbas. s. 8. infra, Consecratio. s. 12.

4 Benedicere nō potest mulier,

nisi vt bonus Christianus, ca. noua. de peni. & re. quia quæ sunt ordinis nō cadunt in muliere. in d. cap. noua.

5 Benedicere mensam, pertinet ad sacerdotē, & presentē illo diaconus nō potest, nisi esset Cardinalis, secundum no. 93. d. c. legim'.

6 Benedictio aquæ est certi ordinis, secundum Inn. in c. 1. de ex. præla. lib. 6. Ideo esset irregularis, excommunicatus, vel suspensus, illam benedicens. s. Aqua. s. 3. Secus si de benedictione mensæ, que non est ordinis. De benedictione aquæ. s. Aqua. s. 1.

7 Libri ecclesiastici nō sunt benedicendi, secundum Clo. in c. 1. de pign. Quis potest calicē, corporalia, &c. benedicere, supra, Abbas. s. 8. infra, Consecratio. s. 1.

De benedictione nuptiarum, infra, Impedimentum. s. 62. Nuptiæ per totum. Vestes benedicendæ à schismaticis, sunt rebenedicendæ, secundum Per. de Pal. 4. d. 24. licet illæ, cum quibus celebrauerunt, non sint rebenedicendæ, secundum eundem Pe. ibi, sicut nec altaria, in quibus celebrauerunt, reconsecrari debent, de fra. non ite. cap. nobis.

B E N E F A C E R E.

1 **B**enefacere tenetur, secundum preparationem animi omnibus, si tempus, necessitas, & facultas ad sunt, magis tamen, & prius propinquis, nisi tempore necessitatis magne, in qua plus extraneo quàm propinquo tenetur, si in eo sit extrema necessitas, & non in propinquo, secundum Tho. secunda secunda. quæst. 7. ar. 1. 2. & 3.

2 Benefacere non ex amore, sed timore, reputatur nō benefacere. 23. q. 5. c. ad fidem, infra, Electio. s. 1. Malis in auxiliā nō

f 3

turæ, non autem culpæ benefacere debemus. Tho. secunda secundæ. q. 25. a. 6. Ro. 12. lec. 2. si.

BENEFICIUM.

Beneficiū ecclesiasticū secundum Fel. in c. in nostra. de refer. est duplex, scilicet seculare, & religiosū, à rectore. Nā seculare est, quod per clericū secularem, vel per plures fuit quæ bernatur, religiosū verò eodem modo per religiosū. Nec gubernatio alicuius secularis frangit præscripcionem præcedentis regularis, nisi esset per tempus annorum 40. & fuisset ibi positus, ut mutaretur status, quod Episcopus facere potest, & secundum eundem Fel. in impetratione debet fieri mōtio, an sit beneficiū seculare, vel regulare, aliter impetratio non valet. Vide ibi dictum Fel. qui multa dicit pertinentia ad regulas cancellariæ, ut citat Tab. ver. beneficium. 2. in prin.

2 Beneficiū regulare diuiditur in simplex, ut canonicus regularis, & duplex, ut abbatis, prioratus, & habens iurisdictionem.

3 Beneficiū seculare diuiditur, quoniam aliud est summum, ut papatus; aliud minus, ut episcopatus; aliud mediocre, seu duplex, ut dignitas, personatus, vel aliud habens curam animarum. Aliud simplex ut canonica, cappellania, aduocatio, & huiusmodi. Aliud non habes administrationē, quod largo modo dicitur beneficium; ut quādo quis habet beneficiū non in titulum, ut sunt capellani, ad nutum amouibiles, sed quādo habet in titulum aliquod beneficium, cui est assignata dos, quantūcumq; sit simplex, dicitur habere beneficium cum administratione, secundum Ge. in

cap. præsent. de offi. ord. lib. 6. Et quia omnia ista aliqdū spiritualitatem includunt, idē dicitur beneficia ecclesiastica.

4 Est & aliud beneficiū, scilicet simplex præbenda, sine spiritualitate; quæ potest conferri laico, secundū Pa. in c. dilecto. de præb. quinto notabili. ex quo sequitur, quōd habēs à Papat præbendam sine spiritualitate, non oportet quōd sit clericus, vel quōd dicat officium, ex quo nō est beneficium ecclesiasticū, secundū Fel. in cap. ad audientiam. de referi.

5 Beneficiū ecclesiasticū per ordinariū regulariter cōferitur, nisi ex statuto speciali, vel consuetudine, ad aliū pertineat, seu per alium inferiore prælatum, in cōsiderentis beneficiis ius episcopale habentem: quia talis secundum Pa. in c. qua sitū. de re. permut. exercet omnia iura episcopalia, quæ sunt iurisdictionis.

6 Capitulum, sede vacante, non potest illa conferre, quæ ad Episcopum collationem spectant: quæ verō ad Episcopū, & capitulum cōmunitate pertinet, potest. Possēt etiā huiusmodi beneficia conferre Episcopo suspensio à collatione beneficiorū, etiā si Episcopus in tali collatione haberet interese, tanquam prælatus. Et idem potest Episcopus capitulo suspensio, vel maiori parte, vel omnibus maiori ex cōmunicatiohe ex cōmunicatis. c. si ad Episcopum. ne se. va. libro 6. Si verō ad Episcopum cum consilio, vel assensu capituli spectat, non potest se compromittere, nisi suspensio esset in mora petendæ relaxationis. Si autem capitulum, vel alius, de consuetudine, vel statuto, debet conferre de cōsensu Episcopi, de functione Episcopo, vel

po, vel in remotis existente, ita quōd in breui eius presentia haberi non potest, non propter hoc debet differri collatio, ut in d. cap. si ad Episcopum.

7 De collatione beneficiorū ad Papam spectantium, quia parum ad cōfessores pertinet scire, pertransio: tamen vide Tab. ver. Beneficiū. 2. 5. & ca. licet. el. 1. c. statutum. c. present. ca. si apostolicam. de præben. lib. 6. & Fel. in cap. in nostram. de rescript.

8 Præsentati à patronis sede vacante, licet si Episcopus viuere, ad cum pertinere, & capitulo tamē possūt admitti, & institui. ut in c. & si capituli. de insti. lib. 6.

9 Si Episcopus absenti cōferat beneficium, licet non fiat illius donec cōsensierit, tamen Episcopus non potest alteri conferre, donec ille recusauerit: & si cōferat, nō tenet collatio, nisi tunc

consentiret: quo elapso, & non contentiente, potest conferre. Si autem cōsensit elapso termino antequam alteri detur, valet: in c. si tibi absenti. de præben. lib. 6.

10 Episcopus, vel alius, cui mandatum est prouideri clerico pauperi de beneficio, non tenetur amplius prouidere, si ipse clericus aliud beneficium cōsecutus est. ut in c. si pauper. de pb. lib. 6.

11 Episcopus tenetur prouidere de beneficio ei, quem ordinat in sacris. c. cum secundū. de præb. Similiter et, quæ per alium ordinari commisit, ut ecclesia persona. de præb. lib. 6. c. si Episcopus, nisi suam, vel paternā hereditatem, vendē sustinere possit, habeat, secundum gl. in d. ca. si Episcopus, vide supra, Archidiaconus. 5. 5.

12 Ordinatus ad titulum patrimonij patrem potest illud vendere,

secundum veriorē opinionem, sicut potest beneficium renutiare, nisi bona patrimonialia transfissent in beneficium.

13 Si Episcopus cōmisset ordinari clericos talis ville, vel suæ diocesis, solum in generali, non tenetur ipse cōmittens eis prouidere, sed ordinator. Neq; etiā tenetur pro ordinariis ad ordines minores, in d. ca. si Episcopus.

14 Promittēs alicui de beneficio non vacante prouideri, vel qualitercūq; promittit cū potuerit, nō tenetur, & pmissio est nulla. c. de rescrip. de cōcess. præb. lib. 6.

15 Recipiens beneficiū ecclesiasticum de manu laici, secundum Inno. in c. quis. de elect. ipso iure est intelligibilis, potest tamen Episcopus dispensare. cum eo, secundum eundem. ar. in ca. nuper. de sen. ex. i. Ecclesia. 5. 13.

16 Potest quis renutiare beneficio, ut alij prouideatur, dummodo in actu renuntiationis non deducat in pactum, sed ipsam renuntiationem purē & libere faciat, secundum Pa. in cap. dilecto. de præben. Aliis est simonia, ut dicit gl. in cap. dilecto. Si autem gerit in animo deducere in pactum, dummodo non faciat pactum, licet sit simonia mentalis, & consequenter mortale peccatum, non tamen punitur per ecclesiam, secundum Fel. in capitulo. quia verisimile. de psumptio. circa pri. infra. Renutiatio. 5. 3. Et regula cancellariæ 18. quod in firmis renuntians, vel permutans, nisi post renuntiationē, vel permutationem viuat per dies 20. post mortem beneficium dicitur vacare.

17 Beneficiū ecclesiasticum solum dari potest clericis non coniugatis, & habentibus iurātē de-

- bitam, vt infra dicemus §. 81.
- 19) Coniugatus clericus, nedum ecclesiastica beneficia, sed nec etiam ecclesiasticam administrationem habere potest. & credit Pa. quod per hoc non possit esse vicarius Episcopi, in c. sane. el. 1. de cler. coniu. quod tenent doct. c. 1. eod. tit. lib. 6. §. vicarius. Nec potest cum eo dispensari per episcopum, vt habeat beneficium ecclesiasticum, licet per Papā, secundum Pa. in c. de cle. coniu.
- 20) Si beneficium cōtrahat in facris per verba de p̄senti, secundum doct. in c. de cle. coniu. non est priuatus ipso facto, sed priuandus, quia matrimonium non tenet, ideo vxorē dimittere compellitur, & est excommunicatus, infra, excommunicatio. 45. imdimentū. §. 42. Si verō est in minoribus tantū, & contraxit sponsalia, ipsi solutus ad beneficium suum redire poterit. Secus si cōtraxit per verba de futuro matrimonium, non recuperabit beneficium quia vinculum incompabile cum ipso beneficio contrahit. Eodem modo perdit beneficium clericus in minoribus contrahens cum consanguinea, etiam quod probata consanguinitate matrimonium rumpitur. Quomodo Episcopus dispensat, supra, apostata. §. 13.
- 21) Filius legitimus sacerdotis, potest obtinere beneficium ecclesiasticum in ecclesia patris, vt in c. ad hęc. de fil. presb. dummodo ad illas dignitates, vel prabendās, quas immediate pater eius habuit, non promouetur. c. constitutus. de fil. presb. Idem de nepotibus dicit, de iure in hereditatem succedentes, vt sunt nepotes per rectam lineam descendentes, qui filiorum nomine intelli-

guntur, in fil. de hęc. quali. & dif. §. iiii. secundum Host. & ead. extirpandas. de fil. presb.

- 22) Nepos, secundum Host. potest poni in ecclesia, quam auus eius habuit, patre eius viuente, non autem mortuo, quia in primo casu cessat ratio successiois, & non in secundo.
- 23) Si pater habuit personatum immediate, filius non poterit habere vicariam in eadem ecclesia. c. Michaeli. de fil. presb. & contra, in d. c. constitutus. de fil. presb.
- 24) In personatu simplici, cui nō imminet animarū cura, cum illegitime potest Episcopus dispensare. c. i. qui. de fil. presb. lib. 6. & non oportet secundum gloss. ibi differinsue an sit spurius, adulterinus, vel naturalis. In aliis autem solus Papa. infra, Dispensatio. §. 22.
- 25) In canonicato in ecclesia cathedrali, potest Episcopus dispensare cum p̄dictis, secundū Arc. in d. c. i. qui. ex quo non inuenitur prohibitum. Concord. Ge. & Io. Mo. quantum alii dicant non, tamen prius melius. In personatu autē, vel dignitate sine cura, non potest, sed tantum Papā, secundum gl. in d. c. i. qui. & eam doct. communiter sequuntur.
- 26) In rectoria, & omni beneficio, cum p̄dictis poterit dispensare Episcopus, dummodo non cadat nomē dignitatis, vel personatus, vel curam animarū habeat. Quidam verō tenent contrarium, vt dicit Ge. in d. c. i. qui. Et quia hęc habent varias opiniones, & maxime de dispensatione in beneficio simplici cū cura animarum, quia quidam volunt quod Episcopus possit, ideo vide Ge. Arc. Lap̄. Io. Imo. in d. c. i. qui.
- 27) Si statuto iurato, & per P. p̄a

app 10b

approbato, in ecclesia cauetur, quod nullus illegitimus ibi promouetur, Episcopus non poterit dispensare, secundū Ioā. Mo. & Ge. in d. c. i. qui. Secus si non esset iuratu, vel confirmatu, secundū no. c. licet canon. de elec. li. 6.

- 28) Si cum illegitimo dispēsat Papa, vt ad ordines sacros promouetur, nō tamē per hoc dispensatur, quod possit habere beneficium cum cura, secundum Ge. in d. c. p̄i. is qui. Vide aliquid in verbo, Clericus, infra.

29) Si cum illegitimo dispēsetur, vt possit habere beneficium ecclesiasticū, & dispensatio sit super beneficio, non potest post primū habere aliud vice dispensationis, si ex culpa sua fuit, vt illud nō haberet, secundū Ge. in d. c. i. qui. Secus si nō fuit in culpa, & dispensatio fuit super incerto beneficio, tunc poterit obtinere post primū aliud, secundū eundē.

- 30) Si talis dispēsetur super beneficio curato, nō propter hoc poterit habere dignitatē, secundum Ge. in c. a. de fil. p̄. quia ista ponuntur vt diuersa, in d. c. si. ideo vno concessio, non venit aliud.

31) Illegitimus, vel irregularis, dispensatus in ordine, & beneficio, & promotus non potest impetrare super pluralitate, nisi facta mentione de illegimitate, & irregularitate, secundū Ge. in d. c. i.

- 32) Episcopus cum p̄dictis illegitimus dispensare non potest, vt plura beneficia simul possint retinere, secundum Ge. vbi supra: quia quando conceditur alicui, vt possit beneficiū conferre, intelligitur tantum de vno. in c. i. cui. in l. respon. de p̄b. lib. 6.

33) Episcopus non potest dispensare, quod illegitimus in ecclesia patris sui viuētis, habeat be-

neficium simplex, vel prabendam. in ca. cum decorem. de fil. presbyter. neque canonicatum. c. cum audientiam. de fil. presbyter. neque mortuo patre dispensari potest super beneficio, vel prabenda, quā pater immediate tenebat: secus si non tenebat, vel mediate tenebat: similiter de canonicatu, & secundum veriorē opinionē, licet Ge. dicat quod donacionum in eadem ecclesia nunquam habebit.

- 34) Dispensante Papā cum illegitimo, vt possit habere beneficium curatum, non propter hoc poterit habere beneficium, cui per electionem esset p̄ficiendus, nisi in impetratione fieret mentio de beneficio electio, secundum Feli. supra, quia Papa non intendit p̄iudicare electoribus, quia oporteret tunc facere specialē mentionē, secundū Fel. in c. veniens. de accu. & hoc magis mihi placet, licet Ge. in d. c. a. is qui. videatur tenere oppositū, dicens per talem dispensationem vitium ex toto ablatum.

35) Infra quod debent fieri electiones beneficiorum vacantium, vide ca. ne pro defectu. de elect. Arch. floren. 3. parte. tit. 15. Tab. beneficium. 2. §. 21. Hoc con fessoriarum confert.

36) Appetere beneficium sine curatum, siue non, ex suo genere peccatum non est, quia eius obiectum, infra ordinem appetibilem recta ratione est, sed peccatum contingit ex defectu alicuius circumstantie requiritæ. Caie. ibi. in summa.

- 37) Appetere beneficium plenē curatum, vt Episcopatum, vel non plenē curatum, vt parochiam, & sciens se habere conditiones requisitas ad tale beneficium, non

peccat ex parte persone, concurrere aliis circumstantiis, ut bono sine, & modo debito deside ret. Debet enim vires proprias menturare, ad regimen animarum, ne presumptuose assumat, & ad oves suas, quarum vita ita distare debet, sicut vita pastoris a grege. Debet habere respectum ad alios, ne se dignioribus, vel æqualibus præferat, hoc enim esset acceptio personarum. Quo autem ad finem, ne appetat propter vitam delicatam, vel splendidam, vel opulentam, vel alio malo fine. Ex Caic. ibi, supra.

38 Qui parvifacit prædicto modo se commensuratur, ob appetitum beneficij curati, appetens peccat mortaliter, quia contra charitatem omnium Christi agit, & contra iustitiam distributam. Secus quid simpliciter, & bona intentione appetit, non cogitans de dignioribus, nec intendit eos impedire, etiam quod cogitet de illis, sed pro se procurare, ut licite habeat, tunc non peccat. ex Caic. supra. infra, Cathedrala. per totum.

39 Ex dictis haberi potest, quid est mortale peccatum procurare beneficium, quia quando non licet appetere, non licet etiam procurare. Sed quia actus exterior potest scandalizare proximum, maiori rectitudine indiget, ideo in procurando, maiori cautela utendum est. S. Thom. 4. sent. d. 25. q. 3. a. 3. ad 4. & secunda secunde q. 100. a. 5. ad 2. videtur dicere, quod quis si sic dignus, potest petere pro se beneficium ecclesiasticum sine cura animarum, si indiget, non autem si habeat curam, quia præsumptivum est, & redditur indignus ex ipsa præsumptione: & sic offert

preces pro indigno. Potest tamen dici, secundum Tho. quod 9. quæst. vlti. ar. penult. quod hoc est verum, si petat ut sit dicitur, vel lautius vivat, vel facilius ascendat, & similia: sic enim peccatum est, non autem si petat propter necessitatem, ne mendicet in vituperium clericatus, vel ut possit prædicare, vel similia, ex quo est ordinatus, & non habet defectum, potest petere, & sic debet intelligi S. Thom. & concordat etiam Caic. supra, qui dicit, quod ideo à doctoribus dicitur petere regimen animarum, quia vix possibile est, ut homo integri sensus, & rectæ mentis re putet se habere prædicto respectu sine quibus appetere est presumptivum absolute. Appetere tamen secundum quid, id est, si superiori placuerit, vel videbitur expedire, cognoscendo se indignum, cum tremore committitur negotium Deo, pro honore Dei, & salute ecclesie, non est pecciosum, sed veniale, nisi charitate urgente, quia hoc non est petere, sed offerre se, si opus est. Non est ergo in magno periculo indignus, & dignus, hoc modo offerens se pro beneficio simpliciter curato, vacante, secundum Caieta. supra.

40 Non residere in beneficio, de iure requirentes residendum, sine rationabili causa, de genere suo mortale peccatum est, ut quando id est beneficium curatum, quia est contra iustitiam, & contra debitam charitatem. Paucas autem temporis, vel æterni, à mortali potest excusare de clerici. non re. e. quia nonnulli.

41 Dispensare male procurat ecclesiasticos, mortale peccatum est, ut si ca, que superfluum necessitati

ecessitati naturæ, & persona. di. 43 dispensantur in ditando propinquos, in pompis, & luxibus, vel in aliis exorbitantibus. Non enim est dominus, sed dispensator ecclesiasticorum procuratorum, quos in pauperes Christi dispensare tenetur, si ultra necessitatem suam superfluum.

42 Habens beneficium quantumcumque simplex, quod per se sufficit ad vitam beneficij, secundum Panor. in c. conquirente. de clerici. non resid. non potest aliud tenere sine peccato mortali, ut dicit glossa in cap. dudum. c. 2. de elec. Limita secundum Panor. si propter se ratum habet. Secus si collatum esset non ratione sui, sed propter utilitatem beneficiorum, ut quia est homo bonæ conscientie, vel industrius, ut in c. cum iam dudum. de præbend. & non est tutus talis in conscientia, etiam si à Papa dispensetur, si pro sua utilitate, beneficium est ei collatum, secundum Pan. in d. dudum. quia in tali casu patrimonium Christi iniuste dispergitur. Hoc tenet Hostiens. in d. dudum. & Ioan. Andr. Caieta. etiam in summa idem videtur affirmare, quando beneficia sunt incompatibilia, quia residendum requirunt, & non est possibile in omnibus residere. Posset tamen talis excusari propter necessitatem, quando plures ecclesie alieque obsequio indigerent, vel plus, aut tantum, feruire ecclesie posset absens quam præsens, vel quando plures idonei non invenirentur, vel prærogatiue mentorum hoc requirerent, vel alia rationabili causa: tunc enim cum dispensatione esset tutus in conscientia. Vide Thom. quod 9. q. vlti. a. p.

Habens plura beneficia incompatible cum dispensatione, sine tamen causa rationabili, si eis bene providet per vicarios, ita ut non accidat ecclesiis aliquid damnum, nec curam temporalium quantum ad curam reparacionem opportunam, quantum ad paramenta, ad numerum ministrorum diuini cultus, & ipsum Dei cultum, & sacramentorum ministracionem, nec circa curam animarum, quod & si fit hoc possibile, est tamen difficile, & raro, potest absolute, etiam quod vno beneficio retento, alia nolit renunciare. Si autem damnum aliquod notabile de prædictis interuenit neganda est absolutio, quia continuatio pluralitatis beneficiorum hoc modo non est absque mortali peccato, & hoc est ex parte damni ecclesiarum. Ex parte autem distributionis, licet in distributione accidit peccatum inique distributionis, non propter hoc tenetur ad renuncian dum, sed ad bene regendum. Igitur pensanda sunt duo vltra damnum ecclesiarum, videlicet damnum clericorum bene meritorum in illis partibus, qui de his beneficiis honorari deberent, & sustentari. Secundum scandalum bonorum virorum, qui ex talibus iniquis distributionibus scandalizantur: & alij similia au dent, & sic ruit ecclesia. Et qui hæc parauident, quia sic communitur fit, & Papa dispensat, imò dispensatio non est abluendus. Ex Caieta. in summa. ibi.

44 Habens beneficium curatum, si secundum cum cura recipiat, ipso iure est priuatus primo, statim adepta pacifica possessione, e. de multa. de præben. vel quando per eum stetit, quo minus haberet.

beret.c.licet.el.2.de praben.li.6.
 Et nisi primū resignet in manus
 eius, cui committit, ipsū iure est
 priuatus etiam secundo. Et ad
 quodcunque beneficium, & ad
 sacros ordines inhabilis est: cuius
 dispensatio a Papam pertinet,
 & per extraneum. lo.22. quæ
 incipit, execrabilis. Et hoc tenet
 in omni beneficio, quod requirit
 residenciam, nō absolute, sed
 residenciam sub pœna priuatiōnis
 beneficii, vt si statuto, vel cō
 suetudine hoc caueatur. in glos.
 gratia. de referi. l. 6. quia tunc
 est eadem ratio, aliās secus, quia
 in iure non reperitur expressum.
 Cōcordat Panor.in c. quia non
 nulli, de cleri. non resi. Fallit in
 multis casibus. Primō, quando
 primo est annexum secundum, c.
 super eo, de praben. lib. 6. Secūdo,
 quando expendit de propriis
 bonis in utilitatem primi beneficii,
 & ipsum retinet, donec sibi
 fuerit satisfactum, secundū Anr.
 de Bt. per c. quicumque. 12. q. 4.
 & sufficit quōd expensa sit in
 cepta, secundum Ioan. And. in c.
 ex parte, de consi. licet post à ca
 su fit totum perditum. Tertio, 46

dum, et de electio. Septimō, si
 episcopatus, qui non vacat per
 secundum, vt dicit Innocen. in ele.
 gratia, de rescrip. Octauo, quando
 primū, vel secundum, esset
 locus delictus ab habitatoribus,
 de elec. lib. 6. c. licet canon.
 oppositum tamen tenent Abb. &
 Innocen. Nonō, quando ignora
 bat, c. gratia, de rescrip. l. 6. De
 cimo, si secundum recipit in alio
 Episcopatu, & maxime si requirit
 residenciam, & cum licentia Epi
 scopi primi beneficii. can. si quis,
 21. quæst. 1. Et accipitur benefi
 cium largē, quomodoque iurisdictionem
 exerceat.

45 Episcopos causā rationabiliter
 tenuentem, potest dispensare,
 vt quis habeat vnum beneficium
 curatum, & aliud simplex, in di
 uersis tamen ecclesijs, & in vna
 ecclesia habeat plura simplicia,
 de cōcl. praben. dummodo sint
 de forma, secundum Ioan. And.
 vt dignitatem, & canonicatum.
 & hoc sequitur Pa. in d. c. literas.
 non autem in duobus conformibus,
 vt duos canonicatus.

46 Duo aliarum non possunt
 haberi in titulum, in eadem eccle
 sia, ab eodem, ex dispensatione
 Episcopi. secundum Gui. de Mon.
 quia aliarum data in titulis per
 petuum, dicuntur beneficia, se
 cundum gloss. el. 2. de deci. se
 cus quando non dantur in titu
 lum, ex dispensatione Episcopi.
 In personatibus verō, dignitati
 bus, administrationibus, vel offi
 ciis perpetuis quocunque nomi
 ne censeantur, solus Papa dispē
 sat c. i. de consue. in eadem eccle
 sia, vel in diuersis, secundum
 doc. per c. quia nonnulla, de ele.
 non re. quando Innocen. in d. c.
 multa. videatur dicere, & Episcopos

scopus potest in diuersis eccle
 siis dispensare, dummodo curam
 animarum non habeat.

47 Casus in quibus quis plures
 ecclesias, vel prabendas habere
 potest sine dispensatione sunt hi.
 Primus, quando sunt ita tenentes,
 quōd neutra sufficeret ad sus
 tentionem, de res. domi. cap. quia
 monasterium. Secundus, quando
 vna ex altera dependet. cap. eam
 te. de arat. & qual. ordi. Tertius,
 propter raritatem clericorum.
 21. quæstio. 1. cap. clericus. in fine.
 Quartus, si ecclesia est annexa
 dignitati, vel prabende, in quo
 casu, cum ipse teneatur in ma
 iori personaliter residere, in ipsa
 parochiali tenetur habere vicarium
 perpetuum, & idoneum,
 qui cōgruentem habeat de pro
 uentibus ipsius ecclesie portio
 nem, vt in capitu. extirpanda. de
 praben.

48 Quintus, quando habet vnam
 intitularam, & aliam commenda
 tam. capitu. si plures. 1. quæstio. 1.
 Talis commenda non potest fieri
 nisi sacerdoti habenti 25. annos,
 & de vna tantum ecclesia paro
 chiali, & pro euidenti utilitate,
 vel necessitate, & non durat nisi
 per sex menses. capitu. nemo. de
 elect. libro sexto. declaratur in
 extrauagante Ioan 22. quæ incipit,
 execrabilis, & tenetur serua
 re ecclesiam commedatam in sta
 tu suo, secundum Panor. in cap.
 de monachis. de praben. Vnde si
 in monasterio stabat viginti mo
 nachi, debent stare, & de simili
 bus, de superfluo autem potest
 sibi providere.

49 Si mandatur provideri de be
 neficio alicui habenti aliud, non
 propter hoc cōceditur quōd ha
 beat simul duos, non potest. de
 praben. lib. 6.

50 Si papa alicui habenti aliquod
 beneficium, motu proprio conse
 rat aliud, non facta mentione de
 priori, non propter hoc inualida
 tur gratia: Secus si ad petitiones
 alterius conceditur. capitu. si mo
 tu proprio. de prabendis, libro
 sexto.

51 Beneficiorum fructus, vacatio
 nis tempore, in utilitatem eccle
 siæ expendi debent, vel successio
 ribus reseruari, alioquin in ca
 thedralibus ecclesijs, vel regula
 ribus, & collegiatis si fiat corra
 per capitula, cōuentus, collegia,
 vel singulares personas, ipsi con
 trascripti sunt suspensi ab officio,
 & beneficio quouque facit
 fecerint, non obstantibus priuile
 gijs, consuetudinibus, vel statu
 tis, etiam iuramento, vel sedis
 apostolica auctoritate firmatis.
 capigu. quia. de elec. libro
 sexto.

Similis prohibitio fit generali
 ter de omnibus ecclesijs. Vide
 cap. presentem, de offic. ordi. lib. 6.
 & quomodo Episcopi, & vel su
 periores sunt suspensi ab ingressu
 ecclesie.

52 Fructus iam percepti de benefi
 cio, secundum ea quæ dicta sunt
 supra, ver. Alienatio. §. 3. clarum
 est, quōd alienari possunt, sed re
 spondenti locari possunt, etiam si
 sint decimæ. cap. vestra. de loca.
 que locatio nō debet extra tem
 pus locantis extendi, quia cleri
 cus in beneficio, & coparatur vti
 fructuario, vel tutori. 6. q. 6. can.
 illud. Si tamen locatio fuit facta
 nomine ecclesie, successor ratū
 habere debet, secundum Inno. in
 c. querelam. ne praz. con. ui. sup.

53 Prælati, vel rector ecclesie
 potest locare fructus sine solen
 nitate, & auctoritate superiorū,
 vtique ad annos 7. vt in d. capitu.
 querel

querelam. imò secundum Panor. ibi. pro tota vita sua. Dicit tamè idè Pan. quòd si locatio fuit facta vltra nouem annos, non tenet nisi sit facta secundum solennitatem iuris, & in casu licito, qui casus nò, in c. in summa. 12. q. 2. Et si ista interuenierint, successores tenent ratum habere. Si tamen ecclesia esse lapsa, possit restitutionem, in integrum petere. cap. ad nostram. de reb. eccle. non ali. Si verò est facta ad modicum tempus, id est infra annos decem, & locans non habebat administrationem, successor non tenetur stare contractui, quia nò potuit obligare beneficium suum vltra tempus vite sue, cum comparatur vti usufructuario, qui alienare nò potest. l. si quis domum. ff. loca. vel habet administrationem, vt plebanus, vel rector, & tunc si locat nomine proprio, non tenetur stare, aliàs tenetur.

54 Si habes administrationem multa debita contracti vtgrè infrimitate, honesta causa, vel vilitate ecclesie, successor tenetur solvere, secundum Pan. c. ex presentium. de pigno. etiam si habebat bona aliunde. quia debet de bonis ecclesie sustentari, secundum eundè Pan. ibi supra, nisi de bonis paternis ad viuendum se obligasset. Potest etiam prelati, & rector obligare bona ecclesie generaliter, pro obseruatione contractus rationabilis. Vide Pan. c. 2. de prela. & c. dilecti. de arbi. & potest prouidere sibi, & parentibus per modum elemosinarum, magis quam extraneis, secundum Pan. in c. coniugatus. de conuer. coui. Vide infra. Clericus, quomodo bona clericorum debent dispensari. §. 22. v. 6. ad 26.

55 Canonici, vel alij beneficiati,

qui diuinis officiis nò intersunt, quotidianas distributiones percipere nò debent, etiam còtraria consuetudine existentem, restitue re; perceptas tenentur, nisi ob infrimitatem, vel rationabilem causam, vel corporalem necessitatem, vel ecclesie vilitatem excusentur, vt in cap. lib. 6. de cle. nò re. Idem de annuariis defunctorum, ibi.

56 Beneficia ecclesiastica iniuste possident, tenentur resignare in manu illius, cui cõpetit recipere, vt in articulo mortis alteri recipienti nomine illius, cui erat scienda, secundum Inn. fructusq; perceptos restitue re. c. post translationem de tenu. §. rursus.

57 Si quis beneficium minus canonicè obtinet, scilicet per simoniam vel fraudem, aut surreptionem aliquam, non prescribit in perpetuum, secundum Ar. & in c. postulasti. de cle. ex mi. Tales secundum Host. vite necessaria strictè poterrunt retinere, de consilio confessoris, ita vt solum ne egeant, & nisi obtineat dispensationem, & donationem, nò possunt absolui, nisi resituant: nec subditi hoc sciens, tenentur obedire eis.

58 Propter crimen læsæ maiestatis humanae, vel diuine, vt hæresis, & schismatis, commissum à patre, filij beneficiis habitis ecclesiasticis non debent priuari, vt dicit gloss. in c. satis peruersum. §. 6. dicit prohibentur admitti. de hære. lib. 6. cap. i. quicunque. de schisma. lib. 6. c. vnico.

59 Si Papa, vel maiores, qui possunt dispensare, se iunct, & tolerat expressè, vel alius de mandato eorum, obtinent beneficium non canonicè habitum, remouetur omne impedimentum, quòd si non fuit expressa tolerantia, nec ap

nec approbatio, vel fuit ab inferiori, non valet, secundum Arch. flo. post alios.

60 Habes beneficium, quod aliquo modo requirit residentiam, si mentis, sine causa nò redeat, potest spoliarì, scus si nò requirit residentiam, quia sine noua causa rationabili, non potest reuocari. §. q. 1. c. quia stater.

61 Omne beneficium secundum Io. An. post Inn. requirit residentiam, nisi prebetur contrarium. c. vlti de clericis non re. nec debet ita strictè intelligi residentia, quin quandoq; possint discedere, secundum Io. And. supra. c. ellente tamen negligentia, & fraude.

62 Dicuntur residere pro negotiis ecclesie se absentantes, c. ex parte. eod. tit. Secundò, si rationabiliter se absentant, vt quia capitalem inimicitiam habent, capitulo inter quatuor. eod. tit. Tertio, si ex mandato Papæ in curia resident, secundum Hostien. vel Episcopo seruiant, iuxta cap. ad audientiam. eod. tit. Quarto, si in Theologia studeant, vt in cap. 67 super specula. de magis. non autem in aliis scientiis, sine licentia prelati. c. tua. eod. tit. de cle. non re. & hoc tantum per quinquennium, nec distributiones quotidianas recipunt, nisi sint

63 Ex probabili causa non licet abesse sine licentia prelati, nisi hoc consuetudo permittat, secundum Inno. & Host. non tamen valetur, quia hoc consuetudo non potest permittere.

64 Dum nescitur vbi vagans clericus sit, ad ecclesiam tribus edictis citabitur, nec sufficit, secundum Io. An. vnum edictum peremptorium: & expectatus per sex

menses, si non veniat, priuabitur ecclesia, quòd habet. c. ex tua. eod. tit. nec hoc de Episcopis absentibus intellitur.

Papa mandante alicui, ad què spectat, quòd beneficium conferat Petro, & ipse conferat Antonio, collatio tenet, ipse tamen pro transgressione debet puniri, c. dilectus filius. de preben. falit in multis casibus. Vide Tab. beneficium. §. 57.

66 Si duo canonici sunt electi ad vnum canonicatum, & vnum prebendam in ecclesia, etiam interueniente autoritate legati sedis apostolicæ, non tenet receptio, secundum Inn. in c. dilecto. de preben. non enim licuit prelati infringere priuilegium canonicorum. Si tamen ipsi canonici, ad quos spectat receptio, autoritate propria fecissent, tenet receptio, non prebendam diuisio. c. per illorum. eod. tit. primò enim est de iure priuato, cui potest renuntiare, non autem secundum, quod est de iure communi.

67 De vna præbenda possunt fieri diuisi, eius facultates suppetere, aliàs diuisè tenentur integrare. Intellige quòd vacat. c. vacante. de preben. requisitis tamè quatuor, que ponit Host. & Io. And.

Clerici non residentes in beneficiis suis, nec in eis officia sua implentes, sed voluptatibus vacantes, nil iuris habent in rebus ecclesiasticis: & si recipiunt, restitutioni tenentur, secundum Arch. flo. §. part. tit. 15. c. nam redditus ecclesiarum, sunt stipendia seruientium, quicquid fit de foro contentioso. infra, Residencia. §. 3.

Clericus non diens officium sine rationabili causa, tenetur restituere fructus, quos interim recepit, secundum Ioan. Cal. c. 1. de

cele. mis. quia clericus non residens priuatur beneficio, & fructibus, vt in c. pe. de cle. non resi. sed non dicens officium. effectua liter non residet, igitur debet priuari fructibus. Item beneficium datur propter officium, vt in c. a. fin. 92. d. quauis Papa dicat ibi, quod hæc opinio est nimis rigida, & quod clericus non solum datur beneficium propter officium, sed etiam vt de pastimo. nio Christi viuante, & non mendicant. c. de praben. Videturque concludere, & bene, quod non tenetur ad restitutionem. similiter & Car. infra, Restitutio. Vide aliquid ad propositum. infra Clericus. §. 27.

70 Clericus potest trāsire de vna ecclesia ad aliam, secundum Arc. Ho. 3. par. tit. 35. c. pe. Primò, causa necessitatis, puta propter inimicitias, & huiusmodi, quo casu etiã si propria autoritate trāsireat, non punitur. 7. q. 1. c. pastoralis. Secundò propter vtilitatē, vt si vni ecclesie magis sit vtilis, quam alteri, & hoc autoritate superioris. 7. q. 1. c. mutationes. Tertio, propter sanctitatem, vt cum trāsire ad religionem, in qua professus non potest amplius repetere primam ecclesiam. 7. q. 1. c. hoc nequissimam. Si verò propter cupiditatem, vel ambitionē ad aliam transeat, debet vtraque carere. c. si quis Episcopus. 7. q. 1. & quanto, de tranſitu.

71 In prædicto tranſitu requiritur licentia, vel consensus superioris. Vide c. mutationes. 7. q. 1. c. qui vxorem. §. 5. 7. d. per totum, tamē de tranſitu clerici ad religionē, nisi fit Episcopus, non oportet petere licentiam, sed de tranſitu vnus religionis ad aliã, infra, Religio. §. 14. vide Tabbe

neſium. §. 3. §. 13.

72 In permutatione beneficiũ datur Pa. in c. ad quaestiones. de re. permu. regulam vnam generale, quod omnia beneficia, & quæcumque iura habentur in eis, quæliacunque sint, cum autoritate superioris permutari possunt, quam per dictũ commune doctorem probat. Quod autem quod ratatur superioris hoc possit fieri, patet per c. quæstum. de exceſ. præla. & multa alia c. & secundum Ioan. Andr. Qui enim habet autoritatem conferendi beneficia, etiam in transmutatione: ex quo sequitur, quod sede vacante, capitulum non habet hanc autoritatem, quando collatio est solum Episcopi: aliã habet secundum eundem Ioan. Andr. in cle. vnic. c. de re. permu.

73 Volentes permutare beneficia possunt inter se tractare, dummodo nihil concludant de permutatione, sed de dispositioni superiorum supponant, & hæc opinio secundum Pan. in d. c. quæstum. est verior, quauis Ioan. An. post Hof. videatur sentire quod non possunt in d. c. quæstum, dicit tamen Pan. ibi, quod hæc opinio est multum periculosa.

74 Præbende eiuſdem ecclesie, & eiuſdem qualitatis, permutari non possunt sine autoritate superioris, secundum veriorē opin. secundum Pan. in tex. d. c. quæstum. & Hoff. & Io. de Lig. in c. si eo. tit. licet Inn. in d. c. quæstum. oppositum tenent.

75 Quando quis renūtiat beneficio tenui, vt habeat pingue, secundum Felin. in c. verisimile. de præsumpt. est præsumptio simonia, nisi ex alia causa sit præsumptio ad oppositum, vt quia cura est magna, & ipse est senex.

In tali

76 In tali commutatione potest dari pecunia in recompensationem temporalium proventuum, non autem spiritualium, quia est simonia, nec etiam simpliciter, & sine determinatione debet dari ab altera parte, sed debet seruari cautela. tex. d. c. ad quaestiones. secundum Pan. ibi.

77 Si quis fiat monachus cum spe vt fiat abbas, & qui ordinatur vt cõsequatur beneficium, simoniam mentalem committit, secundum gl. in c. consuluit. 74. d. c. per laicos. 82. In Episcopatu ætas 30. annorum requiritur, vt in d. c. cum in cõstitis. de elec. Si sit dignitas secularis beneficii inferioris, requiritur ætas 25. vt in d. §. inferiora, que quidem ætas requiritur etiã in beneficio curato, vt in d. §. inferiora. Potest tamen Episcopus dispensare in personatu non curato, in anno 20. non autem in alijs dispensat. text. in c. 1. de æta. & qualita. l. 6. & Panorm. in d. §. inferiora. vltimo not. In beneficio vero simpliciter, & sine cura, secundum Cal. sufficit ætas 14. annorum, & est casus in dicto c. in decorum. licet glo. ibi aliter intelligat, nec sufficit ætas 7. annorum, quia talis nõ est idoneus regere ecclesiam, quum seipsum regere nesciat, & quidò beneficium sonat in nomen rectoris. Si verò hoc beneficium non sonat in vocem rectoris, sed est beneficium in ecclesia, requirunt maturitatem consilij, vt canonice ecclesie cathedralis, secundum Hoff. & Ar. in d. c. si eo. rēpore, requiritur ætas 14. annorum, quia ante illam ætatem, non potest sapienter iura tractare, & hæc opinio nempe seruat curia. Si non requiritur maturitas cõsilij, sufficit ætas 7. annorum. hæc Pa. in d. c. super inordinata, de præbend.

78 Beneficiũ in commenda, secundum Pan. in c. cum olim. de re. permu. potest permutari, quauis Fed. dicat simpliciter cõtrariũ. Expectatiue verò non, secundum eundem Pan. ibi, quia non excedunt personam, cui cõceduntur vt in c. eu. de præb. l. 6.

79 Ecclesia concessa in commenda, secundum Felin. in c. si conſisterit. de acq. ad libitum concedentis potest renouari, secus si detur in titulum.

80 De ætate requisita primo ad Abbate, & Abbatissam. 3. Abbas. §. 1. Abbatissa. §. 1. & in c. indemitibus. de elec. l. 6. & c. cum in cunctis. §. inferiora. de elec.

81 In prioratu cõuentuali habet sub se collegiũ, requiritur ætas annorum 25. ar. in cle. ne in agro. §. ceterum. de ſtate. Si verò sit prioratus nõ conuentualis, exercens curam animarum, de cõſuetudine etiã debet habere annos

25. quia debet esse presbyter, ad quem ætas 25. annorum requiritur. cle. generale. de æta. & quali. or. Si verò curam nõ exercet per se, videtur sufficere ætas 20. annorum. vt in d. §. ceterum. Si autem est prioratus sine collegio, & sine cura, sufficit ætas 7. annorum. vt videtur velle Fed. cõſi. 47. Alij dicunt, & melius, quod saltem requiritur ætas 14. annorum. ar. c. indecorum. de ætat. & qual. & in d. §. ceterum.

82 In Episcopatu ætas 30. annorum requiritur, vt in d. c. cum in cõstitis. de elec. Si sit dignitas secularis beneficii inferioris, requiritur ætas 25. vt in d. §. inferiora, que quidem ætas requiritur etiã in beneficio curato, vt in d. §. inferiora. Potest tamen Episcopus dispensare in personatu non curato, in anno 20. non autem in alijs dispensat. text. in c. 1. de æta. & qualita. l. 6. & Panorm. in d. §. inferiora. vltimo not. In beneficio vero simpliciter, & sine cura, secundum Cal. sufficit ætas 14. annorum, & est casus in dicto c. in decorum. licet glo. ibi aliter intelligat, nec sufficit ætas 7. annorum, quia talis nõ est idoneus regere ecclesiam, quum seipsum regere nesciat, & quidò beneficium sonat in nomen rectoris. Si verò hoc beneficium non sonat in vocem rectoris, sed est beneficium in ecclesia, requirunt maturitatem consilij, vt canonice ecclesie cathedralis, secundum Hoff. & Ar. in d. c. si eo. rēpore, requiritur ætas 14. annorum, quia ante illam ætatem, non potest sapienter iura tractare, & hæc opinio nempe seruat curia. Si non requiritur maturitas cõsilij, sufficit ætas 7. annorum. hæc Pa. in d. c. super inordinata, de præbend.

33. Cōferre beneficia ecclesiastica pueris existentibus alijs idoneis adultis, non solum inexcusabile, sed intolerabile videtur, tū quia pueri tantū in spē sunt idonei, adulti autem in re, tum quia diuinum officium deorū, & studiosē persolvere nesciunt, cum quia hoc reprehenditur. c. super inordinata. de prab. Et si aliquę provisiones in ecclesia ordinate sint pro pueris, non tamen beneficia ecclesiastica, sicut dicitur Caie. ibi. in summa.

34. Promouendū ad quocūq; beneficiū ecclesiasticū, sufficit secundum vtiorem opinionem quod sit in minoribus, & quod habeat tempus, vt possit promoueri infra annū in his beneficijs, quę requirunt aliquę ordinem. Excipitur de Episcopatu, in quo requiritur quod sit in sacerdotē, a multis. de elec. secundum Pa. post Io. Cal. c. dudum. e. l. r. de elec. & dicitur ibi, quāuis alij aliter dicat. Si tamen beneficiū esset fundatū cum hac conditione, vel statuto ab Episcopo, vel ab institute beneficiū, non valet promotio, nisi fit sacerdos, si cōditio sic dicitur, quod non possit promoueri nisi fit sacerdos. Et quod est ab institute beneficiū, non intelligitur derogari per clausulas generales à Papa dicendo, non obstatibus quibuscūq; &c. Secus si esset ab Episcopo. Et Pa. in fine d. s. inferiora. c. supra scripti. facit regulam generalem, quod quilibet dignitas, vel personatus, vel officium, quę habent curam animarum, requirunt sacerdotium: & consequenter tenentur accipere sacerdotiū quā sit ius possunt, ideo debent habere tempus. Secus vbi non est cura, nec in iure specificatur de aliquo or-

dine, non tenentur ad sacros ordines ascendere, nisi aliter loci consuetudo haberet.

35. Qui infra annum, in ecclesijs parochialibus non facit se promoueri ad sacerdotium, in continētia est priuatus, vt d. Pa. in d. s. inferiora. & per c. licet canon. de elec. l. 6. quod tamen non intelligitur in ecclesijs parochialibus collegiatis, vt in ca. statutum. de elec. l. 6. quia secundum Pa. non est tantum periculum, quia ibi plures sunt sacerdotē. Propter tamen studium, Episcopus potest dispensare, vt vsq; ad septennium habens beneficium cum cura animarū non teneatur promoueri ad sacerdotiū, tenetur tamē in primo anno acceptationis, subdiaconatum accipere. cap. ex eo. de elec. l. 6. Et talis dum stat in studio, de bonis ecclesie potest accipere, quia in vtilitate ecclesie dicitur exponere, secundum Dominicum.

36. Accipiens beneficium, & non intendens clericatū, tenetur de perceptis ad restitutionē, secundum tex. & glo. in c. commissā. s. ceterum. de elec. l. 6. & cōferens scienter ecclesiam indemne seruare tenetur. Secus si à principio bonam intentionem habuit, postmodum mutatus est, non tenetur, secundum glo.

37. Semper in rescripto apostolico ad beneficia, intelligitur, si preces veritatis inuitantur, cap. ex parte. de rescriptis. & de cura mentio debet fieri. Feli. in c. nostra. de rescrip. co. 20. Expressio valoris de iure communi non est necessaria, in impetratione, secundum glo. 1. in cle. 1. de prab. tamen si exprimitur, & sit maioris valoris, impetratio non valet, quia in gratijs apostolicis causa

causa habet vim cōditionis, etiā si ex simplicitate fuisset dictum, nec ignorātia adiuuat, quia debet se informare. Debet etiam mentio fieri omnium beneficiorum, quę quis obtinet tempore impetrationis, alijs gratijs sunt nullius valoris.

38. Quando gratia fit motu proprio, non est necessaria mentio valoris, nec cura, vel alterius. Vide Feli. in cap. ad aures. de rescri. col. 2. ver. de expresse valoris. Ibi enim multe limitationes ponuntur.

39. Quādo aliquis viciōsē, & de facto nanciscitur possessionē aliquius beneficij, etiā quod tennata sit nulla, quia à nō habente potestatem conferēdi est data, alia beneficia, quę simul cum illo teneri non possunt, dicuntur vātere. c. cum qui. de prab. l. 6.

40. Beneficia habentes in multis peccant, vt si non resideant sine causa rationabili, si fructus in malos vsus cōuertunt, si sint circa curam animarum negligētes, & in multis alijs, de quibus iuxta prædicta sunt interrogandi.

BESTIALITAS.

Bestialitas est cum quis more bestiarum operatur in comedendo, occidendo, & coēdendo, & communiter peccatū mortalissimiū est, nisi propter imperfectionem agūs, vel iocū causa fiat. Vide Tho. secunda secunda. q. 158. a. n. 7. Luxuria. s. 5. vt cū quis ad rem nō eiusdem speciei per coitum accedit.

BIGAMIA.

Bigamia secundum Pe. de Pa. l. sent. d. 17. q. 4. a. 1. est defectus ex secundis nuptijs; proueniens. Et Tho. 4. l. sent. d. 27. q. 3. a. 1. dicit quod bigamus fit irregularis, quia significatio sacramenti

non remanet integra.

2. Bigamia cōtrahitur, cum quis habet plures vxores de iure successiue. c. actus. d. 26. & ambas cognouit. Secundo, cum simul plures habet, nam de iure, alteram de factō, iure ambas de factō, & ambas; cognouit. c. nuper. de bigamis. Tertio, quando viduum duxit vxorē. Et his omnibus irregularitatibus est annexa, vt dictum est. Intellige tertium modum, si vidua à primo viro fuit cognita, & ipse etiam cognouit, est bigamus. Similiter si contrahit cum aliqua, quę fuit ab alio cognita extra matrimonium, est bigamus cognoscens eam. Item contrahens cum virgine, & cognoscit eam, quę post permittit se ab alio cognosci, & postmodum iterum cognoscit eam, fuisse scienter, iure ignoranter, siue quomodocūque, efficitur bigamus. Item si contrahat cum aliqua, quę prius cōtraxerat per verba de presenti cum alio, non tamen consummavit cum primo, secundum vt sit non est bigamus. Quod si contrahit cum virgine, & consummavit, illa postmodum permittit se ab alio cognosci, talis non fit bigamus, si eam non amplius cognoscit. hæc secundum Thom. & Pet. de Pal. quarto. vbi supra. Nota quod nunquam fit bigamus, nisi contrahendo, & cognoscendo, nec requiritur cōmixtio seminum, sed sufficit, quod cōtempat intrando podo risclaustra.

3. Mulier quia non est capax ordinis, non potest fieri capax huius defectus, scilicet priuationis executionis ordinis, ideo non dicitur bigama, & vir magis fit bigamus ex defectu mulieris, quā sui, quia ipse est quasi terminus

ad quem, à quo fit denominatio respectu mulieris. Tho. supra.

4 Omnes bigami sunt priuati executione ordinis, & promotione, ita quòd ad aliquem ordinem non possunt promoueri, nec acti alicuius ordinis sine dispensatione exequi. c. quotquot. 27. quest. 1. & c. 2. qui cle. vel. & ibi Pa. in tertio not.

5 Omnis bigamus priuatur omni priuilegio clericali, & est forò seculari astrictus, & est forò quòd opposita non valet, & ne rōsuram deferat prohibetur sub anathemate. ca. vnicò. in text. de biga. l. 6. & glo. in ver. bigamos. restringit ad illos, qui in minoribus contraxerunt aliquo illum quatuor modorum, adeò vt qui sunt in sacris, vel professi in aliqua religione approbata, illas penas incurrere non possunt, cui concor. Pe. de Palu. vbi s. ar. 3. concludit.

6 Cōtrahēs cū aliqua, quā prius fornicariā cognouerat, postmodum cognouit vt vxor, secundum veriorē opinionē non fit bigamus, quia carnē suā nō diuisit in plures. Concor. Pa. & glo. in c. sine de cle. coniu.

7 Existēs in sacris, vel professus vxo solenniter continentē, & contrahēs siue cum virgine, siue cum corrupta, non est verè bigamus, quia matrimonium ibi esse nō potest, sed est similis bigamo, si cum corrupta cōtrahat: tamen est irregularis siue etiā virgine, siue cum corrupta contrahat gl. in c. quotquot. 27. q. 1. differt tamen quòd ad dispensationē contrahere cum virgine, & cum corrupta, vt dicemus j. s. 9.

8 Bigamia non tollitur per baptismum, secundum Tho. supra, quia non soluit coniugium, ex quo

bigamia sequitur. c. acutius. 26. d. nec in quo tenetur Hieronymus, qui oppositum videtur tenere super epistolam ad Titum. s. Baptismus. s. 71. 72.

9 Papa potest dispensare in omni bigamia, quia irregularitas nō est adiuncta bigamie de iure naturali, sed tantum positiuo, secundum Tho. supra, & etiam quòd ad omnes ordines. capit. l. eor. 34. d. Episcopus autem quòd ad ordines minores potest dispensare. ca. 1. qui cle. vel. 10. Cum religio sit autem ad euitandum discidium, potest etiam dispensare in ordinibus maioribus, vt quidā dicunt. cap. 2. qui cle. vel. 10. etiam cum eo, qui existens in sacris, contrahit cum virgine. in d. ca. 1. Dispensat etiam cum bigamo occulto, aliter non dispensat, secundum Pe. de Palu. s. Concor. Pa. in ca. 1. qui cle. vel. 10. j. Dispensatio. aliquid vide circa finem.

10 Qui cum pluribus fornicatur non fit bigamus, quia coniunctio fornicaria non significat cōiunctionē Christi cum ecclesia. Th. 4. sen. d. 27. Heb. 11.

BLASPHEMIA.

1 Blasphemia consistit in attribuendo Deo aliquid, quod non conuenit, vel negando aliquid, quòd ei cōuenit, vel attribuendo creaturæ, quòd soli Deo conuenit, vel Deo aut sanctis iniuriam irrogando, vt dicendo maledictus sit, &c. vel nominando membra pudenda Dei & sanctorum, cum indignatione. Sic etiā irrogatur iniuria, vel remouendo à sanctis, quòd Deus dicit in eis esse, vel attribuendo eis, quòd dicit non esse. hæc enim reudantur in Deum, qui in sanctis est gloriosus, vel dicendo, sic veniat Deo, imprecando Deo ma-

lum

lum, quasi ipse his fit subiectibilis. ex Thom. secundum c. 2. q. 13. ar. 1. & Caieta. ibi. ver. blasphemia. Et est peccatum mortale, quia talibus blasphemis pœna mortis infligitur. Leui. 24. quod non fieret, nisi propter mortale. Et est grauius contra Deum, quàm contra sanctos. Nec quis, si fit mentis compos, blasphemando à mortali excusatur, nisi quando inaduertenter ex lapsu lingue, verba blasphemie profert, non aduertendo sensum verborum, quod si aduertit, nisi protulisset. Est enim tunc tantum blasphemia materialiter, idè neq; passio extranea, neque confusio, tales mortali excusatur, secundum Caieta. ibi, supra. vbi dicit, quòd dicere ad corpus, vel ad sanguinem Dei, siue iurando, siue resonando in rixa, non est blasphemia, quia ex quo Deus homo factus est, habet carnem & sanguinem: nec est mortale peccatum, nisi dicatur per modum iniuriantis, vel mendaciter asseruerit.

2 Blasphemia est maximè peccatum, quia opponitur cōfessionis fidei, & maius est quàm perjurium, secundum glo. Ephe. 4. super illud, Blasphemia tollatur à vobis. Est etiam grauius homicidio. Grauius enim est Deum velle offendere, quàm hominè, quòd blasphemans intendit.

3 De blasphemorum penitentia qualis debeat esse, quænis hodie non seruetur, vide capit. statimus. de male. has penitentias ibi positas non refero, quia secundum Pa. ibi, non seruantur. Sed maior pœna ponitur, in nona sessione Concilij Lateranensis, sub Leo. x. infra. s. 5.

4 Blasphemantes Deum, & sanctos, etiam secundum leges, vlti-

mo supplicio debent puniri. Sal. in l. 2. C. ad 1. Iulian. maie. & Cy. in l. 3. C. de re. credi. & intelligitur quando ex confuetudine fit, & in contemptum. & glo. in ca. si quis per capillum. 22. q. 1. Et per vltimū supplicium, mortis pœna intelligitur.

5 Blasphemia non est amplius casus referuatus, cum solennis presentia, quæ blasphemis imponatur, non fit amplius in vfu, vt infra, ver. casus. s. 8. & dispensatio. s. 26. Alia pœna imponitur in concilio Lateran. in nona sessione, quam non refero, quia non est vfu probata, in qua imponitur cōfessoribus, vt blasphemos sine grauisima penitentia non absoluant.

BVLAE.

1 Vlla Papales, possunt deprehendi falsæ, comparando scripturam ad scripturam, modum dictandi, chartam considerando, an sit rasa, & pulchra, an sint ibi in scriptura confecti tractus calami, & puncta solita fieri, si sigillum sit omnino complectum, & æquale, si Episcopus vocatur frater, & Cardinales fratres, & inferiores filii, si est vera latinitas, vel falsæ, & alia, de qui bus Pa. de cri. falc. quàm graui, & cap. licet. vbi nouem modi nō, & de rescrip. per totum.

2 De excommunicatione falsariorum, infra, excommunicatio. 12. Si aliquid quod ab omni aequitate deuenit, & à communi cursu priuilegiorum, presumitur à sede apostolica non emanasse, secundum Pa. in d. c. quàm graui.

CALIX.

1 Calices in quibus sanguis Christi consecratur, secundum Thom. 3. questio. 83. a. 3. de

bent fieri ex auro, vel argento, vel stanno, de cond. t. c. vala. non ex aere, aurichalco, ligno, vitro, vel lapide Concor. Pa. in cap. fi. de cele. missa. & Petrus de Palu. 4. d. 13. q. 2. arti. 5. qui dicit ex alia materia fieri non posse.

2 Calix debet consecrari, & peraguntur chrysmate, secundum Pet. de Palu. supra, in quo non licet Episcopo dispensare, ex ordinatione Syluestri Pape. in ca. de sac. vnc. nec perdit consecrationem, nisi perdat formam principalem, vt si modica refectione cippi, vel pedis indiget, non propter hoc exaccratur. Si autem separatur cippus à pede, vt sit in calice tornati, vel aliter, secundum Pet. de Palu. indiget consecrari iterum, quia nec pes sine cippo, neque cippus sine pede, consecrari potest, secundum eundem Pet. Quidam verò dicunt, quòd quando per artem sic fit, vt possit separari, & coniungi, & ita consecratur, quòd etiam si separatur, non amittit consecrationem, & ita videtur esse in vsu apud quosdam dominos, habentes huiusmodi calices, quos separant, vt minore locum occupent, & facilius portentur. Neq; hæc opinio videtur reprobanda.

3 Calix argenteus consecratus, si deauratur, est iterum consecratus, quia consecratio fit in superficie, secundum Pet. de Palu. Secus videtur si deauratio propter vsum cadat, quia consecratio non ita videtur esse in auro, quin etiam sit in argento, nec est simile de destractione parietis ecclesie, quæ indiget consecrari propter destructionem, secundum glo. in cap. celestis, de cond. i. ita seruatur consuetudo legis interpret.

4 Calix per aliquos ictus datos à fabro, non probatur in iure, quòd exaccratur. A quo consecratur, vide infra. Consecratio ecclesie. s. i. Calix consecratio videtur posse fieri ab abbatibus, qui vtuntur insignibus episcopalibus, quando habent hoc ex consuetudine, vt dicit Car. in ele. attendentes de stare. supra, Abbas. s. octauo.

CALVMNIA.

Alumnia est falsa, & malitiosa impositio criminis, secundum Thom. secundum secundam, quæst. 68. arti. 3. quomodo est peccatum, supra, Accusatio. s. 11. Hoc peccatum non solum pœnitentia deletur, sed oportet proximo læso satisfacere. Si autem quis alteri ex errore imponit crimen falsò, non incurrit formaliter materialiter, sed tantum materialiter, teneturq; ultra pœnitentiam satisfacere læso. Fuit enim in culpa: non enim debet assertorè proferre, quod pro certo nesciebat, in alterius præiudiciũ, & cum noxaliter proximum læserit, mortaliter peccat. Debet enim aduertere, quia de bono non paruo proximi agebat, negligetia in hoc fuit mortalis.

CAMPSPOR.

1 Campspora ars, secundum Caiet. in quod. de cambiis, est negotiatio in commutatione numismatum. Et quauis à philosopho vituperetur, & ratione materiz, quia tantum numismata erant, à proprio numi vsu diuertens, & ratione finis, quia lucrari gratia, quod sine caret, fit. Si tamen ex parte campsporis bono sine honestate, puta si propter familie sustentationem, vel alio bono sine exerceatur, erit licita. Et dicit

Et dicit Thom. opuscul. 73. cap. 13. quòd ars campsporia vitur de se numismate ad debitum, & idoneum vsũ: & quòd illud lucrum, vel illud plus, quòd accipitur à campsporis in tali permutatione monetæ, non accipitur ratione pecunie, quæ de se non parit pecuniam, seu de se est inuendibilis, sed ad vitandum damnum sine ratione periculi, vel interesse, vt subueniat salariz personarum, domorum, & ministrorum, laboribusq; & expensis in arte necessaria, & licita, ne frustra ponant operam, & sudorem suum ad aliorum utilitatem, neq; Dominus hos campspores de templo expulsi, quia sic illicita, sed quia in tali loco fieri non debebat, secundum Tho. opuscul. supra.

2 Pecunia formaliter sumpta secundum valorem, quem ex statuto legis habet, est inuendibilis, vt dicit S. Thom. supra. Est enim mensura in permutationibus, vt dicit idem Thom. Primò de re. princ. c. 14. cuius primus vsus est permutatio pro rebus venalibus necessariis ad humanam vitam. Secundus vsus est commutatio pro alia pecunia, & ad hoc vitur ars campsporia, ex Caieta. in quol. supra. Materialiter autem sumpta, vt est aurum, vel as, fluctat, potest vendi sicut ceteræ res, & locari.

3 In cambiis datur talis regula, videlicet, Quotiescunq; in cambiis arbitrio bonorum, & peritorum in tali arte, pars capiens cambium non magis grauatur, quam dans, nec econuersò, & distantia temporis nil lucri afferit, nunquam est ibi peccatum mortale, nisi obliqua esset intentio. Si l. yfura. 4. q. 9. s. 2. ibi enim in-

iusticia non est.

4 Cambiorum tria sunt genera, videlicet minuti per literas, & sicum. Primum cambium reale ad minutum, vt si campfor det aureum, & accipiat pro scontro monetam, vel econuerso, & accipit aliquid moderatum secundum consuetudinem patrie pro suo labore, & quia seruit cõmunitati, ultra pretium, hoc licitũ est, secundum Caiet. in summa ibi, & quol. non tamè hoc licet omnibus, sed tantum his, qui tenent mensam paratam cõmunitati seruientes, secundum Caieta. quol. supra, quauis Rosel. ver. yfura. 6. s. in fin. dicit quòd etiã aliis licet: prima tamen opinio verior est, quia qui non tenet mensam, parum temporis expendit in numerando: pro quo talem mercedem habeat. Debet tamen hoc cambium sine omni fraude fieri, & auaritia. Vide Ar. flo. secundum de parte. tit. i. c. 7.

5 Secundum dicitur cambium reale per literas, & fit duobus modis, & primò sic, Petrus habet Mediolani C. aureos, quos vult habere Romæ, dat campfor vt respondeat 95. & reliquos lucretur. Hic cõtra dicit esse licitum, propter rationes prædictas, & propter periculum portandi pecunias. Secundo modo sic fit, Petrus Mediolani habet C. ducatos Venetos, quos vult Venetias portare, & ibi expendere, quia plus ibi valent, inuenit campforem indigentem pecunia Mediolani, & habentem bancũ pro Venetias, ubi tradit dictam pecuniam ad forum cambij pro Venetias, ubi recipit C. & quinque, quodq; plus, quandoque minus. Si hoc plus recipit non ratione expectationis, sed quia ve-

lebat sibi providere pro suis necessitatibus Venetiis, cōtractus est licitus. Curfus enim monetæ hoc operatur, & monetarum diversitas, & industria accedit relicta. ff. ad leg. fall. l. si. Si autem intenderet principaliter lucrum propter expectationē, esset mutuum cum intentione lucri, quod vñra esset.

6 Caieta. in summa dicit, quod cambia vera & realia, quibus moneta in vno loco, ac tempore accipitur, & alio loco, & tempore redditur, prout in loco redditionis, tempore restitutionis marchæ auri valet, cessante omni fraude, sunt licita. Si tamen hæc ad prolixius tempus fiunt, aut protrahuntur, vt ex longiori tempore plus lucretur, ad vsuram declinant: quia dum temporis, quo pecunia occupata tenetur, ratio habetur, ad eum vsuræ modum labitur, quo tempus vendi dicitur.

7 Tertium cambium dicitur fictum, quorum aliud est verum, aliud fictum. Cambia ficta vera, multis modis variantur secundum variationem locorum, & temporum. Vt, do tibi Duca. C. Ianuæ, & hinc ad mensē restitues mihi tor libras, quos valet ducatus Venetiis, vbi verissimiliter plus valebit, licet aliquando minus valeat, tamen vt in pluribus semper plus valet, vel secundum quod aliter tales contractus variantur, quia quasi infinitis modis variari possunt. Et cum expectatur lucrum propter dilationē temporis, videtur vsura, sicut mutans granum, quod alio tempore, eoque verissimiliter plus valebit est recepturus, & tamen non erat illud vsq; ad illud tempus seruaturus, c. nauiganti.

& c. in ciuitate. de vsu. Sicq; non est licitus: Similiter quoniam in tali mutuo intenditur principaliter lucrū. Secus videtur quando lucrum ratione interesse, vel expensarum accipitur, vel quia dubium est, quod minus valeat ex eo quod se periculo exponit, vel quando principaliter facis, vt amico seruatur, & nō cum proprio dāno, tunc videtur licere. Sed quoniam hi casus horum cambiorum sunt dubii, quibusdam doct. tenentibus licere, quibusdam non licere, ideo oportet semper regulam suprapositā inspicere. Et quia breuiter hæc sunt summata ex Caieta, & Tab. & Sil. ideo vide latius ibi, & verbo vsura. §. 15. & Sil. vsura. §. 4. & infra, V. vsura. §. 11. vide aliquid & circa fi. de pagis.

8 Aliud cambium est fictū non reale, sed fictū. Vt cum campfor lucrari intendens cambij de Venetiis, vel Londres, & tamen ibi Romæ fida est restitutio, vtrinque scienter, siue fiant literæ & non presententur, siue nō fiant, hoc secundum veritatem non est cambium, fed verē mutuum, sed nomine cambij palliatum, & sic est vsura.

9 Fit etiam hoc modo, Petrus egēs pecunia recipit a campfore Mediolani C. duc. hinc ad mensē restituens ibidem, secundum quod tunc valebunt Venetiis secundum cursum cambiorū decem libras grossorum, quæ regulariter C. duca. æquiualeat, sed in cursu cambiorū Venetiis quædam excedunt, quandoq; excedunt. Hic secundū veritatē est cōtractus mutui nomine cambij palliatus, & cum sit spe lucri, est

vñra,

vsura, contra illud Luce, Muruū datæ &c. & quia cōmunitur plus valent, ideo hic vsura est. Posset tamen excusari campfor, si in promptu haberet cum illis C. duca. cambium pro Venetiis, sed vt seruatur Petro, datæ cum hoc pacto, si tamen tale cambium sit secundum se licitum, quod supponitur. Ex Caieta. in quol. supra. Hæc materia cambiorum est difficilis, & experti mercatores plus de ea sciunt circa practicam, quam plerique doctores.

CANONICATVS.

1 Canonici nō est dignitas, tamen in magno honore ponitur, in choro, & processione præcedunt Abbatem, quia sunt collaterales Episcopi, quauis Abbas sit dignior, secūdm Fel. in c. pastoralis. de offi. deleg.

2 Canonici non potest committere extraneo ea que ad tractatum capituli pertinent, ne extraneis secreta capituli reuelentur, sed bene vni canonico. Feli. in c. non potest. de præf. 3. col.

3 Canonici debet facere que ad canonice officium spectant, qd si puer est, pro alium faciat. c. 2. de eta. & qual.

4 Canonici habet vocem in capitulo, nisi sit puer, vel non in sacris, & non potest esse laicus. c. cum M. Ferrarier. de constit. in glof. & non potest agere pro alio canonico, quauis in canonice sint coniuncti, nisi habeat mādātum. Feli. supra.

5 Canonici habens capellam, dum in ea celebrat, non percipit distributiones illa hora canonice currentes, quia non vt canonici, sed vt capellanus celebrat. Fel. c. cū olim. de sen. & re. iud.

6 Canonici vadens ad horas canonicas principaliter propter

distributionibus, mentale simoniam cōmittit. Feli. c. ex parte. cl. r. de offi. deleg. Quando non debent distributiones recipere, supra. Beneficium. §. 55.

7 Canonici possunt remouere propria autoritate statuta sua iu rata, non autē si sunt per Papam confirmata: & si contrauentian, tenet, licet sint periuiri. Feli. c. cum accessisset. de consi. An episcopus cum illegitimo possit dispensare, supra. Beneficium. §. 33.

8 Canonici regularis ad religionē monachorum transire potest, & non eōtra, nisi si sint laici, secundū Tho. secunda secunda, q. 159. a. 8. ad 2. Intelligit tamē si perioris peccata licētia, vt in c. statutum. 19. q. 3. infra, religio. §. 14.

9 Canonici iur. recipiendi licētiati, seu nobiles viri, secundum glo. in l. societates. ver. non suppleat. ff. pro socio.

10 Acquisita per canonici intuitu ecclesie, seu præbende, non cedunt successoribus in præbenda, sed capitulo. Vide Ab. in c. relatum. cl. 2. de test.

CANONICA PORTIO.

1 Canonica portio, de iure decretorum debita, & a canonicis approbata est, ideo canonice dicitur. c. de his. 10. q. 1. Quādo quis eligat sepulturam alibi quā in sua parochia, de omnibus, quæ illi loco vbi eligat sepulturam dimittit, sua parochialis ecclesia debet habere canonice portionem de iure communis, nisi ex priuilegio, vel alius exceptionibus aliter fit ordinatū, secundum Ar. Flo. 3. parte. c. 5. ti. 10. c. dudum. cl. de sepultu.

2 Canonica portio est duplex, vna quæ debetur Episcopo ab omnibus ecclesijs diocesis, vt in d. c. de his. alia quæ debetur ec-

clesie parochiali, in d.e. dudū. quæ est varia, secundū varias locorum consuetudines, quæ debēt feruari, de sepul.c. certficari.

3 Canonica portio, quæ Episcopo debetur, secundum Pan. in c. officij, de testa. no. primō dīficatur, etiam secundū diuersa locorum consuetudines, quo ad quotā, vt in c. certficari. de sep.

4 Canonica portio in parte, & in totum potest prescribi, & sufficit tempus sine titulo, de cuius principio non habet memoria, quia illud habet vim tituli, vt in c. primo, de prescrip. li. 6. Hæc secundum Pa. in d.e. certficari. vbi etiā dicit se hoc cōsuluisse. Concor. Pe. de An. in tractatu de canonica portione, & hoc verius, quāuis Hostie. in summa de sepul. cum Gof. teneat oppositum, & Pet. de peru. in simili trac. dicat, quod requiritur titulus, vel tempus, cuius contrarij memoria non existat.

5 Per pactū dicitur quartæ renunciari non potest, quando ecclesia damnificatur, secundum Ar. in c. pactum, de pact. li. 6. fecus si non damnificaretur.

6 Canonica episcopalis debetur, secundū Pa. in d.e. officij. solum ab ecclesijs Episcopo subiectis, non autem ab exemptis: vel Papæ immediate subditis, & sic cōmunitur tenetur à doc. & hæc est verior opinio, quia hæc quarta datur Episcopo ratione solitudinis, qui de ecclesijs sibi subditis debet habere tantum, vt in c. conquerente. de of. or.

7 Exempti tenentur soluere quartam canonicam Papæ, secundum Pa. in c. requisisti. de testa. legatus tamen de latere non potest petere, quia non est diocesanus exemptorum. c. auctoritate. de

privi. lib. 6. in glo.

8 Episcopo debetur quarta de omnibus legatis factis quibuscūque ecclesijs, vel p̄iis locis, & etiā quarta decimarū, & eorum quæ veniant occasione funeris, vt in d. requisisti. & Pa. ubi. Fallit tamen secundū dictū Pet. de An. ubi supra, in 7. casibus. Primō, in relictis pro ornamento ecclesie, vt no. doc. in c. fi. de testa. inter quæ cōputantur calices, eruciæ, paramenta, & similia, secundum Inn. in c. ad sedem. de resti. spo. Secundō, in relictis pro redimendis, ornandis, vel reparandis dictis ornamentis, secundum Inn. in c. fi. de testa. Idem si pro libris dīuino officio necessariis, vel mōnasterio sciendo. Tertio, in relictis pro fabrica ecclesie, quæ reparatione indiget, & portio pro fabrica non habetur sufficiens. Secus quādo non indiget, secundū Hostie. Quarto, in legatis pro luminarijs, Quintō, in legatis pro annuarijs annuatim celebrando. in c. cū creatura. de cele. mis. similiter pro septimo, vel trigesimo, vel huiusmodi secundū Hostie. in d. cap. fin. Sextō, in relictis ad cultum Dei perpetuum, vt quod omni anno fiat tale festum, vel in tali capella dicatur omni die vna missa, &c. in cap. fina. de rescrip. libro sexto. Septimō, secundum Pa. in d. cap. requisisti. in oblationibus, & in donatione in vita. cap. de his. de sepul. & quando relinquuntur intuitu personarū, vt quia est filius, vel frater, secundum Hostie. dummodo non fiat in fraudem: in dicto cap. requisisti. vel si extant priuilegia aliqua. de quibus infra. §. 17.

9 De relictis hospitali religioſo, id est, auctoritate Episcopi constituto,

constituto, debetur quarta, secundum Pa. in d. ca. officij, etiam si relictum sit factum pauperibus talis hospitalis, secundum Ioan. An. quia presumitur, quod qui reliquit, habuerit respectum ad locum, non ad personam. Si verō relictū fiat pauperibus absolute, sic non debetur quarta. Innulli. C. de episcopo. & cleri. Si hoc spirale non est religioſum, & ille, cuius auctoritate cōstruatum fuit, mortuus est, Episcopus quartam habebit, secundum Panor. ibi supra. licet diuersæ sint opiniones, quia Episcopus habebit eam. Si autem viuus, non debetur quarta, quia videtur tunc relictum esse pauperibus simpliciter. Ideo ex hoc fecit, quod de relictis confraternitatibus, siue societatibus, non debetur quarta Episcopo, vt tenet Panor. supra.

10 Si quis relinquat C. scuta distribuenda pauperibus, vel pro puellis nubendis, non debetur quarta. c. ex parte. el. 3. de verbo. sig. Secus si relinquere vt per aliquod hospitale distribuenter, cuius cura habet Episcopus.

11 De legatis factis alicui vt singulari personæ, vt quando relinquuntur clerico administratione non habenti vel prelacionem, seu alicui canonico, secundum Pe. de peru. supra, & in d. e. requisisti. si vel eum relinquuntur leproſis morantibus in tali loco, vel domo, vel eremitis, vel fratribus in aliquo loco morantibus, vel quibusdam mulieribus, pro dote, vel viduis, peregrinis, vel huiusmodi, in quibus cessat c. ex parte. el. 3. de verbo. signific. non debetur quarta. Idem tenet Innoc. in cap. relatum. de sepul. Idē dic de legatis pro malē abla-

tis, quia non sunt legata, sed debita, vix restituo sic certa, siue non, secundum eundem Pet. supra. Idem de legatis ecclesie extra diocēsim à suo subdito, non debetur quarta. Con. Ab. in d. ca. requisisti. Intellige tamē omnia, nisi consuetudo aliter habeat, quæ esset seruanda.

12 De quarta parochiali sciam videtur glo. in cap. cum quis. de sepul. quæ dicit, quod vel seruatur consuetudo, vel saltem de quartā. Ideo si patet de consuetudine, illa seruatur. in cap. certficari. de sepul. si non, tantum quarta detur. in c. dudum, quāuis aliqua iura dicant, medietatem, aliqua tertiā partem. Quo autem ad fratres prædicatores, & minores, determinatum est, quod soluant quartam, reprobata omni alia consuetudine, in d. c. dudum. Idem dicit Io. An. quod quartam soluant, & non vltra. Vide infra. §. 17.

13 Potest etiam ex consuetudine introduci vt nihil soluat, sicut supra, de canonica portione Episcopi, dictum est.

14 Quarta parochialis debet solui de omnibus, quæ veniunt ratione funeris, & de legatis factis ecclesie, apud quam electa est sepultura. in d. c. dudum. & de sepul. per totum. Fallit tamen quod conseruato est in oppositum, secundum Pet. de peru. supra, & in illis 7. casibus dictis supra, de quibus quarta episcopalis non soluitur. in c. fi. de testa. & quando ecclesie donatur inter viuos, c. de his. de sepul. lib. 6. §. si verō. Et quādo sepultura electa in aliquo monasterio, sanus existens, illud intrat animo mutandi vitam, & magis si profectur, quia tunc desinit esse parochianus al-

terius ecclesie, secundum Arch. in ca. beneficiam. de regula. lib. 6. Idē dic de leproso, qui intravit domum leprosoꝝ, secundum Ge. non debetur quarta. Secus de eo, qui recipitur in confraternitatibus: quia retinet propriam cap. cum & prelatura. de privilegiis. quia debetur quarta. Secus cum reservato sibi tantum usufructu, donat bona sua, quia tunc gaudet privilegio religionis. c. de privilegiis. de privilegio. de iur. i. infra. Nouitius. §. 18. Item quando quis legit ecclesie, in qua non sepelitur, non debetur quarta, secundum Pa. in c. pe. de sepul. & est verior opinio.

15 Si quis ex eo quod ecclesia erat interdicta, vel ciuitas, sepelitur apud fratres, ipsis fratribus iniuris, cum multis oblationibus non debetur quarta, secundum Federi. consil. 119. & Ge. in d. c. de sepul. lib. 6. quia talis tempore interdicti, non potuit eligere sepulchrum apud fratres, vt not. Innoc. in d. c. cum & prelatura. Imo dicit idē Fed. quod si fratres mendicantes sponte sepellerent, quāvis de violatione interdicti tenerentur, non tamen de quarta. Vnde dicit Inno. in c. nostra. de sepul. q. quando non de iure, sed de facto quis sepelitur, debetur corpus, & omnia quæ ratione sepulture facta sunt, sed non legata facta.

16 Si parochialis ecclesia ex culpa sua, & non parochianorū, est interdicta, & aliquis eligat sepulchrum apud aliam ecclesiam, vel sepelitur ratione suorum maiorum, non debetur quarta, vt notat Ge. in c. de sepul. li. 6. Idem si quis reuocat electionem sepulture, & non legatum, & alibi sepelitur, quia paria sunt non eli-

gere, & electam mutare. Ita consiluit Fed. consilio 10. non debetur quartam. Item quando elegit, sed non sepelitur ex facto hereditario, vel ex facto contingenti, non debetur quarta, quia verba sunt intelligenda cum effectu. ff. quod quisque iur. l. & ita tenet Felin. supra. dummodo hæc non fiant in fraudem. Ber. in d. capi. de his. dicit fe circa hoc dubitare. Gem. vero videtur aduersari.

17 Item ratione priuilegij nõ debet solui quarta de legatis, dicta Cle. dudum. Et tales sunt fratres prædicatores, & minores, per priuilegium Benedicti xj. quod incipit, inter cunctas. Non enim tenentur de rebus, & legatis ad canonicam portionem, nec ad quartam episcopalem. Et per priuilegium Gre. xj. quod incipit virtute conspicuus, non tenentur de his que legantur pro ornamentis, libris, fabrica, luminariis, annuectariis, septimo, trigesimo, pitantiis, victu, impedimentis, annuis censibus redimendis, domibus, prædiis, ortis, aliisque locis, &c. Et sextus quartus, in priuilegio, quod incipit, Regimini. determinat quod de candidis, quæ dantur in manibus fratrum, non soluitur quarta. In priuilegiis minorum lulij secundum, neque quarta funeralis datur: quibus priuilegiis fratres prædicatores gaudent, per breue concessum magistro Thom. Caieta. à Leone 10. quod incipit, Cum inter, &c.

18 Si defunctus suæ ecclesie parochialis reliquit 50. hoc modo, vt sit illis contenta, ecclesie aut in qua eligit sepulchrum, misse, vel huiusmodi, si sacerdos factus legatum, & recipit, videtur renuntiare iuri suo, nec potest vitra petere

petere, secundum Rayn. Si verò absolutè relinquat, & sacerdos absolutè recipit, poterit de reliquis portione canonica petere. officij. de testa. nisi appareat de intentione testatoris, quòd non luerit hoc in fortem poni, & tunc poterit supplemento petere. Idē intelligas de quarta episcopali.

19 Socrates eligit sepulchrum in ecclesia parochiali, & nihil ei in testamento relinquit, alteri autem ecclesie multa legat, si est consuetudo quòd eligens sepulchrum in propria ecclesia aliquid relinquit ei, secundum Ray. potest ab hæredibus illud petere, non iure actionis, nec differendo propter hoc sepulchrum, sed superiorum auxilium implorando. c. ad apostolicam. de simo. Si autem non est consuetudo, exceptis funebribus, nihil potest petere, nisi deprehæderetur dolus.

20 Si quis dimissa ecclesia in qua sui maiores sepeliebantur, aliam pro sepultura eligit, ecclesia dimissa non debetur portio canonica, sed ecclesie, in qua consuevit recipere sacramenta. c. cum quis. de sepul. lib. 6. quia illi ecclesie debetur. Si verò quis transfuit domiciliū, & moritur antequam nouum domicilium antequerat, debetur ecclesie parochiali in qua moritur, secundum Ar. in cap. i. de sepul. lib. 6. quia ibi debet sepeliri, nisi alibi elegerit.

Innocen. verò in c. nos. de sepul. dicit quòd ecclesia cathedrali debetur. Si autem in diuersis locis habet domiciliū, diuiditur, & hoc est æquum, secundum Innocen. & Hostien.

21 Si quis in vna ecclesia audiat diuina, & in alia recipiat sacramenta, dabitur ecclesie in qua recipit sacramenta: arg. in d. cap.

cum quis de sepul. quia ista datur parochialis ecclesie, nisi de consuetudine aliter appareat. Et hæc opinio verior est, quam sequitur Pif. ver. sepultura. §. 3. & Ar. flo. licet quidam dicat, quòd debet diuidi, si vtraq; habet ceterum, & curam.

22 Si quis in plebe tantum accipiat baptismum, reliqua verò sacramenta in capella, tunc superior arbitrat, quibus horū plus laboret, secundum Pa. in d. c. de his. vbi hoc dubium mouet.

23 Quando quis in sua parochia propter longam vacationem non potest audire, nec recipere sacramenta, & alibi sepulchrum eligi, non debetur quarta, secundum Bald. in suo tractatu, quia cum quarta pro labore detur, vt in cle. dudum. de sepul. cessante labore, debet cessare merces. Et hæc opinio melior, quanuis Hostien. & Ioan. An. in c. relatum. de sepul. tenent quòd debetur.

24 Quarta huiusmodi sic extrahenda sunt secundum Hostien. in summa. de sepul. Primò, quarta episcopalis: quia antiquior: deum parochialis, si venit extrahenda, quæ si prius extrahita fuisset, Episcopus habebit quartam quartæ, & quartam de reliquis.

25 Si testator in vita soluit, nihilominus soluetur quarta, secundum Archie. flor. & Io. Pau. quia videtur soluere vt legatum.

26 Si infirmus facit se transferri de vna parochia ad aliam, non propter hoc prima ecclesia priuatur canonica portione, secundum Rayn. argu. in d. c. de his. Et secundum Archiep. floren. procurantes relinquit his, qui non solunt quartam, tenentur ad restitutionem eorum, in quibus fraudate sunt ecclesie parochiales coram

coram Deo.

27 Si episcopus sepeliatur apud fratres mendicantes, quarta debetur ecclesie cathedrali, quae est eius parochia, ubi debet sepeliri, quando eligit alibi sepeliri, secundum Francisc. in d. ele. dudum.

CANONIZATIO.

1 **C**olere aliquem pro sancto non licet sine licentia Papae, secundum c. de relig. & vene. san. etiã si in vita miracula fecisset, intellige pro sancto, & publice, secus si secretè quis orat aliquẽ, quem beatum credit, secundum Inno. in c. 2. eo. tit.

Non licet venerari reliquias nonas publice, & tanquã sanctorũ, in d. c. 1. neq; reliquias illorũ, de quib; dubiũ est an sint sancti, per d. c. 2. & hæc non. Pan. in d. c. 2.

3 In canonizatione sanctorũ piẽ credendum est iudicium ecclesie non errare, secundum Thom. quol. 9. a. 2. si. & glo. in cap. vnic. de re. & ve. san. lib. 6. De veneratione imaginum sanctorum dictum est supra, Adoratio. s. 6. & infra, Imago. s. 2.

CANTVS.

1 **C**antus ad hoc inuentus est, secundum Tho. secunda secundæ. q. 91. a. 1. vt affectus hominis prouocetur in Deũ. Et quia ex diuersis melodiiis, animi hominum diuersimodè disponunt (vt d. Boë. in prolo. musicæ) ideo salubriter cãtus in ecclesia fuit institutus, vt infirmorũ animi ad deuotionem prouocentur. Si verò cantus solum ad delectationem sunt, vel trahũt, sunt vituperandi, & non liciti, vt in e. cantantes. 20. d. & secundum Augu. cap. 10. li. confess. sed magis videndi sunt, qui ad lasciuia prouocant, quia cõtra intentionem in-

stituentis sunt.

2 **Q**uidò senatores, & cõtatores huiusmodi, melioribus possunt vacare, vt prædicationibus, confessionibus, studio, & huiusmodi, debent his vacare, & sic intel ligitur ea. sancta Romana ecclesia. 13. distinctione.

3 **A**n autem organa, vel instrumenta musicalia sint sonãda, videtur dubium, quia S. Thom. secunda secundæ, supra. a. 2. ad quartum. dicit huiusmodi magis mouere animum ad delectationem, quam formare interiorẽ bonam dispositionem, & quòd patres in testamento veteri utebantur illis, quia populus erat rudis, & durus, & in figuram.

4 **C**antans seu pulsans in instrumentis musicis in diuinis officiis vana ex intentione ingeredi ille vana, & prouocatoria ad impudicitiam, & huiusmodi, manifestè est mortale peccatum, non solum in diuinis, sed etiam extra ex genere suo. Si verò sunt tantum vana, talis sonus, vel cãtus, dupliciter contrariatur diuino cultui. Primò, quia non exit mentem ad deuotionem, sed ad vana, quod est cõtrariũ actui diuini cultus. Secundo, quia cultus Deo reddendus per canentẽ, vel pulsantẽ falsificatur, & isti actus ad primam superstitionis specie spectant, quia Deo cultus indebito modo exhibetur. Et quia superstitio ex suo genere peccatũ mortale est, ideo pulsare, vel cantare in diuinis officiis ex intentione, suæ mala, siue vana, huiusmodi vana, ex suo genere mortale est. Si quis tamen nescians propter hoc iniuriam facere diuino cultui, & si crederet, nullo modo faceret, sed tantum credit esse vanum, & gratia vana delectatio

stationis hoc facit, excusaretur à mortali superstitione. Infrã, Organum per totum.

5 **Q**ui ex intentione inter diuina talia miscet, quæ si exprimeret verbis, à mortali nõ excusaretur, à grauissimo, & fortè mortali peccato non excusatur, iniuriã enim rebus sacris facit, quod est species sacrilegij, ex alia parte, loco sacro iniuriam infert.

6 **S**i verò hæc præter intentionẽ cuiuscunq; materiam, sed solum intentione soni, vel cantus fiant, tunc non erit secundum se peccatum, sed ratione vfus, vel euentus, potest esse peccatum, vt si vfus talis soni, est communiter accommodatus ad materiam dedecentẽ sacra, vel si ex hoc communiter animi ad vana excitantur: & possit esse mortale, vt si esset multum ad venera excitatiuus, vel multũ distrãdiuus. Si tamẽ in supradictis interueniret scandalum pusillorũ, esset dimittendum, hæc ex Caic. in secunda secundæ. q. 91. a. 1. Vide infrã, Organum per totum. Ambrosius auctore Augu. lib. 9. confess. in ecclesia Mediolanen. cantum instituit, quẽ non instituisset, si esset illicitus. Cõsuetudinem ergo ecclesie bonam sequamur.

CAPITVLVM.

1 **I**n capitulo prælatus religiosus præest, sicut iudex ecclesiasticus in foro iudiciali super illos, qui sunt suæ iurisdictionis, vn de ad ea potest ex præcepto subditos obligare, vt ei pandantur illa, propter quæ potest iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Thom. quol. 1. q. 8. a. 2.

2 **C**apitulũ sede vacante absolueret ab excommunicatione à iure, vel ab homine, à qua Episcopus,

potest, nisi à sede apostolica sit episcopali interdictũ, in c. vni. co. de maio. & obeli. 6. dare etiã confessorum, & absolueret à castibus Episcopus rãseruatis, vt not. Pa. post Fed. in c. cõ olim de maio. & obe. non tamen succedit in alienatione. supra, Alienatio. s. 22. in visitatione tam generali quã speciali, secundũ Pa. succedit, licet Io. Ant. teneat, q. non in generali. in elem. 1. de hæreti. nec in visitatione monasteriorũ exceptorum monialium, secundũ veteriorum opinionem. nec in priuilegiis indultis dignitatis, quia priuilegium nõ excedit personam, cap. sane. de priuileg.

3 **C**apitulũ cõsistit in maiori, & saniori parte, ideo totũ capitulũ dicitur facere, quod hæc pars facit. c. cõ in cõstit. de his que fi. à ma. par. c. nisi quidò aliquid cõmune est pluribus, vt singulis, & non vt collegiatis, tunc oportet qd singuli consensiant. c. omnes. de constit. in gl. Secundo, quando maior pars capituli deliquit, propter quod potest esse priuata. c. cõ nobis. de elec. tunc tota auctoritas capituli manet in minori parte, quẽ non deliquit, vt not. Pa. in cap. 1. de his que fi. à ma. Tertio, in Romani Pon. electione, vbi necesse est duas partes consentire. c. licet. de electio. vide c. cum inter. de elec.

4 **M**aior & sanior pars capituli dicitur illa, quẽ meliori rationi innititur & pietati. c. sana quippe. d. 9. Standũ tamen semper est maioris parti, nisi probetur in cõtrarium. c. nullus. d. 6. c.

5 **S**ine capitulo instituire aliquid, vel desituere, vel negotia ecclesie tractare, prælatus non debet. & est casus literalis in c. nouit. de his que fi. à prela. quia

prelat

prælatus, & capitulū, sunt vnum corpus, vt no. Pa. & in fauorabilibus, Vnum comprehenditur in alio, non autem in penalibus, & odiosis.

6 In negotio Ecclesiæ, Episcopus tenetur petere consiliū capituli, sed non consensum, & gesta per Episcopum sine consilio, ipso facto, sunt nulla, vt no. Pan. supra, nisi consuetudine existente in contrarium. c. de consue. l. 6. & nisi in paruis, que per prælatus solum possunt fieri, vt no. Innoc. in c. de mai. & obedi. & nisi causa rationabili, quam arbitratibit bonus homo, in qua prælatus etiam in arduis non tenetur petere consiliū, secundum Pan. ibidem. Vide Pa. in c. quanto. de his que sunt a. ma. par. c.

7 Capituli consensus requiritur secundum Pa. in d. c. nouit. de his que sunt a. prel. Primò, in alienatione rei ecclesiæ cathedralis. Inferioris autem ecclesiæ si Episcopus nō alienat, consensus Episcopi, & collegij illius ecclesiæ, si habet, requiritur. Secundò, in omnibus casibus concernentibus ecclesiæ præiudiciū, requiritur consensus capituli, & in his, que communiter ad Episcopum, & capitulum præstant, & in concernentibus præiudiciū capituli. ad hoc de off. o. regulariter autem consensus sufficit, non tamen requiritur in notoriis. Vi de aliquid supra, Alienatio. §. 6.

8 Cum iura dicant capitulū fcedere in iurisdictione, & non distinguant inter voluntariam, & contentiosam, teneri potest secundum Pa. capitulum posse dare indulgentias de quibus in ca. cum ex co. de pan. & re. Si tenetur quòd sint iurisdictionis prout communiter tenentur, & de men-

te S. Tho. in quarto sen. d. 20.

9 Si episcopus habet authoritatem doctorū d. ex privilegio specialii, hæc potestas non transit ad capitulum, secundum Pan. si autem a iure communi secundum opinionē quā sentit Hosti. vt no. gl. in cle. a. de magi. tunc succedit. 10 In capitulis tractatibus non est necessaria canonicorum subscriptio regulariter, vt d. Panor. in d. capit. quanto. nisi in his que in iure exprimuntur: vile tamē est secundum Bald.

C A R C E R.

1 Carceri aliquē tradere, vel quomodoque detinere, nō est licitum, nisi fiat secundum ordinem iustitiæ, aut in penā, aut ad cautelam alicuius mali vitandi, secundum Thom. secunda secundæ, q. 65. a. 3. Detinere autem aliquē ad horam ab aliquo malo statum per eū perpetrando, vt cū quis aliquem includit ne se occidat, vel similia, cuiuslibet est licitum, & qui secus faciunt, secundum leges puniuntur. C. de priua. carce. l. vnica. Et tales tenentur de dāno, & iniuria. c. penale. 14. q. 5. & mortaliter peccat, qui no tabile iniuriā proximo intererat, vt ptepe priuando cum libertate.

2 Clericū inuentū de nocte, fami lia prætoris potest capere, & detinere, secundū Pan. in c. vt fame. de sen. ex. quia verisimiliter potest timere delictū committendū. Nec incurrit excommunicationem, si postmodū præsentat suo prælato, quia hic non potest notari diabolica suscio. Idem videtur de capiente clericum debitorem suum fugientem. Imò, vt d. Innoc. habens clericum seruentem suspectum de furto, potest illum detinere, si licet ad remans, vt præsentet prælato. Infrā, Excom

Excommunicatio prima.

3 Incarceratus iuste pro debito, vel alterius offensa citra mortē, non potest fugere, sed tenetur facere penitentiam, & satisfacere. Si verò ad penam sanguinis detinetur, potest fugere sine offensa, vel resistētia alterius, aliter nō potest sine peccato fugere, nec frangere carceres, secundum Tho. secūda secundæ, q. 69. a. 3. licet Hen. de Gan. quol. 9. a. 25. dicat, qd nō licet frangere vincula, &c. quia hoc est resistere iudici. Sed hoc impugnat Caic. ibi, secūda secūda, dicens, quòd potest frangere vincula, &c. & alij ad quos non pertinet eū custodire, possunt adiuuare ministrando instrumenta, vt limam, malleū, &c. Aliud enim est resistere iudici, aliud frangere, & ruptio vinculorum ad fugam pertinet, & custodibus impudum est, qui non bene custodierunt.

4 Incarceratus iuste vt fame moriatur, si sibi occulte ministraretur cibis, potest comedere: potest etiam si vult non comedere sine peccato, secundum vnam opinionem, & patienter mori. Nec etiā peccat sic damnato secretē cibū ministrans, dum tamen non sint carceris custodes, neque ob hoc exponant se magno periculo. Nullus tamen tenetur sic dānato cibum ministrare, & sine periculo, quantum sit in extrema necessitate, supra, Accusatio. §. 21. Caic. tamen secūda secundæ, q. 69. a. vltimo, dicit quòd tenetur comedere, & bene dicit, vide F. Accusatio. §. 21. An iurans redi re ad carcerem, teneatur. F. Accusatio. §. 20.

5 Cedens bonis pro debito, non potest incarcerari, quia secundū Pa. in c. lator. de pig. non potest

quis etiam per pactum, carceri se obligare pro debito, renuntiando beneficio cessionis bonorum, quia est contra bonos mores, vide, tamen si placet, Tab. & Sil. ver. carcer. §. 3.

6 An contrarius per incarcerationū facti teneant, & quando, & quomodo, vide Pa. in c. accedens. de pro. per multas conclusiones.

C H A R I T A S.

1 Charitate omnes tenentur habere sub præcepto, secundū Tho. virtū. q. 23. a. 7. amando Deū super omnia, & proximam: siue amicū, siue inimicū sicut seipsum, id est ad eundem finem vitæ eternæ, etiam peccatores, & infideles, non quo ad peccatum, sed quo ad naturam, & secundū quòd nobis vitæ eternæ socij esse possunt, & eis tenetur opera pietatis exhibere in articulo necessitatis, & semper animum paratum habere ad eis subueniendum in tali articulo. Item eis exhibere signa amoris in communi, vt quado pro alijs oramus, vel aliq. quòd beneficiū cōmuniter exhibetur, eos non excludamus. Hoc enim pertinet ad liuorem vindictæ: que prohibetur Luc. 19. vbi dicitur, Non eris memor iniuriæ cuius tuorum. Hoc enim esset mortale. Particulare autē signū non tenetur exhibere, nisi in articulo necessitatis extrema: (pro- vt dictum est) vt loqui cum inimico vel respōdere, seu familiariter conuersari, nisi quido propter hoc graue scandalum oriretur. Imò quādoque bonum est eis non loqui, vt humilietur, & se recognoscant, dumodo tollatur rancor de corde, & sit dicta animi præparatio. Peccet autem veniam verè, & non simulatè, parcendum est. Non tamen tenetur

remittere adionem iuris contra in uriantem, nisi pro iniuria satisfiat, vt si diffamauit, vel accusauit falsò, &c. vide Caie. secundum d. q. 2. s. a. 8.

2 Amare Deum principaliter, & finaliter, & feruere ei propter mercedem temporalem, vel æternam, est mortale, secundarium autem potest propter hæc amari, secundum Tho. secundum a. q. d. q. 2. a. 3. & 3. sen. d. 19. q. 1. a. 4. Charitas pro quolibet peccato mortale perditur, & per penitentiam restituitur, secundum Tho. in pluribus locis.

C A S V S.

1 Casum nomine propriè intelliguntur peccata tantum, ideo si Episcopus concedat absolutionem a casibus, & nil aliud dicat, propter hoc non concedit absolutionem ab excommunicationibus, vel votorum cõmutationibus, vel dispensationem super irregularitate, nisi aliter de eius mente constet, vel in concessione casuum referatur sibi aliqua excommunicationem, vel votum, vel aliquid huiusmodi, tunc alie intelliguntur concedi, quia exceptio regulam firmat in contrarium. 32. q. 7. c. dominus. de quo Pa. in c. quoniam. de coniu. lepro. quod intelligitur in his, quæ sunt eiusdem generis. Vnde referuata vna excommunicatione non cõceditur dispensatio voti, seu irregularitatis, quia sunt diuersorum generum.

2 Quando Papa in gratiis concedit omnes casus Papales, tunc casus extrahitur ad censuras, quia nullum peccatum est adeo graue quod Papa referuatur, nisi ratione censure.

3 Quando in bullis dicitur, vel gratiis, quod possit eligere con-

seforem qui possit absolueri ab omnibus casibus, non intelligitur censura, nisi dicatur, & censuris, qui nomine casuum non veniunt, vt diximus.

Si quis excommunicatus ob simoniam obtinuit absolutionem, simplex sacerdos potest ipsum a peccato absolueri, & sic de alijs, quia ratio referuationis cessat, & qui semel est absolutus a referuatis, quanuis fuerit fictus, vt quia sine aliqua contritione fuit confessus, postmodum poterit absolui a simplici sacerdote, de dictis referuatis, quia semel fuit iudicatum ante tribunal, cui erat referuatum crimen, secundum Caie. in ver. casus.

5 Casus Episcopo referuati secundum diuersos doctores sunt varij: sed isti sunt certi, videlicet percussio clerici violenta, etiam leuis, vt in c. peruenit. de sent. excommuni. Si vero sit grauis, non potest etiam Episcopus, sed Papa referuatur. infra, Excommunicatio. Secundus, est peccatum per quod inducenda esset solennis penitentia. 26. q. 6. c. vlti. sed hic non est amplius in vsu. ideo vacat, & per solennem penitentiam non intelligitur tantum publica, sed illa, de qua dicitur, in c. in capite. d. 50. Nam publicam potest etiam sacerdos imponere pro peccato publico, se. Tho. 4. sen. d. 14. & Host. Tertius, est de incendiarijs, qui malo animo incenderint, vel hoc fieri fecerint, vel susceperint, in c. pessimum. 23. q. 8. qui etiam sunt excommunicandi. Quartus, est dispensatio super quavis irregularitate, quæ ad Episcopum, vel Papam tantum pertinet, secundum Thom. 4. sen. d. 19. Quintus, est peccatum a quo Episcopus ra-

tionab

nonabiliter noluisset absolueri. d. 21. c. aseriuor.

Aliqui ponunt excommunicationem maiorem, sed dico quod sacerdos parochialis potest absolueri ab excommunicatione maiori iuris, quam conditor legis sibi non referuat, nec alteri. Hoc etiam Sil. ver. absolutio. primò. s. 3. & excommunicatio. in principio. tener Bona. in 4. d. 18. & cum S. Tho. sequitur Inno. & Host. in e. nuper. de sen. ex. Absolutio. s. 35. supra.

6 Casus aliqui Episcopis dicuntur referuati de consuetudine, qui sunt varij, secundum quod quidam plures, quidam pauciores referuare consueverunt. Benedictus tamen 11. declarauit quinque, videlicet homicidium consummatum. Secundum, est peccatum falsariorum, seu falsorum, & hoc sumendo stricte hoc nomen, quia iurum in materia penali, quo crimine tenentur, secundum notata per doctum, in c. de crimine falsi. non solum falsantes literas, vel scripturas, sed etiam testis falsus, & non solum dicentis mendacium, sed etiam occultans veritatem, quod intelligitur secundum Pa. ibi, quando interrogatur super aliquo articulo, & dicit se nescire, vel quando iurauit dicere veram, & putam veritatem, & multa subicitur. Eadem pena tenetur, & crimine, testis recipiens pecuniam non restituit, vel vt verum dicit testimonium, vt in 1. ff. eo. titu. & ibi Bar. dicit glo. tenere, quod testis accipiens pecuniam vt testificetur, tenetur crimine falsi, sicut dicitur in iudice accipiente pecuniam, vt veram sententiam ferat. de con. ob turpem causam. Idem dicit de nota-

rio, & aduocato, vel procuratore, qui instrumenta vniuersitatis, alteri ostendit, in d. l. s. qui depositum. Tertium, est peccatum violatorum ecclesiasticæ libertatis, qui hodie per processum cuius sunt excommunicati. Quartum, est violatorum immunitatis ecclesiasticæ, qui scilicet proximum offendunt in persona, vel in rebus in loco sacro, & sunt excommunicandi. c. si quis. 17. q. 4. & ita omne sacrilegium videtur casus Episcopalis. Quintum, est sacrilegium diuinatio, incantatio, & huiusmodi. a. 1. c. 1. Alij vero ponunt alios casus, qui sunt dubij, videlicet blasphemiam publicam, votum, matrimonium clandestinum aut contri, interdictum ecclesiæ cõtractum, vsuram manifestam, & lucrorum restitutionem.

7 An fratres prædicatores, & minores expositi, secundum e. dudum, possint absolueri ab excommunicatione maiori, sicut parochiani, quia in cap. religiosi. de priu. dicitur, quod religiosi, qui excommunicati absolutionem incurant? Respondeo, quod est vna oppositio, quam credo veram. Nam in dic. dudum de sepul. c. Papa concedit dictis fratribus æqualem auctoritatem in absolutione cum parochialibus. Cum ergo ipsi parochiales possint (vt dictum est) & fratres possint. e. autem. religiosi. allegatum est contra religiosos non electos, vel presentatos secundum formam cap. dudum. Vnde Ioan. de Ligna. super e. omnis. dicit, quod dictum c. religiosi. intelligitur de referuatis Episcopo in iure, & non aliter. Non tamen possunt dici

h 2

fratres, nisi habeant priuilegiū, absolueri a sententijs sinodalibus, nisi tales sententijs fierent in fraude, vt scilicet fratres haberent minorem auctoritatem, quam desit eis a Papa. Quomodo habent priuilegium s. Abolutio. s. 21. vique ad 26.

8 Blasphemia quantumcumque publica, non reseruatur villo iure Episcopo, secundum Tho. 4. sent. d. 19. q. 1. nisi ratione solennis penitentię, quę non est amplius in vsu (vt dicitur eij) neque in sessione 9. concilij Lateranen. sub Leone 10. ponitur inter reseruatos casus, neque fortiter legimus, licet Benedictus 11. ponat inter illos, qui sunt de consuetudine; neq; communitio votorum. Postiunt enim parochiani dispensare, & commutare vota minora, vt peregrinationum, & ieiuniorum, & huiusmodi, dummodo non sint reseruata: quia hæc relinquuntur arbitrio prædicitis, vt in c. 1. eod. tit. de quorum numero sunt parochiani, secundum Thom. & Host. oppositum tamen tenet Pan. c. 1. eod. tit. & consuetudo in contrarium est, sed de iure loquor. Nam neque Benedictus 11. hunc inter alios casus numerat. Religiosi tamen licet a transgressione voti possint absolueri, non tamen dispensare, vel commutare vota, quia non sunt prædicitis respectu secularium, licet habeant æqualem auctoritatem cum parochianis respectu abolutiois, sub qua non continentur dispensatio, vel communitio votorum. Si tamen conceditur eis ab Episcopo, vel ex priuilegio, vt supra dictū est, possunt. Vide supra, Abolutio. s. 26.

9 Restitutio certorum, vel in-

certorum, cūm sit de lege natura, non pertinet ad Episcopum, sed quilibet potest per se restituere: si eget cōsilio, potest Episcopus, vel sacerdotem consulere. In hoc conueniunt communitate Summistæ. Pa. in c. cūm sit, de iud. 10. An. Ar. flo. 2. parte. tit. 2. c. 4. 7. restitutio. s. 20. & 39.

10 Matrimonia clandestina absolueri potest sacerdos in foro penitentię, sed quo ad forum cōtensiosum ad Episcopum pertinet. Eodem modo potest de homicidio absolueri, vt in c. Deus, de pœ. & re. Et San. Tho. in 4. sen. d. 19. vbi s. non computat inter reseruatos, non tamen expedit quod absoluat ob grauitatem scinoris, sed ad superiorē remittat: nihilominus si absoluit, tenet absoluito.

11 Potest etiam sacerdos absolueri a peccato, propter quod incurrit irregularitas, licet ipsa irregularitas ad superiorē pertineat, vt clarē d. Tho. 4. sen. vbi s. q. 1. 2. ad secundū. nec obstat declaratio Benedicti, quia est reuocata. c. dudum. de sepul. in cle.

12 Vsurarii non Iudei, sed Christiani, facta restitutione, vel data cautione si possunt, a parochia non possunt absolui, nec est casus Episcopalis, nec obstat c. quam. de vsur. quia tātū de Iudæo loquitur: alie opiniones sequuntur vjam communem, tene quod placet.

13 Episcopus quo ad fratres priuilegiatos per c. dudum, non potest plures casus reseruare, quia hoc esset eorum auctoritatem, quam a Papa habent, restringere, quod non potest, sed sufficit q̄ dicti fratres seruent casus de iure Episcopo reseruatos, vt di-

cluu

ctum est supra, Abolutio. s. 25. Quō autem ad curatos, & alios non priuilegiatos potest, licet peccet, si sine rationali causa faciat. Sacerdotes ergo conentur habere casus ab Episcopo, & secundum taxationem eius faciant, & in dubijs, securiorem partem teneant. Vide infra, dispensatio. s. 26. Cauent confessores ne ab his quo non possunt, absoluant, & sciāt quid, & quantum possunt.

CASVS FORTVITVS.

1 Casus fortuitus est inopinatus rei euentus, cui prouideri non potest, vt ruina domus, propter terræ motum, vel fulgur, & nulli imputandus est, secundum Pa. c. vnico. de commo. in glo.

2 Furtum computatur quādoq; inter casus fortuitos, vt quando fit ab ea persona, a qua nec diligētissimus præcauisset, vt si ab vxore fiat, vel filio, secus si a famulo: argul. quæ fortuitis. C. de pigno. actio.

3 In contractu, qui fit etiam gratia alterius tantum, casus fortuitus non imputatur, sed res perit domino, nisi primo, quando præcessit culpa: vt si commodati equum, vt ires Mediolanē, & iusti Viquariam, & incidisti in latrones, tibi imputatur, & nō domino. c. vnico. de commo. Secundo, si pacto conueniit vt teneris pro casu fortuito, quia pactū contra accidentalia contractus vincit legē. ff. de pos. l. j. s. si conueniat. Secus quando esset cōtra substantia. Terrio, quādo præcessit mora, vt quia tempore debito non restituiti rem commodatam, & perire, tibi imputabitur, secundum Pa. vbi s. 7.

4 Ex generali pacto, vt commo-

fortuito, nullo expresso, secundum Io. And. in d. c. vnico. nō tenetur, ne quis sub inuolutione verborū renuntiet ei iuri, cui nō esset in specie renuntiaturus. Er hoc in cōscientia maximē tenet. Secus si aliqui casus fortuiti fuerūt, nominati, & secuta est clausula generalis, videlicet, & sic de omnibus alij. secundum Barro. in s. quæsitum. l. sed. & si quis. ff. si quis cat. quia tunc veniunt casus consimiles expressis, non maiores, quia generalis clausula in odiois, nō comprehendit maiora expressis, & est text. nor. in cle. non potest. de procu. secus in non odiois, vt no. Inn. in c. fedes. de rescri. & intellige supra dicta, etiam si firmetur iuramentum, quia iuramentum nō obligat vltra cōsensum iurantis. c. quintaullis. de iureiur. intellige etiā si res cōmodata æstimetur, quia æstimatio non facit, quōd cōmodatarius ad plus teneatur, quā si nō æstimetur, secundum Pan. in d. c. vnico. sed ad hoc facit, vt si ex culpa recipientis periret, dō minus liberetur a probatione vāloris rei cōmodata. Si autem res æstimata datur cum pacto, quod vel res, vel æstimatio reddatur, periculum peremptionis transtet, non deterioracionis. l. plerunq; ff. de iur. dot.

CATHEDRA.

1 Appetere cathedram magistrālē, id est, auctoritatem communicādi sapientiam, quam quis habet, ex se nullam turpidinē habere videtur, quia cum municare aliis sapientiā ad charitatem pertinet. Esset tamen præsumptuosum hoc petere, quando petens non esset idoneus ad docendum, vel si ob superbiam, vel ambitionē hoc peteret, vel alio

b 3

malo sine. Appetere autem cathedram pontificalem, secundum Thom. quol. 3. q. 4. a. 1. non licet, quia cathedra pontificalis requirit charitatem excellentem, quam nullus scit se habere, sicut scientiam, ideo non est simile de appetitu cathedra pontificalis. Concord. Aug. qui dicit, locus superior, non quod populus Dei regi non fidei, nisi administraretur et decet, inde center tan. en appetitur. Hoc idem Pan. in c. cum in cunctis de elect. & gl. in cle. 2. de magi. An liceat recitare in iudicium. 7. Episcopos. 8. primo.

2. Prælationem appetere non licet, secundum Tho. quol. primo. quest. sexta. artic. 1. ubi dicitur, quod qui nanc appetit, aut est superbus, aut iniustus. Et quol. 5. quest. 9. art. 2. in fi. sic concludit, quia difficile est purgatum se quemlibet posse agnoscere. Et secunda secunda q. 1. 85. art. 1. & 2. concludit, quod est illicitum, & præsumptiuum, & quod videtur peccatum mortale hoc appetere, vel aliquod facere ad hoc. Concord. Pan. in c. per vestras. de iur. pat. & dicit ibi Pa. quod non est idem de beneficio simplici. Vide 1. Beneficium. 8. 36. vi. ad 39. 7. dignitas. 8. 3. ibi enim diffusae de hoc dicitur.

C A E C I T A S.

CAECITAS, secundum Tho. te unda secunda, quest. 15. est mortale peccatum, quando homo non vult intelligere necessaria ad salutem, vt liberius possit male agere, sine scrupulo, & remori conscientie. Secundo, quando ita occupatur in delectationibus venereis, vel aliis, quod omittit necessariam occupationem, quam Deo teneretur exhibere, vt audire missam in te-

C E D E R E.

sto, & huiusmodi, ar. d. 38. c. quæta. Cæcitas mentis luxurie filia à Greg. dicitur, sicut hebetudo sensus gulæ, de quibus in locis suis infra dicitur.

C E D E R E.

Cedere bonis, debet non valens creditoribus suis satisfacere, & talis celsio ei ad tria vaiebit. Primo, ne incarceration. Pan. in c. Odoardus. de sol. 1. carcer. 4. Secundo, ne excommunicetur, & si erat excommunicatus, absoluitur, & cepta debita cautione de solvendo, si ad pinguiorem fortunam venerit. d. r. Odoardus. Tertiò, quod non con demnetur, nisi in quantum facere potest, habita ratione ne egeat. Non enim fraudandus est quotidianis alimentis. ff. de re iudi. l. sunt qui in id. Limita hoc, quando non convenitur ratione delicti, quia non haberetur respectus ne egeret, etiam in clerico, secundum Pan. in cap. olim nobis. de restitu. spol. Et vt valeat, debitum confiteri oportet. Pan. in d. c. Odoardus.

C E L A T I O.

Celare peccatum alicuius, quod quis indicare teneretur ad correctionem, & penitentiam, propter pecuniam, aut gratiam non perdidit, seu ob consanguinitatem, vel huiusmodi, est simonia, vt in cap. nemo. de simonia. saltem quo ad punitionem; & mortaliter peccat, quia contra charitatem agit, proximi salutem minus quam pecuniam, vel temporalem gratiam existimans. Non est tamen propriè simonia, secundum Innoc. sed vt simonia, talis venit puniendus.

C E N S U R A.

Censura ecclesiastica nominati interdicitur, excommuni-

ationem, & suspensionem, vt in c. querenti. de verbo. signi. Irregularitas verò, quidam indecentiam, siue inhabilitatem dicit, infra, irregularitas. 8. primo. Censura etiam ecclesiastica disciplina nraus appellatur, secundum Panor. c. cum inter. de consue. not. 2.

C E N S U S.

Census est quædam pensio, qua de proventibus soluitur. 1. quest. 3. cap. questum. siue quod annuatim soluitur in quantitate, vel summa. ff. de cens. l. ætatem. & est duplex, videlicet, publicus, & priuatus.

1. **Q**ui habet ius in quacunque re, in illa censum imponere potest. Infit. de usufruct. 8. sine testamento. Ecclesiis autem nouus census imponere, vel veteres augere, Episcopi, & prelati contra Papam, prohibetur: vt in c. prohibemus, de censuram, si eriperent eas de manu laici, vt in cap. ecclesiis. eod. tit. Et hoc verum est secundum Pan. in d. c. prohibemus, quando ad utilitatem propriam hoc facerent, vt in cle. 2. de rebus ecclie. non alie. Secus si ad utilitatem alterius ecclesie, ex rationabili causa faciant, & fiat à pralato episcopalem iurisdictionem habente, & in ecclesia sibi pleno iure subiecta. Tunc enim potest, vt not. Innoc. in d. c. prohibemus, cum consensu capituli. arg. in cap. tua. de his que sunt à pralato. Episcopus nouum censum imponere monasterio non potest. c. scientes. de cen. nec antiquum augere, eadem ratione.

3. **A**uctis facultatibus, non potest augeri census, nec pars reddituum retineri, vt in cap. nostrum. in fine, vt ecclie. bene. dicitur de Episcopis, & de Abbati-

bus, & aliis inferioribus prelati. Et est text. in cle. quia regulares. 8. primo. de sup. neg. prelati. nisi locus sit de mensis eorum, non possunt partem reddituum sibi retinere, quantum glo. in ver. nec veteres. in d. capit. prohibemus. vel ite posse augeri censum, auctis facultatibus, quod glo. sequens limitat, respectu præsentationis, aut procuracionis, non autem census. Secus autem est in pensione, quia illam quis soluit ratione fructuum, quos de alieno percipit, secundum Bartolum, in l. si merces. 8. vis maior, si locati.

4. **P**relatus, seu rector ecclesie, non potest præferri post mortem, ecclesiam suam constituere censualem. c. præterea. eod. titu. quia secundum Pan. non potest quis alienare res ecclesie sine iura solemnitate, 12. questio. 2. c. sine exceptione. & à fortiiori non potest imponere censum, cum sit quædam alienatio, & quædam seruitus imposita. Potest tamen autoritate superioris, & cetera ex causa rationabili, vt dictum est. Imò simplex sacerdos, etiam in vita sua, ecclesiam suam censualem constituere non potest, secundum Panor. licet alij dicant quod potest se personaliter, & non ecclesiam, obligare ad soluendum censum.

5. **C**ensus soluendi sunt secundum Panor. post Io. And. in c. olim. de cen. ad antiquum monetam, in qua fuerunt instituti, similitur & pensiones, vel ad eius estimationem, quod Pan. extendit ad omne debitum contractum ex quacunque causa, quod debeat solui secundum monetam currentem, in tempore debiti contracti. Vide infra, Pecunia. 8. 2.

CHOREA.

1 Choreas ducere ex suo genere peccatum non est, aliter nunquam liceret, & tamen aliquando licet, vt in nuptiis, & publicis lœtitiis, secundum Caiet. ibi, qui dicit, quod imprudenter arceatur ruffici affluere diebus festiuis choreas ducere, quia nisi hæc agerent, ocio vacarent, & peius agerent. Vnde ex frequentia chorizandi, vel ex die festo, non est mortale, nec ex genere actus periculosum, quia licet non est actus libidinis, sed lœtitiæ: id est si ex qualitate personæ imminet periculum libidinis, vniuersique sibi prouideat, & caueat periculum, sicut caueret quâdo immineret periculum ex aspectu mulieris, licet hoc ex se peccatum non sit.

2 Actus qui ibi ex leuitate sūt, vt stringere manum, & huiusmodi, sunt venialia peccata, nisi fiant intentione mala, vt prouocandi se, vel alios ad libidinem extra matrimonium, secundum Veruer. vel si fiant contra prohibitionem, vel in ecclesia, seu loco sacro, magis videtur mortale, quàm veniale, propter contemptum præcepti, vel iruerentiam Dei. Similiter si fierent à clericis, vel religiosis cum monialibus, propter scandala: si fiant ab huiusmodi sine scandalo inter se, & secretè.

3 Choreæ ad hoc quod sint licite, secundum Alber. 4. sent. d. 16. debent fieri tempore debito. Secundo, cum honestis personis. Tertio, honesto modo. Quarto, non simul clerici, vel religiosi cū secularibus mulieribus. Quinto, quod sonus, & cantus sint de honestis.

4 Qui se, vel alios exponit pro-

habilitari peccato mortali in choreis, non excusantur à mortali, quia videntur magis de huiusmodi delectatione curare, quam de animæ suæ salute, quam pro huiusmodi delectatione periculo donationis exponunt. Et quoniam vt plurimum in his choreis accidunt peccata multa, id est: si choreæ non sint penitus damnandæ, sunt tamen homines bonis persuasionibus ab huiusmodi retrahendi. Nec laudo dicentem, quod imprudenter ruffici arceantur, nisi si arceantur taliter, ac si omnino chorizantes peccarent mortaliter. Hoc enim malum esset. Sed si moneantur vt caueant à tali consuetudine, tanquam à re periculosa, non videntur imprudenter aliquid factū, imò bonum esset si hæc choreæ modernorum temporum possent anihilari.

COEMETERIVM.

1 Coemeterium habet eadem communitatē, quam habet ecclesia, quod ad omnia capitula, exceptis duobus, videlicet quia nullus mortuus debet in ecclesia sepeliri. cano. nullus. 13. q. 1. secunda. licet non seruetur. Secundo quia in choro laici esse non debent, secundum Ray, & Hostien. licet de consuetudine non seruetur. Violatur, & reconciliatur ab eodem, & eodem modo, sicut ecclesia, secundum Hostien. & Ber.

2 Coemeterium censetur pollutum, quâdo ecclesia sibi coniungitur, id est, contigua est polluta effusione seminis, vel sanguinis iniuriôsè facta, & non parua: vt infra. Consecratio. §. 4. & antequam sit reconciliatū, nemo debet ibi sepeliri: secus quâdo coemeterium esset remotū, c. v. nico. de conse.

de conse. ecclesiar. & alta. lib. 6. Polluto coemeterio, nõ est polluta ecclesia, ne minus dignum videatur ad se trahere magis dignū, de conse. eccl. l. 6. c. si ecclesia.

4 Quando murus mediet inter duo coemeteria contigua, & porta est in muro, per quam est accessus ad vtrumque, non est vnum, sed duo coemeteria, & vno polluto alterum non pollutur: vt in eodem c. v. nico. Quod si pollutio fiat in medio hostij, secundū Ioā. And. illud erit pollutum, cuius causa paries, & hostij facta sunt. Quod si ne situr, sed videtur quod sint facta, vt faciunt duo coemeteria, vtrumque erit pollutū, prout ibi text. innuit.

5 Si pollutio fiat in porta ecclesiæ extra lineam, ad quam pertinet valuz in liminibus, ecclesia non est polluta, secus si intra, secundum Ge. Ioan. And. & Imo. Quomodo autem reconcilietur, infra consecratio. §. 4. & de conse. d. 1. c. ecclesiam de sepulta. c. sacris. Coemeterium locus est in quo defunctorū corpora requiescunt, quod aut ecclesiam esse solet.

CIRCUNSTANTIA.

1 Circunstancia peccati, est actus humani mali accidens quoddam, quæ in hoc versu communitè contingit. Quis, quid, vbi, per quos, quotiens, cur quomodo, quando, ex S. Tho. prima secunda. q. 7. a. 1. & 2. Ray. addit quotiens, quæ propriè non pertinet ad circumstantiam, sed ad substantiam actus.

2 Circunstancia aliæ sunt alleuantes, vt furari pro elemosina faciendâ, aliæ aggravantes, quæ vel aggravant in infinitum, vel non. Alleuantes nullo modo quis tenetur confiteri. Aggravant

tes non infinitè, de necessitate non sunt confitendæ, sed de bene esse, secundū Tho. 4. sen. d. 16. q. 3. quia peccata venialia de necessitate non sunt confitenda, nisi vel propter instructionem, vel propter periculum, vel scandalum, vel huiusmodi. Quæ autem in infinitum aggravant, necessariò sunt confitendæ, tanquàm mortalia peccata, secundum Thom. vbi supra.

3 Circunstancia repugnans rationi, primò, & per se, & non ratione alterius, mutat speciem, non autem si ratione alterius adueniat, vt fit ad hunc actum, qui est accipere rem adueniat alienam, mutat speciem: non autem accipere alienum in parua, vel magna quantitate. Ex Thom. 4. senten. supra.

4 Circunstancia non dans speciem, nunquam infinitè aggravat, & tamen quæ dat speciem, non aggravat semper infinitè, vt quâdo ipsa de sui ratione est peccatum veniale, aliquando tamen in infinitum aggravat, ex Tho. 4. sen. supra.

5 Circunstancia quandoque grauat peccatum, & speciem nõ mutat, & tunc nunquam aggravat in infinitum. Si verò mutat speciem, & circumstantia adueniens fit mortalis circumstantia, puta contra charitatē, vt si verbo ocio lo adueniat intentio luxuriandi, tunc propriè dicitur grauari in infinitum, quia recedit simpliciter ab infinito bono, ex S. Tho. 5.

6 Circunstancia aggravans infinitè est, quæ habet oppositionē directè ad charitatē Dei, vel proximi, quod est, quando fit contra aliquod præceptum, quia finis præcepti est charitas: & intelligitur præceptum in specia-